Gerald Durrell

Autor bestselleru „Piknik a jiné pohromy“

SCHŮZKY SE ZVÍŘATY

SCHŮZKY SE ZVÍŘATY

PRVNÍ VYDÁNÍ

Gerald Durrell

SCHŮZKY SE ZVÍŘATY

ART

Vydalo nakladatelství BB art v roce 1995

Copyright © Gerald Durrell 1958
Z anglického originálu Encounters with Animals
přeložil © 1995 Gerik Císař
odborný konzultant Mgr. Petr Šmerák
Obálka © 1995 Bohumil Fencl Grafická úprava © 1995 Bohumil Fencl s použitím
původních ilustrací Ralpha Thompsona
First published in Great Britain by Rupert Hart-Davis Ltd 1958
Vytiskla Polygrafia, a. s. První vydání v českém jazyce

EILEEN MOLONYOVÉ
v *upomínku na pozdě dodané rukopisy,*
funivé vzdechy
a kodrcavý slovní projev

OBSAH

Úvod 8

I. PROSTŘEDÍ ZVÍŘAT

Černá buš 14
Jezero leknínového chodce 26

II. O ZVÍŘATECH VŠEOBECNĚ

Zvířecí námluvy 40
Zvířecí architekti 52
Zvířecí válečníci 61
Zvířecí vynálezci 70
Mizející druhy 79

III. O ZVÍŘATECH JEDNOTLIVĚ

Zvířecí rodiče 90
Loupežnici 97
Wilhelmina 104
Adopce mravenečníka 113
Pavlův portrét 121

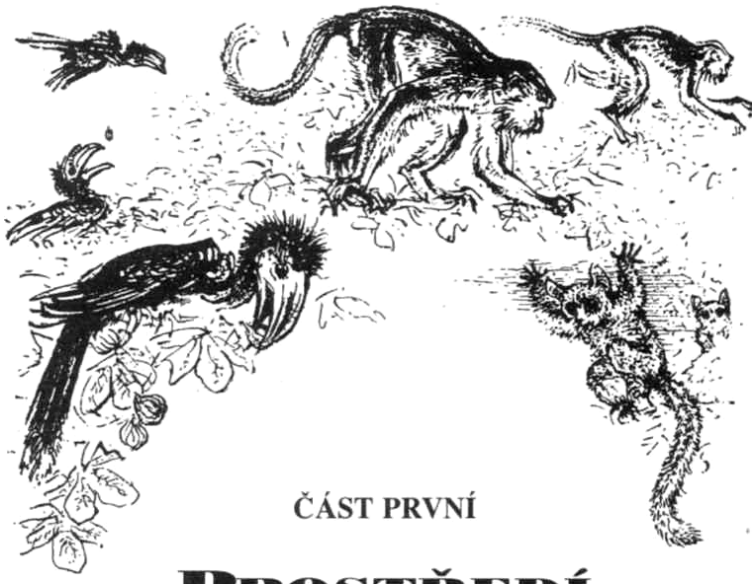
IV. LIDSKÁ ZVÍŘENA

MacTootle 134
Sebastian 141

Úvod

V průběhu uplynulých devíti let jsem nejen vedl expedice do nejrůznějších končin světa, odchytil spoustu roztodivných živočichů, oženil se, onemocněl malárií a napsal pár knížek, ale také jsem pro B.B.C. uspořádal cyklus hovorů o zvířatech. V důsledku toho jsem od svých posluchačů obdržel spoustu dopisů, ve kterých mne žádali o zaslání textů jednotlivých přednášek. I řekl jsem si, že nejjednodušším způsobem, jak se s tímto problémem vyrovnat, bude, uspořádat rozhlasové přednášky podle tématických okruhů a vydat je knižně, což tímto činím.

Za to, že si má vyprávění získala tak širokou posluchačskou obec, vděčím v prvé řadě rozhlasovým režisérům, se kterými jsem spolupracoval, zvláště pak slečně Eileen Molonyové, které tuto knihu věnuji. Do smrti nezapomenu na její taktní a trpělivé vystupování během zkoušek. Nikdy jsem se necítil zcela volně v onom ohavném rozhlasovém studiu, kde na vás jako marťanská obluda ze stolu čouhá mikrofon. Stalo se trvalým Eileeniným údělem zápasit s mými nekonečnými brepty a chybami, plynoucími z nepotlačitelné nervozity. Rád vzpomínám na její vlídný hlas, kterým mě z režie prostřednictvím dorozumívacího zařízení povzbuzovala radami jako: „Výborně, Geralde! Ale rychlostí, jakou to čtete, by nám to místo na čtvrt hodiny vyšlo tak na pět minut.“ Nebo: „Co kdybyste nám to vyprávěl s trošičku větším zaujetím? Takhle to vypadá, jako kdybyste ta zvířata nenáviděl, víte? – A zkuste před úvodní větou nevzdychat, ano? Minule jste nám málem odfoukl mikrofon, a nedovedete si představit, jak ponuře to pak vyznívá.“ Chudák Eileen si vytrpěla svoje, když se mi pokoušela vtlouci do hlavy elementární zásady rozhlasové práce, a tak každý úspěch, kterého jsem v tomto směru dosáhl, je především její zásluhou. Z tohoto hlediska je ode mne svým způsobem bezohledné, že jí tuto knihu připisuji, ale neznám jiný způsob, jak jí veřejně poděkovat. A koneckonců nepředpokládám, že ji bude číst.

ČÁST PRVNÍ

PROSTŘEDÍ ZVÍŘAT

Vždycky mě znovu a znovu překvapuje, kolik je po všech kontinentech lidí naprosto netečných ke zvířecímu světu, který je obklopuje. Pro ně jsou tropické lesy, savany či hory, ve kterých sami žijí, jenom mrtvou krajinou bez známek života. Tenhle pocit se mě zmocnil zvlášť silně v Argentině. V Buenos Aires jsem poznal muže, rodem Angličana, který strávil v Argentině celý život, a přesto byl údivem bez sebe když zjistil, že se s mou ženou chystáme do pampy za tamními živočichy.

„Ale, milý pane," zvolal, „tam přece žádná zvířata nenajdete!"

„Proč ne?" zeptal jsem se trochu zmateně, protože jinak mi ten člověk připadal vcelku inteligentní.

„Víte, pampa není nic víc než strašná spousta trávy," vysvětloval a divoce přitom mával rukama, aby svým slovům dodal větší váhy. „Jen samá tráva, vážený příteli, absolutně nic jiného – když nepočítám sem tam nějakou tu krávu, co se tam pase."

Inu, jako hrubý popis pampy to na první pohled nevypadá daleko od pravdy, až na to, že život na těchto rozlehlých pláních určitě nereprezentují jen krávy a gaučové. Když tam stojíte, můžete se zvolna otáčet kolem dokola a pozorovat travnatou rovinu, táhnoucí se jako velikánský kulečníkový stůl až k dalekému obzoru. Tu a tam je poseta obrovitými, často přes dva metry vysokými bodláky, které se tyčí proti obloze, připomínajíce výstřední surrealistické mnohoramenné svícny. Pod žhavým blankytným nebem to skutečně vypadá jako mrtvá krajina, ale pod chvějivým povlakem vysoké trávy a v malých remízcích, tvořených křehkými stvoly suchého bodláčí, kypí neobyčejně bohatý život. Jedete-li v žáru dne na koni po měkkém travnatém koberci, či prodíráte-li se lesem vzrostlého bodláčí tak, že jeho větévky pod vámi praskají jako nekonečný ohňostroj, zřídka spatříte cokoli krom ptactva. Každých pětatřicet či pětačtyřicet metrů narazíte na noru sovy králičí, která vedle vstupního otvoru trůní jako strážce hradu a udiveně vás sleduje chladným pohledem. Když se přiblížíte, ve strachu se nejprve kymácivě roztančí a pak se na nehlučných křídlech vznese nad travnatý porost.

Váš pohyb zcela nepochybně zaznamenají „strážní psi“ pampy, černobílí kulíci, kteří kývajíce hlavami, nenápadně poskakují sem a tam, přičemž vás pozorně sledují, aby se nakonec na strakatých křídlech vznesli do vzduchu, zakroužili vám nad hlavou a poplašným křikem „tero-tero-tero… tero… tero…“ na míle daleko zvěstovali vaši přítomnost. Jakmile jednou zazní toto pronikavé varování, převezmou je další kulici ve vzdálenějších místech, až to vypadá, že celá pampa zvučí jejich křikem. Vše živé všude vůkol zpozorní. Daleko před vámi se z kostry odumřelého stromu náhle vznese ke žhnoucímu nebi cosi, co jste až dosud pokládali za dvojici suchých větví. Jsou to čimangové s půvabným rezavým a bílým peřím a s dlouhýma štíhlýma nohama. To, co jste považovali za větší kopeček uschlé trávy, se zničehonic vztyčí a na dlouhých svalnatých nohou plavnými skoky uhání s napřímeným krkem travnatým porostem, kličkuje bodláčím, a vy si uvědomíte, že je to nandu, pštrosovitý pták, který se do té chvíle přikrčeně tiskl k zemi v naději, že ho minete. A tak kulici, kteří jsou na jedné straně protivní tím, že ohlašují váš příchod, na druhé straně natolik zpanikaří ostatní obyvatele pampy, že se vám ukáží.

Příležitostně narazíte na *laguanu*, malé mělké jezírko obroubené rákosím a několika zakrslými stromy. Najdete zde tlusté zelené žáby, které, vyrušíte-li je, vyskakují proti vám a z dokořán otevřených papul vyrážejí hrozivě kvákavé zvuky. Těmi žábami se živí štíhlí, šedě, černě a rumělkově zbarvení hadi, kteří se podobni pestrým školním vázankám proplétají trávou. V rákosí téměř určitě narazíte na hnízdo kamišů, ptáků připomínajících šedé krocany; kanárkově žluté mládě se zděšeně tiskne ke sluncem rozpálené zemi, a nepohne se ani ve chvíli, kdy je kopyta vašeho koně překročí, zatímco jeho rodiče zděšeně pobíhají kolem, vydávajíce žalostně troubivé zvuky úzkosti, čas od času prokládané jemnějšími instrukcemi, adresovanými zkoprnělému mláděti.

Taková byla pampa během dne. Když se zvečera vracíte, a slunce se noří do oparu barevných oblaků, nalétávají na laguanu nejrůznější druhy divokých kachen, čeříce svým přistáním hladinu jezírka drobnými vlnkami. Malá hejna veslonosů amerických se snášejí jako růžové obláčky, hledajíce potravu mezi černokrkými labutěmi, připomínajícími sněhové závěje.

Projíždíte-li za hlubokého šera mezi bodláky, můžete narazit na pásovce, odhodlaně kráčející jako podivné mechanické hračky na své pouti za potravou; jindy zase na skunka, který se černobíle zatřpytí v polosvětle, vytrčí oháňku a s varovnou nedůtklivostí podupává přední tlapou.

Toto vše jsem na pampě spatřil během několika prvních dnů. Můj přítel, který strávil v Argentině celý život, neměl o existenci tohoto světa ptactva a drobných živočichů ani ponětí. Pro něj zůstala pampa „jen spoustou trávy, tu a tam posetou pasoucími se krávami.“ Bylo mi ho z té duše líto.

Černá Buš

Afrika je v mnoha směrech nešťastný světadíl. Ve viktoriánských časech si vysloužila pověst „černého kontinentu," ale i dnes, kdy jsou v ní moderní města, železnice, makadamové silnice, denní bary i ostatní nezbytné doplňky civilizace, se na ni mnozí dívají stejnýma očima. Pověst, ať už zasloužená či nezasloužená, má tuhý kořínek, a zbavit se zlé reputace bývá někdy obzvlášť těžké.

Snad nejpomlouvanější oblastí celého světadílu je západní pobřeží, barvitě označované za „hrob bílého muže." Řada vyprávění zcela nepřesně popisuje tyto končiny jako území nekonečné a zcela neproniknutelné džungle. Když prý se vám podaří prodrat se do kraje vzájemně propletených lián a trnitého podrostu (je pozoruhodné, v kolika povídkách hrdinové pronikají do této „neproniknutelné" džungle), zjistíte, že každý keř se přímo chvěje divou zvěří, která netouží po ničem jiném, než na vás zaútočit: Leopardi s blyštivýma očima, v jednom kuse syčící hadi, krokodýli v tocích, kteří dělají všechno možné, aby vypadali jako padlé klády. A podaří-li se vám všem těmto nástrahám uniknout, jsou tu ještě divošské kmeny, kdykoli připravené uštědřit nešťastnému poutníkovi poslední ránu z milosti. Jsou prý dvojího druhu – kanibalové a nekanibalové. Ti prví jsou vždy vyzbrojeni kopími, ti druzí pak luky a šípy s hroty napuštěnými vědě dosud zcela neznámým smrtícím jedem.
Nikdo nemá právo upírat autorům jistý stupeň snadno rozeznatelné literární nadsázky. Avšak západní Afrika byla zhanobena do té míry, že pokusí-li se někdo tyto utkvělé představy popírat, vysloužíi si zpravidla pověst lháře, který v těch končinách jakživ nebyl. Připadá mi zvlášť politováníhodné, že oblast světa, ve které naleznete krásy přírody v jejich nejbizarnější i nejskvělejší podobě, má být pomlouvána, i když si uvědomuji, že má slova nejsou ničím jiným než hlasem volajícího na poušti.

Moje práce mi umožnila poznat řadu tropických pralesů. Vydělává-te-li si na živobytí odchytem divoké zvěře, musíte za ní jít do takzvaně

neproniknutelné džungle, protože, Bohu budiž žalováno, zvířata za vámi sama nepřijdou. Doma jsem se doslechl, že běžný tropický prales se vyznačuje spíše nedostatkem volně žijících zvířat; můžete jím prý kráčet celé dny a noci, a nenarazíte na nic zajímavějšího než na nějakého toho exotického ptáka či motýla. Ovšemže tu jsou i jiná zvířata – a je jich spousta – jenomže se vám moudře vyhýbají, a chcete-li je vidět či polapit, musíte vědět, kde je máte hledat. Vzpomínám si, že když jsem se po výpravě do kamerunských pralesů pochlubil jednomu gentlemanovi, který v oněch končinách strávil plných pětadvacet let, svou sbírkou sto padesáti rozličných savců, ptáků a plazů, byl ten dobrý muž přímo šokován zjištěním, jaká spousta roztodivných živočichů, o kterých jaktěživ neslyšel, žije přímo za jeho prahem.

V domorodé angličtině, jakou se hovoří v západní Africe, se prales nazývá nesprávně buší. Existují dva druhy buše. Jednou je oblast obklopující města a vesnice. Ta bývá podupána lovci a tu a tam zabraná selskými usedlostmi. V ní stěží narazíte na jakoukoli zvěř. Pak je tu ale tak zvaná „černá buš," na míle vzdálená od nejbližšího lidského obydlí, a jen zřídka navštěvovaná osamělými lovci. A právě tady, budete-li dostatečně tiší a trpěliví, se můžete setkat s volně žijícími zvířaty.

Chcete-li je polapit, nemá smysl, abyste pasti líčili namátkou sem tam po lese. I když to na první pohled vypadá, že se zvířata pohybují zcela nahodile, brzy zjistíte, že se většina z nich drží pravidelných zvyklostí, po celá léta se pohybuje po stejných trasách, ve zcela určité době se objevuje na zcela určitých místech, kde nachází dostatek potravy, a zase mizí, jsou-li její zásoby vyčerpány, a navštěvuje stále stejná napajedla. Některá zvířata mají i svá oblíbená koupaliště, často vzdálená od míst, kde tráví většinu života. Můžete nastražit past uprostřed lesa, a nic do ní nechytit, ale pak ji posunete jen o dva až tři metry vpravo či vle vo, kudy vede obvyklá trasa určitého druhu zvěře, a uspějete. Proto dřív, než začnete klást pasti, musíte pečlivé a trpělivě prozkoumat celou oblast, abyste zmapovali všechny cesty, kterými se po zemi či ve větvích zvířata pohybují; zjistit, kde dozrávají divoké plody, kterými se živí, a které nory či dutiny využívají noční zvířata k dennímu spánku. Za svého pobytu v západní Africe jsem v černé buši strávil spoustu času sledováním lesních živočichů a studiem jejich zvyků, takže pak pro mne bylo daleko snazší je polapit.

Jednu takovou oblast jsem prozkoumával po dobu tří týdnů. V kamerunských pralesích se vyskytují místa, kde je vrstva úrodné půdy tak mělká, že se v ní kořeny mohutných stromů neudrží. Tam se uchytí jen nižší keře, křoviny a vysoká tráva, která dokáže existovat na mělké vrstvě humusu nad skalnatým podložím. Brzy jsem asi čtyři až pět kilometrů od svého tábořiště nalezl přirozenou loučku, jež byla ideálním místem ke sledování života zvířat, protože se tu na jednom místě stýkaly hned tři druhy vegetace: Zaprvé sluncem sežehnutá tráva, která zabírala asi pět arů. Tu obklopoval úzký pruh křovin a keřů, hustě porostlých parazitujícími popínavými rostlinami a posetých zářivými květy povijnice. Za touto oblastí se pak tyčil vlastní les, jehož mohutné kmeny se jako velkolepé sloupoví vypínaly do padesátimetrové výše, podpírajíce do nekonečna se rozprostírající střechu zeleného listoví. Najdete-li si výhodnou pozorovatelnu, otevře se vám pohled na všechny tři typy porostu.

Tábořiště jsem opouštěl brzy ráno, ale i v tuto hodinu už nelítostně pražilo slunce. Ponořil jsem se do lesního chládku, do mlžně zeleného světla pronikajícího listnatým příkrovem. Procházel jsem mezi gigantickými kmeny a našlapoval na vrstvu spadaného listí, tak měkkou a pružnou, jako by to byl ten nejvzácnější perský koberec. Jediným zvukem, který mě všude obklopoval, byl hlas milionů cikád, překrásných zelených a stříbrných hmyzích jedinců, tisknoucích se ke kůře stromů a rozechvívajících vzduch svým cvrkotem. Když jsem se k nim přiblížil, rozlétaly se a vzdalovaly na blyštivě průsvitných křídlech jako miniaturní letadélka. Pak náhle kolem mě profrčel drobounký ptáček, kterého se mi nikdy nepodařilo identifikovat, ale který mne vždy provázel lesem a kladl mi svým jemně zurčivým hlasem otázky, kterým jsem nerozuměl.

Místy byla lesní klenba porušena otvorem vzniklým patrně tak, že hmyz podhlodal mohutnou větev, která se nakonec ulomila a zřítila z výše desítek metrů, zanechávajíc v zeleném příkrovu průrvu, kterou slunce pronikalo svými zlatými loučemi. Do těchto ostrůvků oslnivého světla se slétala hejna motýlů: Obrovští s dlouhými, úzkými, oranžověčervenými křídly zářili v okolním šeru pralesa jako plaménky svíček; drobní bílí motýlci, kteří se jako sněhové vločky v celých mračnech zvedali od mých nohou, aby se pak zvolna v ladných piruetách znovu snášeli na zem do temného tlejícího listí. Nakonec jsem dorazil k břehům potůčku, který

šuměl mezi vodou omletými oblázky, z nichž každý nesl čapku z mechu a drobné vegetace. Ten potok si razil cestu pralesem, posléze nízkým podrostem a nakonec ústil do travnaté louky. Avšak dříve než dosáhl okraje lesa, půda se pod ním náhle prudce svažovala, takže proud vytvářel sérii drobných vodopádů, lemovaných trsy voskově žlutých divokých begonií. Zde, na samém okraji pralesa, prudké deště podemlely kořeny mohutného stromu a jeho silný padlý kmen teď ležel zpola v lese a zpola na paloučku. Zel v něm obrovský otvor, jehož prohnilé stěny byly porostlé svlačcem, mechem i miliardou prašivek. Tato kánoi se podobající, nízkými keři krytá dutina mi sloužila jako trvalá pozorovatelna. Když jsem se ujistil, že nehostí nějakého dalšího obyvatele, pohodlně jsem se v ní uvelebil a čekal.

Asi tak hodinu se nedělo vůbec nic. Jen vytrvalý zvuk cikád a občasný hlas rosniček od břehů potoka rušily mlčení pralesa, a sem tam mi nad hlavou přelétl osamělý motýl. Když se takhle ztišíte, příroda na vás brzy zapomene, a vy se stanete její trochu nemotornou, nedůležitou součástí.
Prvními návštěvníky byli obrovští turakové bělolící, kteří se přicházeli živit planými fíky, obklopujícími travnatý palouček. Tito mohutní ptáci, mávající dlouhými ocasními pery, upozorňují na svůj příchod z téměř kilometrové lesní hlubiny sériemi radostně zvonivých výkřiků „karrúú… kúú – kúú – kúú…“ Vynoří se z lesa a za spokojeného štěbetání pozoruhodně strmým letem přistanou v korunách divokých fíkovníků, mávajíce zářivě zlato rudými ocasními pery. Zcela neptačím způsobem pobíhají po větvích, klokaními skoky přeskakují z jedné na druhou, otrhávají fíky a polykají je. Dalšími návštěvníky se pak stane hejno kočkodanů mona se sivorudými kožíšky, šedýma nohama a párem velkých bílých skvrn u kořene ocasu. Jejich příchod ohlašuje zvuk, připomínající náhlý poryv větru, který se zničehonic přežene korunami stromů, ale budete-li dostatečně pozorní, uslyšíte i zvláštní houkavé tóny, které se podobají tútání starodávných automobilových klaksonů s gumovými balonky, takže to chvíli vypadá, jako kdyby konvoj taxíků – veteránů náhle uvízl v silniční zácpě. Tak se hlásí zoborožci, ptáci, kteří zpravidla doprovázejí hejna opic, živíce se nejen plody, které kočkodani naleznou, ale i ještěrkami, rosničkami a drobným hmyzem, vyplašeným hlučnými návštěvníky.

Na okraji pralesa si vůdčí samec vyhlédne vhodnou pozorovatelnu a za podezřívavého vrčení pečlivě obhlédne travnatou plochu, která se před ním rozkládá. Celé hejno opic za ním, čítající okolo padesáti jedinců, náhle zmlkne, a jen sípavé zavrnění opičího mimina tu a tam přeruší nastalé ticho. Posléze, když vůdčí samec dojde k závěru, že vzduch je čistý, vztyčí ocas a stočí ho do elegantního otazníku nad hřbetem, s vážnou důstojností se párkrát projde po větvi, aby se nakonec mohutným skokem přenesl do koruny nejbližšího fíkovníku. Tam se znovu na okamžik zarazí, ještě jednou obhlédne celý palouček, utrhne první plod a velitelským hlasem zavřeští: „Oink, oink, oink!“ Vzápětí prales za jeho zády ožije praskotem větví, které se houpavě rozvlní jako mohutné vlny zeleného příboje. Celé hejno překotně opustí lesní útočiště a za všeobecného vřeštění se vrhne do fíkovníkového větvoví. Mnohé samice mají na břiše přichycená mláďata, která, zatímco se jejich matky řítí vzduchem, pronikavě ječí, bůhsuď zda požitkem či strachem.

Opice začnou hodovat a v tu chvíli přisviští i zoborožci, kteří s nadšeným houkáním v divokém chumlu přistanou v korunách fíkovníků. Kulatýma, těžkými víčky obroubenýma očima darebácky a trochu přihlouple pozorují krmící se opice, zatímco obrovskými a na pohled těžkopádnými zobany s neobyčejnou přesností otrhávají jednotlivé plody, které ledabyle vyhazují do vzduchu, aby je vzápětí chytili do široce rozevřeného jícnu.

Zoborožci nejsou zdaleka tak marnotratnými jedlíky jako opice, neboť každý fík, který utrhnou, také hned pozřou, zatímco opice si z plodu jen ukousnou a zbytek okamžitě zahodí, aby se hned nato vrhly po dalším lahodném soustu.

Nájezd takto nevycválané družiny viditelně znechutí mohutné turaky, kteří hned po příchodu opic doprovázených zoborožci vyklidí pole. Po půl hodině je země pod fíkovníky zaneřáděna zbytky nedojedených plodů, a opice se vydají na zpáteční cestu do svého pralesa, spokojeně na sebe vzájemně povykujíce své vřeštivé oink – oink. Zoborožci se ještě okamžik na jedno či dvě sousta zdrží, a pak překotně odletí za opicemi. Ledva však dozní zvuk jejich křídel, objeví se na scéně pod fíkovníky další aktéři. Jsou tak drobní a tak tiše se vynoří z travnatého porostu, že nemáte-li u sebe dalekohled a nejste-li dostatečně pozorní, jejich příchod i odchod vůbec nezaregistrujete. Mluvím o malých pruhovaných myškách,

žijících v chomáčcích trávy pod kořeny stromů a pod valouny na okraji pralesa. Jsou velké jako myš domácí, mají dlouhé zašpičatělé ocásky a lesklý šedobéžový kožíšek, zdobený smetanově zbarvenými pruhy, vedoucími od čumáčku až po zadeček. Trhavými pohyby se rozběhnou mezi stébly trávy, ale čas od času se zastaví, panáčkujíce s pokrčenými předními tlapkami. Nozdry i vousiska se jim nervózně chvějí, když větří, není-li nablízku nepřítel. Ztrnou-li takto nehnutě, pak jim jejich pruhované kožíšky, které za pohybu vypadají tak dekorativně, slouží ve vzpřímené poloze mezi stébly trávy jako ochranné zbarvení, takže se stávají téměř neviditelnými.
Když se ujistí, že zoborožci definitivně vyklidili pole (neboť ti občas nebývají myším nakloněni), pustí se do zbytků ovoce, které opice tak marnotratně odhazovaly. Na rozdíl od ostatních myší i krys, jsou tito drobní tvorečci úžasně nesnášenliví a v jednom kuse se hádají o potravu. To si sednou proti sobě na zadeček a pisklavými hlásky si vzájemně nadávají. Někdy se stane, že dvě myšky najdou stejný kus ovoce, který popadnou každá za opačný konec, zaryjí růžové přední tlapky do měkké dužiny a začnou se vztekle přetahovat. Je-li plod dostatečně zralý, často se vpůli přetrhne a obě myši pak spadnou na záda, chtivě třímajíce svůj díl kořisti. Pak v klidu sedí na píď od sebe a spokojeně se krmí. Když je čas od času poleká nějaký nenadálý zvuk, vy mrští se vertikálně do výšky nějakých patnácti i více centimetrů, jako by je tam vystřelila stlačená ocelová pružina, a po dopadu znovu na chvíli strnou, dokud si nejsou jisty, že nebezpečí pominulo, aby se pak zase pustily do nekonečného hašteření a půtek o potravu.

Jednou jsem se stal svědkem neštěstí, které tyto pruhované myšky postihlo uprostřed jejich handrkování o zbytky po opicích. Zničehonic vyběhla z lesa ženetka. Toto z nejmrštnějších a zároveň nejsličnějších lesních zvířat má dlouhé, lasicovité tělo s kočičí hlavou, pěkný zlatý kožich s černými skvrnami a dlouhý, černobíle pruhovaný ocas. Nepatří mezi zvířata, která běžně potkáte v dopoledních hodinách, protože zpravidla loví večer a v noci. Téhle ženetce dnes nejspíš noční lov nevyšel, a tak když nastalo jitro, stále ještě sháněla něco do žaludku. Jakmile se objevila na kraji planiny a uviděla hejno pruhovaných myší, nejprve se přitiskla těsně k zemi a pak se několika bleskurychlými skoky, připomínajícími pohyb plochého kamínku – žabky, jaké kluci házejí na

hladinu rybníka, přenesla přímo mezi nebohé hlodavce, kteří si ani nestačili uvědomit, co se vlastně přihodilo. Jako obvykle nejprve předvedli svůj charakteristický výskok, a pak se – podobni vyplašeným hodnostářům v pruhovaných oblecích – rozprchli do okolní trávy.

Ale to už si ženetka odnášela do lesa dvě bezvládná tělíčka myšek, které se do poslední chvíle tak vášnivě hrdlily o jediné sousto, že už jim na včasný útěk nezbyl čas.

Kolem poledne celý kraj pod žhavými slunečními paprsky zmalátní, a dokonce i nepřetržitý hlas cikád zní trochu ospaleji. Příroda drží siestu a zvířata se neukazují. Pouze slunkamilovní scinkové vylézají z trávy, aby se vyhřívali na kamenech či slídili za kobylkami a sarančaty. Tyhle nádherné ještěrky, lesklé, jako by je někdo čerstvě nalakoval, mají mozaikové zbarvení skládající se ze stovek drobounkých třešňově rudých, černých a krémových šupinek. Bleskově se proplétají mezi stébly trav, takže připomínají tajemný ohňostroj. Krom těchto plazů není prakticky nic k vidění až do doby, kdy se slunce začne sklánět k západu a vzduch se trochu ochladí, a tak jsem chvil volna využíval k tomu, že jsem snědl jídlo, které jsem si přinesl, a po něm jsem si dopřál kýženou cigaretu.

Jednou jsem se během oběda stal svědkem neobyčejně veselé taškařice, kterou příroda sehrála – aspoň mi to tak připadalo –jen pro mé potěšení. Na padlý kmen, v jehož dutině jsem seděl, se z husté spleti tropického podrostu začal zvolna šplhat obrovitý, jako jablko velký šnek. Zatímco jsem jedl, sledoval jsem s údivem, jak se hlemýždí tělo zdánlivě bez námahy sune po stromové kůře a jak se jeho kulatá, jakoby stále udivená očka na dlouhých stopkách orientují v miniaturním světě hub a mechu. Pak jsem si všiml, že šnek při své pomalé pouti po padlé kládě za sebou zanechává lesklou stopu, po které ho sleduje jedno z nejzuřivějších a na svou velikost zcela jistě nejkrvelačnějších zvířat, na jaká můžete v západoafrickém pralese narazit.

Opona svlačce se rozhrnula a na padlý kmen vpochodoval drobný tvoreček, ne větší než cigareta. Měl uhlově černý kožíšek a dlouhý, štíhlý čenich, který držel – ne nepodoben loveckému psu – těsně nad třpytící se šnečí stopou. Byl to jeden z lesních rejsků, jejichž odvaha je až neuvěřitelná a žravost neukojitelná. Žije-li na světě nějaký tvor jen proto, aby jedl, pak jsou to tito rejskové. V záchvatu nenasytnosti se někdy dokáží požírat i mezi sebou. Tiše pokníkával, jako by vedl samomluvu, a přitom stopoval chudáka šneka, kterého brzy dostihl. S pisklavým zavřeštěním se vrhl na ocásek, vyčuhující z hlemýždí ulity, a zakousl se do něj. Když šnek zjistil, že ho někdo takto zákeřně napadl, udělal jediné, co dovedl: bleskově se stáhl do svého domečku. Tenhle pohyb byl tak prudký a vedený tak nečekanou silou, že zahryznutý rejsek se hlavou strašlivě bacil o ulitu, takže hlemýždě okamžitě pustil. Jenže šnečí domeček, který ztratil oporu, se náhle překotil, a vzteky kvičící rejsek vyrazil vpřed a zabořil čenich do nitra ulity, aby se měkkýše zmocnil. Ale statečný šnek byl na tenhle útok připraven, a jakmile se rejskova hlava objevila v dutině ulity, přivítal ji silným proudem nazelenalé pěny, která šelmičce zaplácla oči i čumáček. Překvapený rejsek uskočil a odhodil přitom ulitu. Ta chvíli balancovala na vrcholu kmenu a posléze se skulila do hustého podrostu. Mezitím rejsek dřepěl na zadních, a bez sebe vzteky, snažil se předními tlapkami setřít bubliny z nosu i očí. Celá ta scéna byla tak směšná, že jsem se nahlas rozesmál a rejsek, který po mně vrhl rychlý pohled, bleskem seskočil do trávy a v tu ránu byl ten tam. Nestávalo se často, abych se v hodinách polední siesty tak královsky bavil.

Později odpoledne, když žár trochu poleví, život pralesa se znovu rozproudí. Fíkovníky navštěvují další hosté, tentokrát veverky. Byl mezi nimi i jeden párek, který s oblibou kombinoval užitečnou činnost se zábavou. Obě veverky si ve větvích hrávaly na schovávanou, „zajíček v své jamce“, milostně spolu laškovaly, aby se vzápětí s ocasy důstojně staženými za zády vážně posadily vedle sebe a způsobně pojídaly fíky. Když se stíny začnou prodlužovat, můžete, máte-li štěstí, spatřit chocholatku, která se přišla napít k potoku. Tyto malé antilopy na dlouhých, špejlovitých nohou a s hnědozrzavým kožíškem si zvolna a ostražitě razí cestu mezi lesními velikány a občas se zastavují, aby velkýma vodnatýma očima prozkoumaly cestu před sebou a ušními boltci, které pozorně natáčejí všemi směry, zachytily všechny zvuky lesa. Jak tak

nehlučně procházejí šťavnatým porostem, jenž lemuje břehy potoka, tu a tam vyplaší podivné vodní myši, hledající v něm potravu. Tihle malí šedí hlodavci mají dlouhé, trochu přihlouplé tvářičky s nápadně velkýma, průsvitnýma, jakoby oslíma ušima a dlouhé zadní nohy, na kterých občas poskakují jako miniaturní klokani. Touto denní dobou se obyčejně brouzdají v mělčině, pročesávají vodní vegetaci a drobnými předními tlapkami vybírají vodní hmyz, malé kraby a vodní plže. Současně se také objevují snad nejčipernější, nejnápadnější a nejroztomilejší krysy. Mají nazelenalou srst, jen čumáky a zadečky mají – poněkud nepatřičně – zrzavé jako liška, takže vypadají, jako by na sobě měly šortky a na obličeji masku. Jejich oblíbeným lovištěm je měkká listovka mezi kořeny obrovitých stromů. V ní pobíhají, pískají na sebe a obracejí listy i jednotlivé kamínky, pod kterými hledají zalezlý hmyz. Čas od času toho nechají a povídají si. To si sednou na zadní, čumáčky se obrátí proti sobě a vousiska se jim chvějí, jak naříkavě kníkají a popiskují, jako by si stěžovaly, že to poslední dobou v tomhle lese s potravou za nic, ale opravdu za nic nestojí. Někdy začnou určitý flíček země nesmírně vzrušeně očichávat a posléze za hlasitého pištění v poddajné listovce zuřivě hrabat jako nějací teriéři. Nakonec triumfálně vyloví obrovského, čokoládově hnědého brouka, skoro tak velkého, jako jsou samy. Jenže brouk má neobyčejně tvrdé krovky a krysám dá pořádně zabrat, než se jim podaří takový úlovek zmoci. Obrátí ho na záda a bleskurychle ho zbaví štětinatých, zuřivě kopajících nohou. Když je kořist bezbranná, několika rychlými hryznutími ji zbaví života. Pak si taková drobná krysa sedne na zadeček, tělo mrtvého brouka uchopí předními tlapkami a za hlučného pomlaskávání, doprovázeného občasnými tlumenými zvuky, kterými dává najevo svou vrcholnou spokojenost, začne hodovat.

Tou dobou je sice na paloučku ještě světlo, ale v šeru lesa již přestává být vidět. Přesto, máte-li dostatek štěstí, můžete zahlédnout některého z nočních živočichů, který se vydává na lov. Snad kolem vás projde vážný a robustní dikobraz s ostnatým ocasem, jehož bodliny se zalesknou mezi spadaným listím. A znovu se fíkovníky stanou místem setkání – tentokrát noční zvěře. Jako mávnutím kouzelného proutku se tu zjeví galagové, čili komby ušaté, poloopice, které podobny pohádkovým bytostem sedí ve větvích, poulí své velké, jako podšálek kulaté oči a jakoby v hrůze pozdvihují tlapky, vypadající úplně jako lidské ruce, čímž připomínají

družinu skřítků, bědujících nad zkažeností světa. Krmí se planými fíky a občas se vymrští, aby polapily prolétajícího nočního motýla, zatímco nad jejich hlavami, po obloze zbarvené červánky zapadajícího slunce, přelétávají páry šedých papoušků, kteří směřují do svého lesního hřadovistě a cestou se dorozumívají tak hlasitým pípáním a vrkáním, že jim je prales vrací zvučnou ozvěnou. Z dáli se nenadále ozve sborové hejkání, provázené skřeky a výbuchy bláznivého chechotu, hrůzostrašné zvuky, které vydává smečka šimpanzů chystající se ke spánku. Komby ušaté poté zmizí tak rychle a tiše, jak se prve zjevily a ze ztemnělé oblohy se snese rozervané mračno kaloňů, které se za zvonivého štěbetání ponoří do fíkovníkového větvoví, aby se oddalo půtkám o zbytky zralých fíků, takže pleskání a třepetání jejich křídel budí dojem, že tu kdosi o stromy oklepává stovky mokrých deštníků. Ještě jednou prořízne vzduch hysterické vřeštění šimpanzí smečky, a pak prales zcela potemní, ale o to víc pulzuje miliony drobných šelestů, osamělých skřeků, ťapkáním a pochrochtáváním nočních živočichů, kteří se ujali vlády nad divočinou.

V ten okamžik vstávám, protahuji zdřevěnělé údy, a za pomoci ubohoučkého slabého paprsku, který vrhá má kapesní svítilna, se vydávám na klopotnou pouť mezi tiše se tyčícími kmeny obrovitých stromů. A to je ten tropický prales, o kterém jsem četl jako o nepřátelské, nebezpečné divočině. Pro mne je však neuvěřitelně nádherným světem, skládajícím se z milionů drobných životů, rostlin i zvířat, tak rozdílných, a přece tak na sobě závislých, jako by to byla nějaká gigantická dětská skládanka. Zdá se mi nespravedlivé, že lidé tak lpějí na zakořeněné představě o nehostinné džungli tam, kde se rozkládá říše kouzelné krásy, která čeká, že bude prozkoumána, pozorována a pochopena.

Jezero Leknínového Chodce

Britská Guyana, která se rozkládá na severu jihoamerického kontinentu, patří, se svými hustými tropickými pralesy, vlnícími se savanami a klikatým pásmem hor s pěnivými vodopády, k nejkrásnějším místům na světě. V mých očích je však nejlíbeznější končinou této země zálivová oblast. Její pobřežní pás se táhne od Georgetownu až k venezuelským hranicím. Stovky pralesních řek a toků tudy spěchají k moři, a když dosáhnou nížiny, rozbíhají se v miliony říček, potoků a vodních cest, které se třpytí a lesknou jako rozlitá rtuť. Nevídaná svěžest a rozmanitost zdejší vegetace činí z tohoto místa přímo pohádkovou krajinu. Roku 1950 jsem zde lovil zvířata pro anglické zoologické zahrady a během šestiměsíčního pobytu v Britské Guyaně jsem v honbě za vzácnými druhy navštívil savany na severu, tropické pralesy a samosebou i zálivovou oblast.

Za hlavní stan jsem si vybral malou indiánskou vesnici poblíž Santa Rosy, odkud mi cesta trvala zhruba dva dny. Nejdřív jsme se plavili přepravním parníčkem po řece Essequibo, pak širšími toky až do míst, kde už voda byla příliš mělká a natolik porostlá nejrůznější vegetací, že nám nezbylo než přesednout do dlabaných kánoí, kterými nás vezli naši hostitelé, klidní a laskaví indiáni. S nimi jsme opustili široký hlavní proud a vnořili se do spleti drobných toků a vodních cest a vydali se tak na nejkrásnější pouť, jakou jsem kdy zažil.

Některé říčky, po kterých jsme se plavili, jsou sotva tři metry široké a zcela pokryté tlustým kobercem obrovských, krémově zbarvených leknínů s něžně růžovými konečky okvětních lístků a drobným, kapradí podobným vodním rostlinstvem, ze kterého nad hladinu na tenounkých stoncích vyrůstají něžné červené kvítky. Břehy říček jsou hustě porostlé nízkou vegetací i rozložitými sukovitými a všelijak pokroucenými stromy, jejichž větve, porostlé španělským mechem a trsy růžových a žlutých orchidejí, tvoří nad hladinou uzavřený tunel. Plavíte-li se v dutině indiánské kánoe po říčce zarostlé tropickou vegetací, máte brzy dojem, že

si měkce a tiše razíte cestu po kvítím poseté louce, která se něžně vlní v brázdě za vaším člunem. Velcí černi datlové s šarlatově červenou čepičkou a bělostnými zobáky s šustěním přelétávají od stromu ke stromu, oťukávajíce zteřelou kůru, a z rákosí a spleti rostlin podél břehů čas od času jako barevná exploze vyletí strmě k obloze vlhovec červenokřídlý, jehož purpurové peří září proti nebi jako rudá světlice.

Víska, kterou jsem objevil, se rozkládala na naplavenině, jež byla ve skutečnosti ostrovem, protože ji ze všech stran obklopovalo předivo vodních cest a toků. Domorodá chatrč, moje dočasné útočiště, stála v líbezném prostředí poněkud stranou vlastní vesnice. Na okraji údolíčka o rozloze zhruba jednoho akru se opírala o několik mohutných stromů, které tu stály jako skupina starců s předlouhými vousy ze španělského mechu. V zimních měsících se okolní říčky rozlily z břehů, takže celé údolí zaplavila dva metry hluboká voda, z níž vyčnívalo několik vysokých stromů, zrcadlících se v její zlatožluté hladině. Okraje údolí lemoval rákos zdobený trsy lilií. Když jsem seděl ve dveřích své chatrče, otevíral se mi skvělý výhled na toto miniaturní jezírko a jeho okolí, a během poklidných ranních či večerních sedánek jsem zjistil, jak neskonale bohatá živočišná říše obývá tuto malebnou kalužˇa porost, který ji obklopuje.

Tak například zvečera sem přicházeli pít mývalové jižní, živící se sladkovodními ráčky. Mývalové jsou dost podivná zvířátka, velká asi jako menší pes, s chundelatým, černobíle pruhovaným ocasem, s velkými, plochými, růžovými tlapkami a šedou srstí s černou maskou kolem očí, která jim dodává poněkud komický vzhled. Tahle zvířata se přihrble pohybují na ven vytočených nohou, jako by je sužovaly omrzliny. Takový mýval přistoupí k okraji jezírka, minutu ustaraně čučí na svůj odraz na hladině, trochu se napije a pak se s pesimistickým výrazem zvolna vydá podél břehu na cestu za potravou. Chvíli se brouzdá v mělčině, nakonec si dřepne na zadeček, dlouhými prsty předních tlapek šmátrá v kalné vodě a přehrabuje se v blátivém dně, aby posléze s radostným překvapením vylovil k snědku něco, co si odnese na břeh. Svůj úlovek obezřetně svírá předními tlapami a zabývá se jím až na souši. Je-li to žába, přidrží si ji na zemi a jediným chňapnutím jí ukousne hlavu. Je-li to však – a to bývá častěji – větší sladkovodní krab, mýval co nejrychleji peláší na břeh, kde jej ihned odhodí. Krab se pokusí nabýt ztracenou rovnováhu a když začne

mývala ohrožovat rozevřenými klepety, chlupatý lovec si s ním poradí neobyčejně originálním a účinným způsobem. Kraba totiž snadno vyvedete z konceptu, šťoucháte-li do něj tak, že se jeho každé chňapnutí klepety mine cílem. To ho natolik otráví, že se dříve či později odmítne účastnit tak slaboduchého zápolení. A proto náš mazaný mýval jednoduše začne obíhat kolem uloveného kraba a poklepávat mu svým dlouhým prstem na krunýř. Jakmile po něm krab nebezpečně chňapne, mýval pohotově ucukne. Po nějakých pěti minutách se zcela frustrovaný krab skrčí a zanechá jakékoli obrany. Mýval, který až do této chvíle nápadně připomínal milou starou dámu, laškující se svým pekingským palácovým psíkem, začne jednat tvrdě a nelítostně. Skloní se ke krabovi a jedním rychlým chňapnutím ho překousne na dva kusy.

Na okraji údolíčka některý z předchozích indiánských majitelů mé chatrče vysadil mangovník a guavu, jejichž zrající plody lákaly velké množství nejrůznějších živočichů. Jako první sem přicházeli dikobrazi kuandu. Ti se nemotorně vyhrabou z blízkého podrostu, připomínajíce korpulentí a lehce ovíněné strejce, baňatými čumáčky čenichají na všechny strany, zatímco se rozhlížejí malýma, posmutnělýma a jakoby věčně uslzenýma očima. Obratně se vyšplhají na mangovník, obepínajíce jeho větve svým dlouhým chápavým ocasem, kterým se zajišťují před pádem, a jejich černé a bílé bodliny probleskují mezi listovím. Probojují se tak až k plodonosným větvím, několika smyčkami se ocasem pevně ukotví, posadí se na zadní a dají se do česání ovoce. Mango uchopí předními tlapkami, a otáčejíce jím kolem dokola, vykusují dopředu vyčnívajícími zuby jeho dužinu. Když všechnu snědí, pustí se s velkou peckou do podivné hry. Bezradně se rozhlížejí a přehazují ji z tlapky do tlapky, jako by přesně nevěděli, co si s ní mají počít, čas od času ji jakoby upustí, ale v posledním okamžiku zase chytnou. Teprve po nějakých pěti minutách pecku definitivně zahodí a vypraví se za dalším plodem.

Když se občas dva dikobrazi kuandu setkají tváří v tvář, oba se ocasy pevně zachytí větve, sednou si na zadní a pustí se do zvláštního boxerského klání. Mrskají a mávají předními tlapami, naznačujíce bojové výpady, levé háky i zvedáky a rány na tělo, aniž se přitom vzájemně dotknou. Během celého předstíraného zápasu, který někdy trvá i čtvrt hodiny, si oba soupeři zachovávají lehce zmatený, ale vcelku vlídný výraz. Pak toho jako na nějaký neviditelný pokyn zničehonic rázem

nechají, dopadnou na všechny čtyři a rozběhnou se po větvích opačnými směry. Nikdy se mi sice nepodařilo odhalit smysl těchto utkání, ani určit vítěze, ale přesto jim vděčím za nesmírné povyražení.

Dalšími pozoruhodnými zvířaty, která navštěvovala mangovník, byly mirikiny. Tyhle podivné malé opičky s dlouhými ocasy, křehkým, skoro veverčím tělíčkem a ohromnýma sovíma očima jsou jediným nočním druhem opic na světě. Přicházejí v malých, sedmi či osmičlenných tlupách, a ačkoli při svém nájezdu na ovocný strom žádný hluk nenadělají, brzy zjistíte, že během jídla spolu vedou dlouhý a neobyčejně komplikovaný rozhovor. Mají velice silný hlas, nejsilnější ze všech opic, a na svou velikost snad vůbec nejsilnější ze všech zvířat. Dokáží vydávat hlasitě vrčivý štěkot i mohutně vibrující varovný křik –v tom případě rozevřou doširoka hrdla a krky se jim námahou nadouvají, jako by spolkly jablko. Při vzájemném dohovoru pronikavě vřeští, chrochtají, mňoukají jako kočky a vydávají spoustu šťavnatě bublavých zvuků, naprosto nepodobných čemukoli, co jsem kdy slyšel. Občas některá z opiček v náhlém citovém vznětu chytí svého druha kolem ramen, ten její gesto opětuje a brzy tu sedí bok po boku, drží se v náručí, hledí si vážně do očí a přitom si cosi bublavě vyprávějí. Ze všech opic, co znám, jsou tyhle jediné, které se na sebemenší popud zcela lidsky vášnivě líbají na ústa a objímají, vzájemně si proplétajíce ocasy.

Tahle zvířata byla ovšem jen občasnými návštěvníky, ale zatopené údolí mělo i své stálé obyvatele. Jedním z nich byl mladý kajman, asi metr dvacet dlouhý jihoamerický krokodýl. Byl to velice pohledný plaz se sukovitou, jako ořech vrásčitou černobílou kůží, s dračím třepením na ocase a s velkýma zlatozelenýma očima jantarového třpytu. Byl jediným kajmanem, který obýval tohle jezírko. Nikdy jsem nepochopil, proč sem za ním nepřišli i jiní, ačkoli říčky a toky, vzdálené jen nějakých třicet metrů, se jimi jen hemžily. Tak či onak, tenhle malý kajmánek žil osaměle v dočasné vodní nádrži poblíž mé chatrče a celé dny trávil tím, že s majetnickým výrazem obeplouval své království. Dalším stálým obyvatelem jezírka byl ostnák, jeden z nejpodivuhodnějších jihoamerických ptáků. Vzhledem i velikostí se dost podobá slípce našeho skotského bělokura, ale jeho drobné tělíčko se pohybuje na dlouhých štíhlých nohou, zakončených úžasně elegantními prsty.

Jsou to právě tyto dlouhé nohy a jemné prsty, díky kterým ostnák dokáže přenášet váhu tak obratně, že si vykračuje po hladině, užívaje jako oporu plovoucí leknínové listy. Proto mu také říkají „leknínový chodec“.

Ostnák kajmana nesnášel, protože apartní plaz měl utkvělou představu, že matička příroda přivedla křehkého vodního ptáka do jeho hájemství jen proto, aby mu trochu zpestřila jídelníček. Byl to však mladý a zcela nezkušený kajman, takže jeho první pokusy polapit ostnáka byly trapně nápadné. Ostnák se vynořil z rákosí, kde trávil většinu času, a vydal se na pouť po hladině. Jemně našlapoval z listu na list a jeho dlouhé prsty připomínaly malé pavoučky, obratně se zachycující ve středu plovoucích zelených talířů. Když ho kajman uviděl, okamžitě se zanořil, takže mu z vody vyčnívala jen dvojice kulatých očí. Ani ta nejmenší vlnka nezčeřila hladinu, a přesto kajmanova hlava tiše klouzala směrem k ptáčkovi. Ostnák, který byl zcela zabrán do prohledávání vodního rostlinstva, odkud vybíral červíky, plže a drobné rybky, by si kajmana patrně vůbec nevšiml a snadno by se tak stal jeho obětí, nebýt toho, že jakmile se kajman přiblížil na vzdálenost nějakých tří metrů, rozohnil se tak, že místo aby se ponořil a pokusil se ulovit ptáka zespodu, začal zuřivě mrskat ocasem a rychlostí závodního člunu vyrazil po hladině. Cákal a plácal sebou tak hlasitě, že by tím úspěšně vyplašil i toho nejzabedněnějšího vodního ptáka. Ostnák vzlétl s poplašným výkřikem k obloze, zběsile mávaje pryskyřníkově žlutými křídly.

Dlouhou dobu jsem nechápal, proč ostnák tráví tolik času v rákosí na jednom konci jezírka. Když jsem to tam šel prozkoumat, objevil jsem pravou příčinu: Na bahnité půdě jsem narazil na obratně spletenou rohož z travin, na které ležela čtyři kulatá, krémově žlutá, hnědě a stříbrně kropenatá vajíčka. Ostnák tu na nich zřejmě už nějaký čas seděl, protože po několika dnech jsem nalezl hnízdo prázdné a pár hodin nato jsem spatřil hrdou ostnáčí maminku, jak vyvádí svou novopečenou rodinu do světa.

Vynořila se z rákosí, přeběhla k leknínům, šlápla na první list a ohlédla se. Vtom už z rákosí vystoupila čtyři mláďata, která ve svém zlatočerném chmýří připomínala přerostlé čmeláky, zatímco jejich tenounké nožky vypadaly jako utkané z pavoučích vláken. Husím pochodem následovala matku, vždy jeden leknínový list za ní, a poslušně čekala, až ostnáčí matka prozkoumá terén k dalšímu postupu. Všechna

mláďata se dokázala směstnat na jediný, jako talíř velký leknínový list, a byla tak lehká a drobounká, že se pod jejich váhou téměř neponořil. Když si jich kajman všiml, znásobil své úsilí, ale matka byla neobyčejně pečlivá a opatrná. Držela se s potomky stále poblíž břehu, a jakmile kajman projevil sebemenší snahu o přiblížení, všechna mláďata okamžitě naskákala do vody a zmizela pod hladinou, aby se za okamžik jako zázrakem objevila na souši.

Kajman vyzkoušel, co se dalo, snažil se k nim přiblížit co nejopatrněji, schovával se pod rohoží plovoucího vodního rostlinstva, které mu skoro zakrývalo oči i nos. Tam tiše číhal, a někdy se přibližoval až ke břehu, protože doufal, že se mu podaří ostnáky chytit dřív, než mu utečou příliš daleko. Celý týden zkoušel nejrůznější finty, ale nikam to nevedlo. Jednoho dne trávil horké poledni hodiny tím, že ležel zcela viditelně na hladině uprostřed jezírka a zvolna se otáčel kolem dokola, aby mu neušel jakýkoli pohyb na břehu. Později odpoledne se vrhl do spleti leknínů a vodních řas, aby ulovil žabku, která se slunila ve středu jednoho květu. Povzbuzen tímto úspěchem připlul k plovoucímu ostrůvku vodních rostlin, ozdobenému drobnými kvítky, a zanořil se pod něj. Půl hodiny jsem ho marně vyhlížel, než jsem si uvědomil, že musí být stále pod těmi rostlinami. Zaměřil jsem tam dalekohled, a ačkoli celý plovoucí záhonek nebyl vět ší než dveře, trvalo mi dalších deset minut, než jsem pod ním kajmana objevil. Byl přímo uprostřed, přes oči mu spadal zelený závoj a na čele měl půvabný chomáček růžových kvítků. S tím věnečkem na hlavě vypadal skoro uličnicky, jako kdyby si nasadil veselou masopustní čapku, ale mimikry to bylo dokonalé. Uplynulo dalších třicet minut, než se objevila rodina ostnáků a začalo se rozvíjet drama.

Matka se jako obvykle vynořila z rákosí, lehce vykročila na první leknínový list a zavolala na mláďata, která se jako malebné hračky na klíček vykolébala na další, kde poslušně očekávala rodičovské instrukce. Matka je zvolna vyváděla na jezero a cestou je krmila. Balancovala tak, že zatímco na jednom listě stála, druhý popadla do zobáku a povytáhla nad hladinu, aby zpřístupnila jeho spodní část, kde byla přisáta spousta červíků, pijavek, plžů i drobných korýšů. Mláďata se shlukla kolem a tak dlouho náruživě vyzobávala všechnu tu vodní drobotinu, dokud na listu nic nezbylo. Pak matka pokročila dál a celá akce se opakovala.

Brzy mi došlo, že matka vede své hejno přímo k místu, kde se pod květinovým příkrovem skrýval kajman, a zároveň jsem si uvědomil, že právě tam se nachází oblíbené ostnácké loviště. Viděl jsem, jak matka stojí na leknínovém listu, zpod kterého vytahuje velké kusy třepenitého, kapradí podobného rostlinstva a pokládá je na plovoucí lekníny, aby si její mláďata mohla pochutnávat na milionech drobných sladkovodních tvorečků, které tam ulpěly. Věřil jsem, že když donynějška vždycky úspěšně čelila kajmanovým útokům, všimne si i tentokrát jeho přítomnosti, ale ačkoli se čas od času rozhlížela, stále postupovala ke kajmanovu květinovému úkrytu.

Octl jsem se na rozpacích. Na jedné straně jsem byl rozhodnut zabránit kajmanovi, aby sežral ostnáčí rodinku, ale nevěděl jsem jak. Tenhle ptáček byl zvyklý na lidské zvuky a nevěnoval jim pozornost, takže nějaké tleskání by nemělo smysl. Navíc jsem se ani nemohl dostat do jeho blízkosti, protože celé drama se odehrávalo na protějším břehu, takže by mi trvalo nejmíň deset minut, než bych celé jezírko oběhl, jenže tou dobou by už mohlo být pozdě, protože ptačí rodinka byla jen nějakých šest metrů od kajmanových čelistí. Křičet nemělo smysl a kamenem bych tam nedohodil; nezbylo mi tedy, než tu bezmocně sedět s dalekohledem přilepeným na oči a v duchu si přísahat, že jestli se kajman ptáčků jen dotkne, docela určitě ho zabiju. A vtom jsem si vzpomněl na svou pušku.

Bylo by riskantní, chtít na tuhle vzdálenost kajmana zastřelit. Došlo by k příliš velkému rozptylu, takže by ho zasáhlo sotva pár broků, zatímco ptáky, které jsem chtěl chránit, bych tím naopak ohrozil. Ale uvědomil jsem si, že zdejší ostnáci pušku nikdy neslyšeli, takže vystřelím-li do vzduchu, třeba se leknou a spasí se rychlým útěkem. Vrhl jsem se do chatrče pro pušku a vzápětí jsem ztratil cenné minuty zuřivým hledáním nábojů. Nakonec se mi podařilo zbraň nabít a rychle se vrátit na své vyhlídkové stanoviště. Pušku jsem držel v podpaží a mířil do země, zatímco druhou rukou jsem si u očí přidržoval dalekohled, který jsem zaostřil na protější břeh jezírka, abych zjistil, vrátil-li jsem se ještě včas.

Ostnáčí matka mezitím došla až k okraji plovoucího zeleného ostrůvku, pod kterým se skrýval kajman. Její drobné potomstvo se tísnilo na listu šikmo za jejími zády. Matka se naklonila, vytáhla z vody kus rostlinstva a rozprostřela ho před svá mláďata, když vtom se kajman, který nebyl od ní dál než nějakých sto dvacet centimetrů, vymrštil zpod

plovoucí skrýše, a stále ještě se směšným květinovým kloboučkem na hlavě, vyrazil vpřed. V tom okamžiku jsem vypálil z obou hlavní a hřmot mého výstřelu se nesl nad hladinou jezírka.

Do dnešního dne nevím, zda ostnáčí maminku zachránila moje akce nebo její vlastní postřeh, ale vznesla se do vzduchu takovou rychlostí, že kajmanovy čelisti sklaply těsně za ní a přestřihly leknínový list, na kterém až do toho okamžiku stála. Pták přelétl těsně nad jeho hlavou, kajman se vymrštil nad hladinu, aby ho zachytil, a já jsem až k místu, kde jsem stál, slyšel cvaknutí čelistí, které sklaply naprázdno, když ptáček s divokým výkřikem ulétl.

Útok byl tak náhlý, že matka nestačila dát instrukce ptáčatům, která se tísnila na leknínovém listu. Jakmile však uslyšela matčin poplašný křik, vrhla se střemhlav do vody, kde je kajman začal okamžitě pronásledovat. Mláďata se ihned ponořila a za nimi i nebezpečný plaz. Hladina jezírka se zvolna utišila. S úzkostí jsem sledoval, co se bude dít, zatímco ostnáčí maminka vzrušeně poletovala nad vodou a hlasitě svolávala své potomstvo. Nakonec to vzdala, zmizela v rákosí, a ten den jsem ji už nespatřil. Ale ani kajmana. Pronásledovala mě hrůzná představa, že všechna ta drobná klubíčka chmýří skončila kdesi pod hladinou v jeho nenasytné tlamě, a celý večer jsem plánoval strašlivou pomstu.

Hned příštího jitra jsem se vydal k rákosí, kde jsem ke své nesmírné radosti narazil na ostnáka se třemi trochu zaraženými mláďaty. Hledal jsem čtvrté, ale nikde tam nebylo, a já se dovtípil, že kajman měl alespoň dílčí úspěch. K mému úžasu se matka, namísto aby byla ještě stále vyděšená včerejším dobrodružstvím, vydala na svou obvyklou leknínovou pouť, při které jsem ji se srdcem až v krku po celý den s úzkostí sledoval. Ačkoli po kajmanovi nebylo vidu ani slechu, prožil jsem pár nervy drásajících hodin, takže k večeru jsem se rozhodl, že to tak dál nenechám. Zašel jsem do vesnice a vypůjčil si kánoe, kterou mi dva indiáni ochotně přenesli k mému jezírku. Když se setmělo, vyzbrojil jsem se silnou baterkou a klackem s kluznou provazovou smyčkou na konci, a vydal se hledat kajmana. Přestože jezírko bylo tak malé, trvalo mi přes hodinu, než jsem ho objevil, jak leží na hladině obklopen leknínovými květy. Když ho zasáhl paprsek mé svítilny, oči se mu leskly jako dva rubíny S nekonečnou obezřetností jsem se k němu přiblížil, a zatímco ležel na hladině oslněn a zcela obluzen prudkým světlem baterky, opatrně jsem

mu smyčku na konci klacku navlékl přes hlavu. Pak jsem ji pevně zatáhl a vzpouzející se tělo i s čelistmi chňapajícími na všechny strany jsem vtáhl do lodi. Kajman sebou mrskal a z hrdla se mu draly vzteklé štěkavé zvuky, ale já jsem ho nacpal do pytle a nazítří zanesl osm kilometrů daleko, kde jsem ho pustil do volné říčky. Nikdy už netrefil zpátky, a tak jsem se mohl po celý zbytek svého zdejšího pobytu těšit pohledem na šťastnou rodinku leknínových chodců, kteří bezstarostně kráčeli za potravou, aniž se museli obávat každé prudce zčeřené vlnky na klidné hladině pokojného a štědrého jezírka.

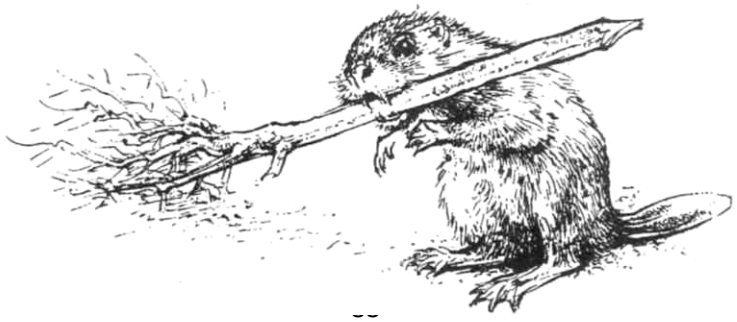

ČÁST DRUHÁ

O Zvířatech Všeobecně

Vždycky mě fascinoval způsob, jakým se zvířata chovají a jak se vyrovnávají s rozličnými problémy své existence. V následujících vyprávěních se pokusím popsat některé z překvapivých metod, jakými získávají partnera, jakými se brání nepříteli i jak si budují domovy.

Ani to nejodpornější a nejhnusnější zvíře – právě tak jako člověk – nikdy nepostrádá jisté přitažlivé vlastnosti. Znovu a znovu mě odzbrojuje, když se tvor, kterého jsem až dosud pokládal za hloupého a protivného, chová něžně a prozíravě: Škvor, který jako pečlivá slípka sedí nad hnízdem s vajíčky a starostlivě je schraňuje, když jste je neopatrně rozházeli; pavouk, který poté, co pavoučici svého srdce zmámí svým laskáním, ji opatrně sváže hedvábnými vlákny, aby ho po spáření nepozřela; mořská vydra, která se obratně přiváže k trsu chaluh, aby ji ve spánku nesmetl příboj či neodplavil mořský proud.

Vzpomínám si – to jsem byl ještě velice mladý – jak jsem jednou v Řecku seděl na břehu malého, líně se valícího potůčku. Náhle se z vody vyhrabal jakýsi hmyz, který vypadal, jako by pocházel z jiného světa, a namáhavě se drápal na stéblo orobince. Měl vyboulené oči, měkce puchýřovité tělo na pavoučích nohou, a hruď mu obepínalo jakési udělátko, které připomínalo podivně fantastický marťanský skafandr. Zatímco se tenhle zvláštní tvor opatrně soukal vzhůru po stéblu, slunce zvolna vysoušelo vodu z jeho odpudivého těla. Pak se zastavil, a zdálo se, že upadá do jakéhosi tranzu. Pohled na tento hmyz mě – navzdory hnusu, který ve mně vzbuzoval – fascinoval a přitahoval, protože v té době byl můj zájem o přírodu stejně silný, jako míra mé nevzdělanosti, a proto jsem netušil, oč tu běží. Náhle se to hmyzí stvoření, které teď bylo sluncem vysušené a ořechově hnědé, obrátilo na záda a vypadalo to, že se z nitra obludného vaku dere jakýsi jiný živočich. Jak minuty ubíhaly, podivný zápas sílil a trhlina ve vaku se stávala stále zřetelnější, až nakonec se tvoreček uvnitř zbavil své odpudivé kůže a stoupal výš po rákosu. Teprve nyní jsem poznal, že je to vážka. Křidélka měla dosud mokrá a pomačkaná po tom zvláštním zrození, tělíčko měkké, ale slunce dělalo své, křídla se vysoušela a narovnávala, křehká jako sněhové vločky a rafinovaně prokreslená jako okna katedrály. I tělo teď zpevnělo a dostalo blankytné

modrý nádech. Vážka párkrát zamávala křídly, která se zaleskla ve slunečních paprscích, a odlétla trhavým letem, zanechávajíc za sebou, stále ještě přilepenou k rákosovému stonku, nevábnou skořápku svého někdejšího bytí.

Dosud nikdy jsem nebyl svědkem takové proměny, a když jsem s úžasem zíral na odpudivou slupku, která hostila tak zářivě nádherný hmyz, přísahal jsem, že od tohoto okamžiku už nikdy nebudu žádného tvora soudit podle vnějšího vzhledu.

Zvířecí Námluvy

Většina zvířat bere milostné záležitosti nesmírně vážně, a v průběhu věků si samci některých druhů vypracovali přímo fascinující způsob, jak přilákat samičku, která se jim zalíbila. Zdobí se za tím účelem spoustou všelikého peří, parohů, parůžků i laloků; honosí se neuvěřitelnými barvami, vzory i vůněmi; to vše jen proto, aby získali náklonnost své budoucí družky. A jako by ani to nestačilo, přinášejí samičkám dárky, pořádají pro ně květinová show, nebo je lákají akrobatickými výkony, tancem a zpěvem. Když se zvířecí samci dvoří, činí tak celým srdcem a celou duší, a své touze jsou ochotni – není-li zbytí – obětovat i život.

Vpravdě alžbětinskými milovníky jsou – jak jinak – samozřejmě ptáci. Strojí se s okázalou nádherou, tančí a pózují a jsou hotovi na sebemenší popud pět madrigaly či podstoupit souboj na život a na smrt.

Nejproslulejšími jsou v tomto smyslu rajky, protože se nejen honosí nejnádhernějším peřím na světě, ale dovedou se jím také patřičně chlubit. Vezměte si například takovou rajku královskou. Měl jsem to štěstí, že jsem v brazilské zoologické zahradě tyto ptáky viděl na vlastní oči. Žijí tam v obrovské venkovní voliéře, plné tropické vegetace a stromů, tři rajky královské – dvě samice a jeden samec. Samec je velký asi jako kos, má sametově oranžovou hlavu, která ostře kontrastuje se sněhobílou hrudí a zářivě šarlatovými zády. Jeho peří je tak lesklé, že vypadá jako nalakované. Má žlutý zobák a nádherné, kobaltově modré nohy. Postranní peří – byla doba toku – měl dlouhé, a střední pár ocasních per nesla dvojice tenounkých, zhruba pětadvaceticentimetrových stopek. Pera se na koncích stáčela po způsobu hodinových pružin a tvořila tak očka, která zářila smaragdovou zelení. Sameček rajky královské seděl na dlouhé holé větvi a dvojice samiček si hověla na blízkém keři a hleděla na něj. Sameček se náhle trochu načepýřil a vydal zvláštní zvuk – něco mezi zakňučením a ňafnutím. Pak byl asi minutu zticha a sledoval účinek, který měla jeho produkce na obě samičky. Ale ty jen seděly a nevzrušeně na něj

civěly. Pták si – snad aby vzbudil jejich pozornost – párkrát na větvi poskočil, roztáhl křídla a několikrát jimi mohutně zamával, jako by se chystal k triumfálnímu letu. Natáhl je vpřed, až si jimi zcela zakryl hlavu. Poté je znovu roztáhl, ještě jednou jimi zamával a otočil se kolem dokola, jako kdyby chtěl obě samičky ohromit pohledem na svou překrásně sněhobílou hruď. Líbezně zatrylkoval, přičemž se mu jako efektní doprovod zpěvu boční pera rozevřela, tvoříce tak fontánu popelavě hnědých, žlutozlatých a smaragdově zelených barev. Pak zvedl krátký ocásek a přitiskl ho k zádům, takže se mu obě dlouhá středová ocasní pera stočila přes hlavu a jejich oka mu visela po obou stranách zobáku jako dva smaragdové kotouče. Mírně se kolébal ze strany na stranu, oba kotouče se míhaly jako dvě kyvadla, až to na okamžik vypadalo, že s nimi žongluje. Nakonec zvedl hlavu a zapěl zplna hrdla, zatímco zelené kotouče rotovaly sem a tam.

Ale zdálo se, že na obě samice to neudělalo vůbec žádný dojem. Seděly tu neúčastně jako dvě tetky, které na přepychové módní přehlídce skepticky pozorují nákladné róby, jež si takjakotak nemohou dovolit. Nato se samec, v záchvatu zoufalé snahy vymačkat z netečného publika alespoň trochu nadšení, protočil kolem svého přirozeného bidýlka, přikrčil se, a otevřel doširoka zobák, odhalil jeho dutinu, která zářila svěží jablkovou zelení, tak lesklou, jako by ji právě někdo namaloval. Zpíval s rozevřeným hrdlem a současně s tím, jak jeho zpěv utichal, pompézní načepýřené peří se mu přestalo chvět a zvolna se znovu přitisklo k tělu. Na okamžik zůstal stát vzpřímeně a zíral na obě samičky. Ty opětovaly jeho pohled s výrazem někoho, kdo byl právě svědkem jakési podivuhodné eskamotáže a teď čeká, že kouzelník předvede nějaký další kousek. Sameček nejdřív párkrát krátce zacvrlikal a pak znovu propukl v zpěv, během kterého se náhle spustil tak, že visel na větvi zespodu. Za nepřetržitého zpěvu roztáhl křídla a začal se – stále hlavou dolů – procházet sem a tam. Zdálo se, že tento akrobatický výkon konečně jednu z obou samiček zaujal, protože maličko a jakoby tázavě naklonila hlavu. Za nic na světě jsem nedovedl pochopit, že zůstaly tak netečné, protože já jsem byl výkonem a vzezřením ptáka zcela uchvácen. Poté, co se v obrácené poloze asi minutu procházel, přitiskl křídla pevně k tělu a začal se zvolna kývat ze strany na stranu a celou dobu přitom vášnivě pěl.

Vypadal jako nějaké vzácné purpurové ovoce, které se – upnuto k větvi dvěma blankytně modrými stopkami – zvolna pohupuje ve vánku.

V tu chvíli se už jedna ze samiček začala viditelně nudit a tak se sebrala a odletěla na druhý konec voliéry. Ale ta zbývající, ta s tou hlavičkou na stranu, stále hleděla na producírujícího se samečka. Ten se rychlým švihem křídel vyhoupl do přirozené polohy a nasadil frajersky vychloubačný výraz, ale musel jsem mu přiznat, že na něj má plné právo. S napětím jsem čekal, co bude následovat. Samec stál strnule, peří se mu lesklo, a samice se zdála čím dál tím vzrušenější. Byl jsem si jist, že podlehla čarokrásnému výbuchu jeho dvornosti, který byl stejně úchvatný jako náhlý ohňostroj. Ano, samice už roztáhla křídla. Teď, říkal jsem si, mu půjde vzdát hold za jeho fantastický výkon a brzy nato oba společně vplují do přístavu manželských slastí, leč k mému úžasu samice pouze přeletěla na větev, na které seděl ptačí umělec, sezobla tam jakéhosi broučka bezcílně se potulujícího po stromové kůře a se spokojeným kvoknutím odletěla na druhý konec voliéry. Samec se načepýřil a začal si čechrat peří. Usoudil jsem, že jeho potenciální družka musí mít neobyčejně tvrdé srdce či trpět absolutním nedostatkem uměleckého cítění, dokáže-li odolat tak vybraným formám dvoření. Bylo mi líto, že tak skvělý výkon vyšel naprázdno. Jak se však brzy ukázalo, má účast byla zbytečná, protože vzápětí nato sameček s triumfálním výkřikem objevil na své větvi dalšího broučka, do kterého se ihned s nadšením pustil. Zjevně si z odmítnutí absolutně nic nedělal.

Ne všichni ptáci jsou tak skvělými tanečníky jako rajky, a také ne všichni se honosí tak krásným peřím, ale tento nedostatek v přístupu k opačnému pohlaví vyvažují odzbrojující originalitou. Vezměte si třeba takové lemčíky. Jejich způsob dvoření je naprosto nepřekonatelný. Tak například na lemčíkovi hedvábném není na první pohled nic zvláštního. Je velký asi jako drozd a má tmavomodré peří, které se ve slunečních paprscích kovově leskne. Upřímně řečeno, vypadá tak trochu jako by měl na sobě starý oblýskaný krepový oblek, a tak byste jeho šance, že tímhle oděvem udělá na samičku dojem, necenili příliš vysoko. Jenže lemčík svůj nedostatek kompenzuje zvláštní dovedností: Umí stavět altánky.

A zase jsem měl jednou štěstí, že jsem v zoo na vlastní oči viděl, jak to dělá. Lemčík hedvábný si uprostřed své voliéry našel dva velké chomáčky trávy a ve velikém kruhu kolem nich i mezi nimi pečlivé

všechno vyčistil. Pak si donesl větévky, kousky provázku i stébla slámy, kterými podepřel a svázal trávu tak, že vytvořil jakýsi tunel. Teprve teď jsem si uvědomil, co to vlastně dělá, a že se v následující fázi rozhodl svou víkendovou chatu jaksepatří vyzdobit. Prvními artefakty se staly dvě prázdné šnečí skořápky, po nich následoval útržek postříbřeného papíru z krabičky od cigaret, kousek vlny, který kdesi vyštrachal, šest barevných oblázků a pár centimetrů provázku se zbytkem pečetního vosku na konci. Když jsem viděl, že by potřeboval něco dalšího, přinesl jsem mu ještě nitky barevné vlny, několik různobarevných mořských škebliček a staré autobusové jízdenky.

Byl tím neobyčejné potěšen a osobně se dostavil k pletivu voliéry, aby tyto poklady ode mne přímo z ruky převzal. Pak s nimi dohopsal ke svému altánku a vhodně je tam naaranžoval. Chvíli své dílo znalecky pozoroval a poté se k němu vrátil, aby autobusovou jízdenku či některý kousek barevné vlny posunul do umělecky působivější polohy. Když byl hotov, vypadalo jeho dílo vskutku kouzelně a nesmírně dekorativně. Ptáček se před ně postavil a čas od času roztáhl jedno či druhé křídlo, jako by s pýchou ukazoval na své dílo. Pak několikrát proskákal tunýlkem, tu a tam ještě přearanžoval několik mušliček a znovu s upaženým křídlem chvíli pózoval před svým výtvorem. Opravdu mu dal spoustu práce, a mě ho bylo líto, protože celá tato obrovská námaha byla vlastně marná – jeho družka před nějakým časem zemřela a on teď sdílel voliéru s několika obyčejnými pěnkavami, které o jeho architektonické schopnosti i výstavku uměleckých skvostů nejevily žádný zájem.

Ve volné přírodě je hedvábný lemčík jedním z mála ptáků, kteří používají pracovní nástroje, neboť opěrné větévky, které využívá jako podpěry, občas natírá barvou, získanou z divokých bobulí a vlhkého zuhelnatělého dřeva, užívaje přitom místo štětce kousek roztřepeného materiálu. Bohužel, v době, kdy jsem si tohle uvědomil a rozhodl se, že svému lemčíkovi obstarám tyglík s modrou barvou – lemčíci jsou obzvlášť vysazeni na modrou – ztratil o svůj altánek zájem, a ani kompletní sada reklamních cigaretových kartiček s obrázky historických vojenských uniforem nedokázala znovu probudit jeho tvůrčí nadšení.

Některé jiné druhy lemčiků si budují ještě honosnější, sto dvacet až sto padesát centimetrů vysoká sídla tak, že kolem dvou stromů narovnají hranici z klacíčků, kterou pak zastřeší popínavými rostlinami. Vnitřek

bývá pečlivě vyložen mechem a zevně tenhle lemčík, který je vskutku veliký světák, svou stavbu ozdobí květy orchidejí. Před „vilou“ pak zbuduje mechový záhonek, na který klade barevné květy a bobule, a protože je nesmírně zhýčkaný, uschlé a povadlé denně odstraňuje a odnáší z dohledu.

Mezi savci se zpravidla s takto zjemnělými způsoby nesetkáte. Vcelku projevují savci ke svým milostným problémům daleko přízemnější a řekl bych modernější postoje.

Když jsem pracoval ve whipsnadeské zoologické zahradě, měl jsem možnost sledovat tygří námluvy. Samice byla plachá, téměř servilní, a na nejslabší zavrčení svého druha se choulila a zalézala – až do chvíle, kdy se u ní dostavila říje. Od toho okamžiku se změnila v nebezpečné, zákeřné stvoření, které si uvědomuje svou přitažlivost a hodlá z ni co nejdéle těžit. Po celé dopoledne za ní samec chodil, plazil se po břiše a dolézal, i když měl čumák do krvava rozdrápaný od nelítostných ťafek, které mu jeho družka uštědřovala. Kdykoli se zapomněl a přiblížil se k ní víc, než jí bylo milé, pokaždé koupil facku. Když se však urazil a dotčeně zalezl pod keř, samice šla za ním, hlasitě vrněla a tak dlouho se o něj otírala, dokud nevstal a nezačal za ní zase běhat, aby ho při větším přiblížení čekal další bolestivý sekanec do nosu.

Nakonec ho samice zavedla do malého údolíčka s vysokou trávou, kde si lehla a s přivřenýma očima tiše vrněla. Špička jejího ocasu poskakovala v trávě jako obrovitý čmelák sem a tam, až si s ním chudák touhou zpitomělý samec začal svými obrovitými tlapami něžně pohrávat jako koťátko s klubíčkem. Nakonec samici její vlastní rozmary unavily, přikrčila se v trávě a vydala zvláštní mňoukavý zvuk. Samec jí odpověděl hrdelním zamručením a přistoupil k ní. Samice znovu zavrněla a samec ji jemně symbolicky kousnul do vyklenuté šíje – něžný hryzanec obrovskými tesáky. Nato jeho družka znovu vydala hlasitý, spokojeně mrouskavý zvuk a vzápětí obě mohutná těla splynula na zelené trávě v jeden obrovský, pruhovaný celek.

Ne všichni savci se honosí tak atraktivním vzhledem i zbarvením jako tygři, ale tento nedostatek vyvažují fyzickou silou. V úsilí o získání partnerky jsou pak odkázáni na „taktiku jeskynního muže.“ Vezměte si třeba takového hrocha. Když vidíte tahle baculatá stvoření, jak se líně povalují ve vodě, vlídně na vás koukají nevinně vypoulenýma očima a čas

od času mírně a otupěle zafuní, těžko byste věřili, že se, jedná-li se o výběr partnerky, dovedou nepříčetně rozzuřit. Pokud jste někdy viděli zívajícího hrocha a všimli jste si po obou stranách tlamy čtyř velkých, jako břitva ostrých tesáků (za nimiž vyčuhují jako slonovinové dýky dva další), museli jste si uvědomit míru zkázy, kterou dokáží natropit.

Když jsem pracoval na odchytu zvěře v západní Africe, tábořili jsme jednou na břehu řeky, ve které žilo středně velké hroší stádo. Vzbuzovali dojem poklidné a šťastné skupiny, a kdykoli jsme jeli kánoí po proudu či proti němu, sledovali nás na stále kratší a kratší vzdálenost, hýbali ušima a občas samým zájmem a zvědavostí vyfoukli obláček vodní sprškы. Pokud jsem to stačil zaznamenat, celé stádečko sestávalo ze čtyř samic, velkého postaršího samce a jednoho mladšího samečka. Jedna ze samic se starala o středně velké mládě, které, ač to už byl taky pěkně macatý cvalík, ještě pořád příležitostně vozila na zádech. Jak říkám, působili jako docela spořádaná a spokojená rodinka. Ale jednoho večera krátce po setmění spustili sérii vřeštivých a hýkavých zvuků, které zněly jako sbor zblázněných oslů. Chvílemi nastalo ticho, ve kterém bylo slyšet jen funění a čvachtání, ale když se úplně setmělo, hluk tak zmohutněl, že na spánek nebylo ani pomyšlení. Rozhodl jsem se, že se půjdu podívat, co se to děje. Nasedl jsem do kánoe a plavil se k pár set metrů vzdálenému říčnímu zákrutu, kde kalná voda vytvořila hluboké postranní jezírko, kolem kterého se ve tvaru měsíčního srpku leskla bílá písečná pláž. Věděl jsem, že hroši si tohle místo oblíbili, a také zvuky se ozývaly právě odtud. Hned jsem pochopil, že něco není v pořádku, protože touhle dobou obyčejně hroši vynořili své tlustá těla z vody a táhli po břehu, aby zdevastovali políčko některého nešťastného domorodce. Jenomže dnes byli stále tady, ačkoli jejich hodina k jídlu už dávno nastala. Přistál jsem u písčitého břehu a našel si místo s dobrým výhledem. Nemusel jsem si dělat starosti, že mě hroši uslyší, protože randál, který tropili, docela určitě zvuk mých kroků přehlušil.

Nejdřív jsem neviděl nic krom občasného světlého záblesku v místě, kde se hroši vrhali do vody, která se pod jejich těly měnila v bílou pěnu, ale pak vyšel měsíc a já jsem na jednom konci jezírka spatřil těsně sraženou skupinu samic s mládětem. Hlavy se jim nad hladinou jen leskly a uši natáčely střídavě na všechny strany. Tu a tam otevřely tlamy a zavřeštěly po způsobu chóru z řecké tragédie.

Se zájmem sledovaly oba samce, kteří se pohybovali na mělčině uprostřed jezírka. Voda jim sahala pod břicha a jejich obrovská sudovitá těla i tukové záhyby pod bradami se leskly, jako by byly naolejované. Stáli proti sobě se skloněnými hlavami a funěli jako dvě parní lokomotivy. Náhle mladší samec zvedl hlavu, rozevřel tlamu, takže zuby se mu zaleskly v paprscích měsíčního světla, a dlouze, krvelačně zahýkal. Ještě než skončil, starší samec proti němu s otevřenou tlamou vyrazil rychlostí, která se u tak zavalitého tvora zdála až neuvěřitelná. Mladý samec bleskurychle uhnul. Starý rozrazil jako neobratný křižník zpěněné vlny, ale v této rychlosti nedokázal dostatečně pohotově zabrzdit. Když jej míjel, mladší hroch se mu strašlivým bočním chňapnutím obrovitých čelistí zakousl do ramene. Starší se otočil a znovu zaútočil, ale ve chvíli, kdy dorazil ke svému sokovi, měsíc se schoval za mraky. Když znovu vyšel, oba hrochové stáli zase proti sobě se skloněnými hlavami a zlověstně funěli.

Dvě hodiny jsem seděl na písčitém břehu a pozoroval oba cvalíky, jak při svém souboji na mělčině víří písek a zkalenou vodu. Pokud jsem to mohl posoudit, starší začínal prohrávat, a bylo mi ho líto. Připadal mi jako nějaký druhdy slavný boxer, který už zeslábl a klouby mu ztuhly, a přesto se pouští do předem ztraceného zápasu. Mladší, lehčí a daleko aktivnější samec uskakoval na všechny strany a jeho zuby znovu a znovu nacházely cíl v rameni či šíji staršího soka. Samice v pozadí sledovaly pozornými zraky toto utkání, propukajíce čas od času v naříkavý chór, který mohl být zrovna tak dobře vyjádřením žalu nad nepříznivým osudem starého samce, jako projevem obdivu ke zdatnosti mladšího, ale nejspíš šlo jen o výraz požitku ze vzrušujícího klání. Nakonec jsem usoudil, že zápas bude patrně probíhat ještě řadu hodin. Nasedl jsem tedy do své kánoe, pádloval domů a šel si lehnout.

Probudil jsem se v okamžiku, kdy obloha na východě začala blednout. Hroši byli zticha. Boj zřejmě skončil. Doufal jsem, že starý samec zvítězil, ale moc jsem tomu nevěřil. Během dopoledne mi jeden z mých honců donesl zprávu, že se tělo starého hrocha našlo asi tři kilometry níže, kde je proud řeky vyplavil na písčitou zátočinu. Šel jsem se na ně podívat a byl jsem zděšen, když jsem uviděl dílo zkázy, které na obrovském těle způsobily zuby mladšího samce. Ramena, šíje, obrovské tukové laloky pod bradou, slabiny i břicho, to vše bylo na cáry, a mělčina,

ve které mršina ležela, byla dosud zrůžovělá krví. Celá domorodá vesnice šla se mnou, protože tak obrovská nadílka masa byla pro ně hotovým svátkem. Dokud jsem mrtvolu prohlížel, stáli domorodci tiše opodál, ale jakmile jsem skončil, zasypali ji jako mravenci, výskali a strkali se vzrušením, radostně se ohánějíce noži a mačetami. Když jsem sledoval, jak obrovské hrochovo tělo mizí pod rukama hladovějících lidí, uvědomil jsem si, jakou strašlivou cenu zaplatilo tohle zvíře za svou milostnou touhu.

O vášnivém milovníkovi říkáváme, že je horkokrevný, a přesto najdeme ve zvířecím světě právě mezi studenokrevnými živočichy příklady neobyčejné dvornosti. Když vidíte běžného krokodýla, jak leží na břehu a s trvale sarkastickým „úsměvem“ bez mrknutí sleduje život plynoucí řeky, nikdy byste ho netipovali na zvlášť náruživého tvora. Ale nadejde-li na vhodném místě ta pravá chvíle a krokodýlí dáma je nablízku, vrhá se do boje o její přízeň. Dva zuřivě chňapající samci sebou mrskají a kutálejí se ve zpěněné vodě. Nakonec se vítěz, omámen radostí z výhry, pustí ve vlnách do zvláštního tance, při kterém prohnut jako luk zdvíhá hlavu i ocas nad hladinu a bučivým hlasem vyřvává jako lodní siréna. Domnívám se, že je to jakási plazí obdoba starodávného vídeňského valčíku.

Mezi mořskými želvami zase najdeme přímo školní ukázku podivného vztahu, při kterém si družka zamiluje právě toho samce, který s ní zachází co nejhruběji. Přední ploutve jednoho druhu těchto drobných plazů jsou vybaveny prodlouženými drápky. Když samec ve vodě spatří vyhovující samici, začne ji nadhánět. Pak ji svými dlouhými drápky začne bušit do hlavy takovou rychlostí, že jejich pohyb zaznamenáte jen jako kmitající čmouhu. Zdá se však, že to samici nejen nevadí, ale že jí to skýtá i jakýsi druh požitku. Ale ani tak nemůže želví dáma podlehnout dorážejícímu samci hned na první pokus. Musí alespoň chvíli dělat drahoty, a proto uhne stranou a plave pryč. To vyprovokuje samce ke zběsilosti, plave za ní, znovu ji nadežene a uštědří jí další výprask. Takhle se to může i několikrát opakovat, než se samice uvolí založit s ním rodinu. Ať už máte proti těmto plazům cokoli, rozhodně je nemůžete obvinit z pokrytectví. Chtějí-li něčeho dosáhnout, jdou za svým cílem doslova hlava nehlava. A samice svému druhovi jeho hektické počínání patrně nijak nezazlívá. Zdá se naopak, že ji tento originální přístup svým

způsobem i vyhovuje. Inu – proti gustu žádný disputát, jak to konec konců platí i mezi lidmi.

Avšak čestné místo v úžas budící rozmanitosti a vynalézavosti při milostných vztazích patří bezesporu hmyzu.

Třeba kudlanka nábožná. Nic ve zlém, ale pohlédnete-li jí pozorně do tváře, hned tak něco vás u ní nepřekvapí. Maličká hlava, jíž dominuje dvojice vyvalených očí na drobné špičaté tváři, zakončené chvějivým knírkem; samotné oči bledé slámové barvy s černými kočičími panenkami jí dodávají bezuzdně zuřivý výraz. Zpod hrudi jí vyrůstá pár mohutných, divoce zubatých paží, trvale sepnutých v pokrytecky modlitebním gestu, připravených na nejmenší popud vypálit a rozdrtit nepřítele ve strašlivém sevření, podobném stisku zubatých nůžek. Další nesympatickou vlastností kudlanky je způsob, jakým se rozhlíží, protože dokáže otáčet hlavou sem a tam skoro jako člověk, a podrážděte-li ji, pak zdvihne svou bezbradou hlavu a civí na vás divokým pohledem. Jdete-li za ní, posupně se na vás přes rameno ohlíží. Jedině snad kudlančí sameček může na této potvoře spatřovat něco alespoň trochu přitažlivého, čekali byste ovšem, že bude mít aspoň tolik filipa, že si s nevěstou takového vzezření nic nezačne. Ale kdepak, nic takového! Sám jsem viděl jednoho až po uši zamilovaného blázna, jak se vášnivě přitiskl ke své vyvolené, a zatímco probíhalo jejich manželské spojení, jeho choť něžně otočila hlavu přes rameno a začala ho jíst, pochutnávajíc si na těle, dosud přilepeném k jejímu hřbetu, a neustala, dokud svého partnera až do posledního sousta nepohltila.

Samičky pavouků mají ovšem podobně nespolečenský zvyk požírat své partnery, takže každý samečkův pokus o návštěvu nevěstiny sítě je spojen s nesmírným rizikem. Je-li dáma vyhládlá, pak má nápadník zpravidla smůlu, protože dřív, než stihne vyslovit svůj milostný návrh, zjistí, že je svázaný do úhledného ranečku a paní jeho srdce saje jeho životní mízu. U jednoho z těchto pavoučích druhů si samci vypracovali metodu, jak se k partnerce přiblížit dostatečně blízko, aby ji hlazením a masírováním zkonejšili do příznivějšího stavu mysli, při kterém jim už nebude hrozit nebezpečí, že je samice zkonzumuje. Přinesou jí malý dáreček – třeba masařku nebo něco na ten způsob – úhledně zabalenou do hedvábných vláken. Zatímco pavoučice tenhle dárek pořádá, nápadník se za ni opatrně připlíží a dotyky nohou ji přivede do jakéhosi transu. Po svatebním obřadu se mu někdy podaří včas utéci, ale mnohdy poslouží

jako slavnostní chod na oslavu skončených líbánek, neboť, jak se zdá, u pavouků doslova platí rčení, že láska prochází žaludkem.

U jiného druhu zase sameček vynalezl vynikající fígl, jak obelstít svou žravou manželku. Když k ní přistoupí, okamžitě ji začne jemně laskat nohama, čímž ji – jak je tomu u většiny pavoučích samic – přivede do svého druhu hypnotického spánku. Pak ženich bleskurychle hedvábnou šňůrou sváže svou nevěstu, která, když se ve svatebním loži probere z transu, nemá možnost se otočit, aby si svým miláčkem posloužila k snídani, dokud se pracně nerozšmodrchá. To manželovi většinou zachrání život.

Ale toužíte-li být svědky skutečně romantického vztahu, nemusíte za ním chodit až někam do tropické džungle. Stačí zajít na zahrádku a vyhlídnout si obyčejného hlemýždě. Najdete v něm zosobněnou vpravdě supermoderní románovou zápletku, neboť hlemýždi jsou hermafroditi, a každý z nich tedy dokáže při spojení dvou jedinců vychutnávat slasti obou pohlaví zároveň. Ale krom tohoto duálního sexu jsou hlemýždi vybaveni ještě něčím daleko zajímavějším: malým pytlovitým váčkem, obsahujícím aragonitový (odrůda čistého krystalického vápence) hrot, známý jako šíp lásky. A tak když se hlemýžď – který je, jak jsem už vysvětlil, samcem i samicí zároveň – plazí kolem svého budoucího partnera (a zároveň ovšem i partnerky), začnou oba s velice zvláštním druhem námluv. Vzájemně se bodají svými Amorovými šípy, které pronikají velice hluboko a rychle se v partnerově těle vstřebávají. Zdá se, že tento podivný souboj není zdaleka tak bolestivý jak vypadá, a že hrot vnikající do těla je pro šneka svým způsobem požitkem nebo ho nějak exoticky lechtá. Ale ať je tomu jakkoli, oba hlemýždi se nesmírně nadchnou a začnou se zuřivě pářit. Nejsem zahradník, ale kdybych jím byl, vyhradil bych šnekům ve své zahrádce speciální prostor, a to i tenkrát, kdyby spásali mou úrodu. Jakékoli stvoření, které se obejde bez Amorovy pomoci, protože si nosí svůj vlastní toulec se šípy lásky, má větší cenu než jakékoli množství pitomých bezpohlavních hlávek kapusty. Je ctí mít ve své zahradě takového tvora.

Zvířecí Architekti

Jednoho dne mi pošta doručila malý balíček od mého přítele v Indii. Byl u něj lístek tohoto znění: „Vsadím se, že nepoznáš, co to je.“ S obrovskou zvědavostí jsem krabičku otevřel a uvnitř nalezl dva velké, halabala sešité listy.

Můj přítel by svou sázku prohrál. Jakmile jsem uviděl velké a poněkud amatérské stehy, hned jsem byl doma. Je to hnízdo krejčiříka obecného, jaké jsem si vždycky přál uvidět na vlastní oči. Oba listy byly asi patnáct centimetrů dlouhé, zašpičatělé jako listy vavřínu, a jen jejich kraje byly sešity, takže tvořily cosi jako špičatý vak. Uvnitř bylo hnízdečko z trávy a mechu se dvěma malými vajíčky. Krejčiřík je vcelku malý, asi jako sýkora velký ptáček, ale má dlouhý ostrý zobák. To je jeho jehla. Když najde dva blízko sebe visící listy, sešije je po okrajích jemnou bavlněnou nití. Podivné je na tom nejen to, jak dokáže listy sešít, ale zdá se, že nikdo neví, kde bere šicí materiál. Někteří odborníci soudí, že si ho sám přede, jiní zase, že jeho zdroj nebyl dosud objeven. Jak jsem už řekl, ty stehy jsou velké a neumělé, ale kolik lidí by asi dokázalo sešít dva listy, kdyby měli místo jehly k dispozici jenom zobák?

Zvířecí architektura je nesmírně různorodá. Některá zvířata mají sotva mlhavou představu o projektu jakéhos takéhos bydliště, zatímco jiná si budují komplikovaná a pozoruhodná sídla. Je zvláštní, že i mezi příbuznými druhy nacházíme obrovské rozdíly jak ve vkusu a stylu, tak v rozměrech stavby.

V ptačím světě narazíme na hnízda všech možných tvarů i rozměrů. Od krejčiříkovy závěsné kolébky až po tučňáka královského, který, protože by mohl stavět tak leda ze sněhu, ne buduje vůbec žádné hnízdo. Vajíčko jednoduše nosí na nártu své velké placaté nohy, a svrchu je zakrývá vakem z kůže a peří na břiše. Vedle toho je tu rorýs salangana, který si ze směsi slin a úlomků větévek staví křehká, ke stěnám jeskyně přilepená hnízda. Také mezi africkými snovači nalezneme obrovskou škálu roztodivných hnízd. Jeden druh žije ve společenství, se kterým buduje hnízdo velké jako poloviční kupka sena, cosi na způsob činžáku, ve kterém má každý pták své vlastní hnízdečko. Tato gigantická hnízda

zpravidla hostí ještě celou řadu dalších živočichů. Oblibují si je hadi, komby ušaté a veverky. Kdybyste takové hnízdo rozebrali, setkali byste se s pestrou paletou obyvatel. Není divu, že stromy často pod váhou těchto hnízd praskají. Snovač obecný v západní Africe staví kulatá hnízda, úhledné košíčky utkané z palmových vláken. Žije také v hejnech a svá hnízda zavěšuje na kdejakou volnou větev, až to někdy vypadá, že strom je obsypán nějakým podivným ovocem. Obyvatelé komunity se podobně jako lidé mezi sebou dorozumívají pronikavými jasnými hlásky, obstarávají si potravu, konají námluvy, sedí na vejcích, starají se o potomstvo a hašteří se se sousedy, takže máte dojem, že strom je jim jakýmsi zvláštním obecním pozemkem.

K tomu, aby snovač upletl takové hnízdo, musí být nejen schopným tkalcem, ale musí i ovládat uzlování, protože jeho obydlí je na větvi uvázáno neobyčejně pevně, a to vyžaduje nemalou sílu. Kdysi jsem pozoroval jednoho snovače, jak začíná své dílo, a byla to fascinující podívaná. Rozhodl se zavěsit hnízdo na větévce asi v poloviční výši koruny, kam vzlétl s dlouhým palmovým vláknem v zobáku. Přistál na haluzce, která se pod jeho váhou tak rozkolébala, že musel roztáhnout křídla a zamávat jimi, aby se tam udržel. Když se pod ním větévka uklidnila, začal si palmové vlákno přehazovat v zobáku, až je držel přesně v polovině. Pak se pokusil přehodit je přes větvičku tak, aby smyčka visela z jedné strany, a oba volné konce z druhé. Větvička se pod ním stále houpala a vlákno mu několikrát spadlo na zem, takže si pro ně musel pokaždé znovu zaletět, ale nakonec se mu jeho záměr podařil. Pak si nohou vlákno přišlápl, nahnul se, pod větví opatrně protáhl oba volné konce smyčkou visící z druhé strany a pevně je zatáhl. Potom odletěl pro další vlákno a učinil s ním totéž. To dělal po celý den, až k večeru viselo z větévky nějakých dvacet či třicet cancourků, které vypadaly jako vousy.

Další fáze stavby jsem bohužel nemohl sledovat, a když jsem do těch míst zavítal později, bylo již hnízdo prázdné, protože ptáček mezitím nejspíš odchoval mladé a odstěhoval se jinam. Hnízdo mělo lahvovitý tvar s malým kulatým otvorem, zakrytým spletenými palmovými vlákny. Snažil jsem se je utrhnout, ale bylo to nemožné, takže jsem byl nakonec nucen ulomit větévku, ze které viselo. Pak jsem se je pokusil vpůli roztrhnout, abych si je mohl prohlédnout zevnitř. Ale vlákna byla tak umně propletena a zauzlena, že jsem musel vynaložit všechnu sílu, a

přesto mi trvalo dost dlouho, než se mi to podařilo. Byla to vskutku neuvěřitelná konstrukce, zvážíme-li, že pták měl při její stavbě k dispozici jen zobák a nohy.

Když jsem byl před čtyřmi lety v Argentině, všiml jsem si, že skoro každý stromový pahýl či sloupek v pampě zdobí podivný hrnčířský výrobek velikosti fotbalového míče. Nejdřív jsem si myslel, že to jsou termití hnízda, protože velice podobná jsem viděl i v západní Africe. Ale to jen do té chvíle, kdy jsem na jednom z nich uviděl sedět malého břichatého ptáčka, velkého asi jako náš čermáček, s rezavě červenými zády a šedou košilkou na prsou, a uvědomil jsem si, že ty podivné hliněné předměty jsou hnízda hrnčiříků.

Jakmile jsem narazil na první neobydlené hnízdo, opatrně jsem je rozřízl a užasl nad obratností, s jakou bylo vytvořeno. Zdivo vzniklo z vlhkého bláta smíšeného s drobnými úlomky větviček, trávy, kořínků, nejrůznějšího chmýří, které sloužily jako armatura. Stěny hnízda byly zhruba čtyři centimetry silné. Vnějšek byl hrubý a bez omítky, ale vnitřní stěny hladké jako sklo. Vchod tvořil malý klenutý otvor na způsob kostelních dveří, který ústil do úzké chodby, stáčející se kolem vnějších stěn, a končil v kulatém, měkkými kořínky a peřím vystlaném hnízdišti. Celá ta věc trochu připomínala hlemýždí ulitu.

Ačkoli jsem probádal celé široké okolí, nikdy jsem nenarazil na čerstvě rozestavěné hnízdo, protože období toku už bylo delší čas v běhu. Ale jedno zpola dostavěné jsem přece nalezl. Hrnčiříci jsou v Argentině velice běžní a způsobem, jakým vás s nakloněnou hlavičkou pozorují svýma zářivě černýma očima, velice připomínají anglické čermáčky. Pár, který budoval toto hnízdo, mi nevěnoval žádnou pozornost, ovšem za předpokladu, že jsem se držel ve čtyřmetrové vzdálenosti, ale i pak čas od času přilétali blíž, aby si mě lépe prohlédli. Naklonili hlavičku, koukli na mé, přizvedli křídla, jako by krčili rameny, a zase se vrátili ke své práci. Jak už jsem říkal, to hnízdo bylo hotové asi zpoloviny: Základna byla pevně přizděna k plotovému sloupku, vnější stěny a vnitřní stěna přístupové chodby už dosahovaly výšky deseti až třinácti centimetrů. Zbývalo ještě celou stavbu završit klenbou.

Nejbližší zdroj mokrého bláta se nacházel asi osm set metrů daleko na okraji mělké laguny. Hrnčiříci se tvářili velice důležitě a sebevědomě, když tu tak poskakovali kolem vody, zkoumajíce na každém kroku

kvalitu bahna. Jeho hustota musí vždy přesně odpovídat jejich požadavkům. Jakmile ptáci objeví vhodný zdroj, začnou kolem něj vzrušeně poskakovat, sbírat drobné kořínky a kousky trávy, až mají zobáčky plné, takže vypadají, jako by jim narostly obrovské mroží kníry. Všechen tenhle materiál, určený za armaturu budoucího zdiva, odnesou k vyhlédnuté blátivé kaluži, kde – aniž jej upustí – na něj obratnou manipulací naberou co největší množství bahna. Zvláštními pohyby zobáku pak obě složky vzájemně prohnětou, takže jejich mroží kníry jsou jaksepatří zblácené a ucourané. Poté na znamení vítězství tlumeně pípnou a vracejí se ke svému hnízdu. Tam umístí raneček na přesně zvolené místo, kde ho klováním a ťapkáním dusají tak dlouho, dokud k původnímu zdivu pevně nepřilne. Nato se přemístí dovnitř, kde nový flíček pomocí zobáků, hrudi a dokonce i bočních křídel dokonale vyhladí.

Když jsem viděl, že mým hrnčiříkům už zbývá k dokončení jen poslední malý kousek na samém vrcholu střechy, roztrousil jsem u jezírka – přesně v místech, kde sbírali materiál na stavbu – kousíčky jasně šarlatové vlny. Při své následující návštěvě jsem s potěšením konstatoval, že je sbírají, a pohled na šedočervené ptáčky s šarlatovým knírem byl vskutku uchvacující. Vlnu použili na vyplnění posledního prázdného místa, a jsem si jist, že na celé argentinské pampě to bylo jediné hnízdo hrnčiříků, ozdobené na vrcholu malou červenou vlaječkou na půl žerdi.

Jestli je hrnčiřík skutečným mistrem stavitelského řemesla, jehož dílo je tak pevné, že se dá rozbít leda několika údery kladiva, pak holubi nejrůznějších druhů tvoří opačný extrém. O stavbě řádného hnízda nemají ani ponětí. Čtyři nebo pět větévek hozených halabala na některou větev – to je patrně ta nejsložitější konstrukce, na kterou se průměrný holub zmůže. Na tuhle vratkou plošinu klade svá – zpravidla dvě – vajíčka. Kdykoli se strom pohne ve větru, tato hloupá hnízda se chvějí a vajíčkům hrozí pád. Je mi naprostou záhadou, jak se vůbec některý holub může dožít dospělého věku.

Že jsou holubi pitomí a neschopní stavitelé, to jsem věděl dávno, ale nikdy mě nenapadlo, že jejich hnízda se mohou stát hrozbou pro přírodovědce. Za svého pobytu v Argentině jsem se o tom poučil. Na břehu řeky poblíž Buenos Aires se rozkládal menší lesík. Stromy tam byly sotva deset metrů vysoké a obývané čímsi, co by se dalo nazvat holubí kolonií. Na každém stromě bylo třicet až čtyřicet hnízd. Když jste

se dívali vzhůru, viděli jste mezi ledabyle naházenými větvičkami jednotlivých hnízd „probleskovat vajíčka či buclatá bříška mláďat. Hnízda vypadala tak nejistě, že jsem měl pocit, že pod nimi musím chodit po špičkách, aby se pouhým chvěním půdy pod mými kroky nezřítila.
Uprostřed lesíku jsem narazil na strom plný hnízd, ale kupodivu bez jediného holuba. Na samém vrcholku jsem si všiml většího rance větviček a listí. Docela určitě hnízdo nějakého jiného ptáka. Zajímalo mě, zda to byl obyvatel tohoto neuspořádaného hnízda, kvůli kterému se všichni holubi odstěhovali. Rozhodl jsem se, že tam vyšplhám, abych hnízdo prozkoumal. Jenže hned v okamžiku, kdy jsem začal lézt na strom, jsem si uvědomil, jakou chybu jsem udělal, protože skoro ve všech opuštěných hnízdech byla vejce, a jak jsem zvolna stoupal po větvích, sypal se na mé déšť holubích vajíček, která se o mne tříštila a žloutkem a střepinami skořápek mi znečišťovala kabát i kalhoty. To by mi ani tak nevadilo, nebýt toho, že to byly samí pukavci, takže když jsem se zmýcený a zplavený vydrápal na vrchol, páchl jsem jako koželužna kombinovaná s prasečincem. A jako by toho nebylo dost, hnízdo nahoře bylo taky opuštěné, nepočítám-li pár puklých vajec která smrděla tak, že by jim i skunk mohl závidět. Pracné jsem slézal, nemoha se dočkat chvíle, kdy stanu na zemi a zapálím si kýženou cigaretu, abych aspoň částečně přehlušil pach zkažených vajec. Země pod stromem byla poseta rozbitými vajíčky, mezi kterými se ve vysokém stupni rozkladu tu a tam povalovaly mrtvolky ptačích mláďat. Co nejrychleji jsem pádil z toho zatraceného lesa. Pak jsem se s úlevou posadil a sáhl do kapsy pro cigarety. Když jsem je vytáhl, kapal z nich vaječný žloutek. Při výstupu na strom mi některé vejce muselo vletět přímo do kapsy a já je tam bezděky rozdrtil. Cigarety jsem mohl zahodit. Čekaly mě dlouhé kilometry zpáteční cesty, během kterých jsem si ani zapálit nemohl, ale zato jsem kolem sebe šířil štiplavé aroma zkažených vajec a vypadal jsem jako neúspěšný účastník soutěže o obracení amolet ve vzduchu. Přiznám se, že od té doby mám k holubům averzi.

Savci nebývají zdaleka takovými staviteli jako ptáci, i když i mezi nimi najdeme několik skutečných expertů. Tak například jezevec si buduje nanejvýš komplikované doupě, které často další generace rozšiřují, až z toho vznikne neobyčejně rafinovaný podzemní systém s chodbami, slepými uličkami, ložnicemi, dětskými pokoji a stravovacími

prostorami. Dalším mistrovským stavitelem je bobr, který svůj domov buduje zpola pod vodou a zpola nad hladinou. Tvoří jej silné stěny z klád a bláta, ke kterým vede podzemní chodba, takže pan domácí může přicházet a odcházet i tehdy, je-li hladina jezera pokryta ledem. Bobři také dokáží budovat plavební kanály, takže když někde o kus dál najdou padlý strom, dokáží ho po vodě dopravit až na místo, kde ho chtějí mít. Mistrovskými díly jsou, pochopitelně, jejich hráze – masivní konstrukce z klád slepených blátem, které se často táhnou stovky metrů daleko. Sebemenší trhlinu bobři ihned snaživě opravují, protože mají strach, že kdyby klesla hladina, vchod do jejich příbytků by už nebyl pod vodou a oni by se stali snadnou kořistí nahodilého nepřítele. Se svými domovy, kanály a hrázemi vzbuzují bobři dojem nesmírně inteligentních a prozíravých zvířat. Bohužel to však o nich neplatí. Spíš se zdá, že je k budování hrází žene pud, který žádný bobr, pokud na sebe alespoň trochu drží, nedokáže potlačit ani tehdy, nemá-li k podobné činnosti nejmenší důvod, takže chováte-li bobry v betonové nádrži, přehradí ji metodicky a smrtelně vážně hrází, aby z ní voda neutekla.

Nejdokonalejšími architekty živočišné říše jsou však bezesporu některé druhy hmyzu. Stačí se podívat na matematicky přesnou a přitom krásnou strukturu medové plástve divokých či domácích včel. Hmyz si dokáže budovat udivující sídla z celé řady materiálů – ze dřeva, papíru, vosku, bláta, hedvábí i písku –která se od sebe vzájemně liší jak velikostí, tak způsobem provedení. V Řecku jsem jako chlapec strávil na mechem porostlých březích celé hodiny hledáním úkrytů sklípkanů. Ty patří mezi nejkrásnější a nejdokonalejší díla zvířecí architektury na světě. Sám pavouk, který by s roztaženýma nohama překryl asi dvoušilink, vypadá jako by byl z jednoho kusu lesklé čokolády. Má robustní, tlusté tělo a poměrně krátké nožky, a vůbec nevypadá na tvora, o kterém byste předpokládali, že je tak vynikajícím stavitelem. Ale tihle dost obyčejně vypadající pavouci dokáží vyhloubit v zemi na břehu patnáct centimetrů hlubokou šachtu o průměru šilinku. Tu pečlivě vytapetují, takže nakonec vypadá jako hedvábná rourka. Pak přijde na řadu nejdůležitější část stavby, padací dveře. Jsou kulaté a mají sešikmený okraj, takže na ústí tunýlku dokonale zapadnou. Jsou přichyceny hedvábným pantíkem a zvenčí zamaskovány mechovými a lišejníkovými stvoly, takže jsou-li zavřené, jsou od okolního terénu téměř nerozeznatelné. Není-li majitel

doma a vy dveře odklopíte, najdete na jejich vnitřní stěně řadu malých černých vpichů. To jsou jakési rukojeti, pomocí kterých pavouk může dveře držet zevnitř pevně zavřené, chce-li se bránit proti vetřelcům. Podle mého mínění existuje jen jediný tvor, který nemusí být nutně uchvácen krásou sklípkanovy nory, a tím je sklípkaní sameček, protože jakmile jednou nadzvedne sklopné dveře a vstoupí do hedvábné štoly, ta se mu stane tunelem k lásce i ke smrti. Poté, co se ponoří do temného interiéru a spojí se se samičkou, je jí vzápětí zabit a pozřen.

Když mi bylo asi deset let, podnikl jsem svůj první pokus se zvířecí architekturou. Tou dobou mě nesmírně zajímala sladkovodní biologie a trávíval jsem spoustu času prohlížením kaluží a potůčků, ve kterých jsem lovil drobnou faunu a přechovával ji ve svém pokoji ve velkých sklenicích od marmelády. Krom jiného jsem měl také jednu sklenici plnou larev chrostíků. Tahle podivná housenkovitá stvoření se dokáží zapouzdřit v jakémsi ochranném zámotku, který je na jedné straně otevřený, a vnější stranu pak dekorují nejrůznějším materiálem, který pokládají za vhodnou kamufláž. Larvy, které jsem získal, byly dost nudné, protože jsem je nasbíral ve stojaté louži, kde si svá pouzdra ozdobily jen trochou odumřelé vodní vegetace.

Kdosi mi však vysvětlil, že vyjmete-li larvu chrostíků z jejího ochranného pouzdra a umístíte ji do nádoby s čistou vodou, vyrobí si brzy novou schránku, jejíž vnější stěny ozdobí vším, co jí dáte k dispozici. Moc jsem tomu sice nevěřil, ale rozhodl jsem se to vyzkoušet. Vzal jsem tři larvičky a vyňal je – i když se přitom rozhořčeně kroutily – z jejich pouzdérek. Umístil jsem je do nádoby s čistou vodou, na jejíž dno jsem hodil hrst drobounkých mořských mušliček. K mému úžasu i nadšení tihle tvorové udělali přesně to, co tvrdil můj známý, takže jejich nové zámotky nakonec vypadaly jako filigránské ozdůbky z mořských škebliček.

To mě tak nadchlo, že od té chvíle už jsem těm chudákům nedal ani chvíli pokoj. Znovu a znovu jsem je nutil vyrábět nové zámotky, vyzdobené čím dál tím nepravděpodobnějšími materiály. Vrcholem všeho byl objev, že když přemístíte larvu chrostíka se zpola dokončeným pouzdrem do nové nádoby s odlišným materiálem, můžete ji přimět k výrobě různobarevného ochranného obydlí. Získal jsem tak několik nadmíru podivných exemplářů. Tak třeba jedna larvička měla pouzdro do poloviny z mořských škebliček a zbytek z úlomků dřevěného uhlí. Mým

největším triumfem ovšem bylo, když jsem tři larvy donutil k tomu, že se vyzdobily střípky modrého skla, červené cihly a bílých škebliček. A co víc, tyhle materiály na sebe navazovaly v pruzích – sice ne moc rovných, ale přece jen v pruzích.

Od té doby jsem vlastnil spoustu zvířat, na která jsem byl jaksepatří hrdý, ale v životě už jsem nepocítil takovou míru radostného vzrušení, jako když jsem se kamarádům chlubil se svými červenými, bílými a modrými larvičkami. Myslím, že se těm chuděrám opravdu ulevilo teprve tehdy, když se konečně mohly vyklubat, odletět a definitivně zapomenout na všechna trápení a problémy s výrobou pouzder.

Zvířecí Válečníci

Občas se mi ve vzpomínkách vybaví sluncem ožehnutá stráň v Řecku, plná pokroucených olivovníků a myrtových keřů, kde jsem se stal svědkem líté řeže, sváděné jen několik centimetrů od mých nohou. Jsem šťasten, že mi bylo dopřáno stát se válečným korespondentem této bitvy. Byla svého druhu jediná, kterou jsem spatřil na vlastní oči, a nic na světě bych za tenhle zážitek nevyměnil.

Obě armády, které se onoho tažení zúčastnily, se skládaly z mravenců. Útočníci byli zářivě rudí, zatímco vojáci bránící se armády byli černí jako uhel. Nejspíš by mi celá věc ušla, kdybych si jednoho dne nevšiml podivného mraveniště, které společně obývali hned dva druhy mravenců – červení i černí – a zdá se, že tu žili v naprosto harmonických vztazích. Nikdy jsem dosud neviděl oba druhy takhle pohromadě, ale když jsem si dal tu práci a začal je sledovat, zjistil jsem, že červení, kteří byli vlastníky mraveniště, jsou věhlasní krvavě rudí otrokáři, a černí že jsou jejich nevolníky, kteří byli do tohoto mraveniště uneseni ještě jako kukly. Poučil jsem se v literatuře o zvycích mravenců otrokářských, a začal jsem jejich mraveniště pozorně sledovat, protože jsem toužil stát se svědkem některé z jejich loupeživých výprav. Uplynulo několik měsíců, a už jsem si začínal myslet, že tihle otrokáři jsou buď příliš líní, nebo mají dostatek nevolníků, kteří jim jsou s to zajistit pohodlný a spokojený život.

Otrokářská pevnost ležela poblíž kořenů jednoho olivovníku, a asi deset metrů níže po svahu bylo mraveniště černých mravenců. Jednoho dne jsem zhruba metr od černého mraveniště zahlédl několik otrokářů. Zastavil jsem se, abych zjistil, co mají za lubem. Mohlo jich být tak třicet nebo čtyřicet a pohybovali se roztroušeně v širokém okruhu. Nezdálo se, že shánějí potravu, protože se nepohybovali s typicky rychlou mravenčí zvídavostí. Místo toho se volně potulovali kolem dokola a občas některý z nich vylezl na stéblo trávy, uchytil se na jeho špici a mával tykadly. Čas od času se dva z nich setkali, postavili se proti sobě a lehce se dotýkali tykadly, jako by spolu živě konverzovali. Teprve když jsem je sledoval

delší dobu, uvědomil jsem si, co vlastně dělají. Ty jejich potulky zdaleka nebyly tak nahodilé, jak to zprvu vypadalo, protože jako smečka honicích psů systematicky pročesávali terén, po kterém se brzy měla pohybovat jejich armáda. Černí mravenci z toho byli viditelně nesví. Když se příležitostně některý z nich potkal s otrokářem, rychle vzal do zaječích, aby se vzápětí připojil k některé skupince svých příbuzných, kteří se shromažďovali v menších hloučcích, v nichž nejspíš pořádali válečné porady. Pečlivá rekognoskace terénu, prováděná otrokářskými průzkumníky, trvala dva dny, a já už si začal myslet, že město černých mravenců bude asi těžko dobytné. Jednoho jitra jsem však po svém příchodu zjistil, že válka vypukla.

Průzkumnici, doprovázeni čtyřmi nebo pěti menšími oddíly, se nyní pohnuli blíž k černým mravencům, takže ve vzdálenosti šedesáti až devadesáti centimetrů od černého mraveniště začalo docházet k drobným potyčkám. Černí mravenci se na červené vrhali v návalech hysterické zuřivosti, ale ti přesto zvolna a nelítostně postupovali, občas přepadajíce černé, které pak vyřídili rychlým a divokým sevřením mohutných kusadel do hlavy či hrudi.

V půli stráně se už mezitím dala do pohybu hlavní úderná síla otrokářské armády. Během hodiny dorazila do vzdálenosti sto dvaceti až sto padesáti centimetrů od města černých, kde se s udivující vojenskou přesností rozdělila do tří proudů. Zatímco prostřední pokračoval přímo směrem na město, oba krajní vyrazily k bočnímu obchvatu. Byla to fascinující podívaná. Měl jsem pocit, že je mi dopřáno zázračným způsobem sledovat některé ze slavných polních tažení – Waterloo či jinou historickou bitvu. Jediným pohledem jsem mohl přehlédnout postavení útočníků i obránců; posily spěchající travnatou džunglí; dva armádní sbory otrokářských vojsk, které se k městu přibližovaly ze stran, zatímco obránci, kteří o nich neměli ani tušení, se soustředili na boj proti čelnému sledu. Čím dál tím víc mi bylo jasné, že pokud si černí mravenci včas neuvědomí hrozící obklíčení, ztratí jakoukoli naději na záchranu. Byl jsem na vahách mezi touhou pomoci jim, a dychtivostí nechat věcem přirozený průběh a počkat si na výsledek. Vzal jsem jednoho černého mravence a umístil ho do blízkosti postupujících kleští, které se svíraly kolem jeho města, ale byl zajat a bez milosti zabit, a já jsem z toho měl špatné svědomí.

Nakonec si však černí mravenci náhle uvědomili, že se ocitli v dokonalém obklíčení a zdálo se, že propadli okamžité panice; spousta jich zmateně pobíhala z místa na místo, někteří se bezhlavě vrhali přímo do náruče útočníků a byli okamžitě zabíjeni. Jiným se však podařilo zachovat si jasnou hlavu a spěchali do základů své pevnosti, odkud začali evakuovat kukly, které kladli na hromadu co nejdál od útočících vojsk. Ostatní příslušníci jejich komunity pak brali jednotlivé kukly a odnášeli je do bezpečí. Ale bylo už pozdě.

Obkličující jednotky otrokářů, které se až dosud ukázněně pohybovaly v těsně sevřených šicích, náhle uvolnily své řady a rozlily se jako zničující rudá záplava po celém teritoriu. Nastal boj muže proti muži. Všude se tvořily hloučky na život a na smrt zápolících mravenců. Otrokáři pronásledovali černé mravence, kteří svírali v kusadlech své kukly, a nutili je k jejich vydání. Když se černí stavěli na odpor, byli ihned zabiti; ti zbabělejší však měli možnost zachránit si život tím, že jakmile se na dohled objevil některý otrokář, kuklu okamžitě pustili a spasili se útěkem. Celý prostor kolem mraveniště i jeho povrch byl pokryt těly mrtvých a raněných obou armád, mezi kterými zmateně pobíhali černí mravenci, zatímco červení sbírali ukořistěné kukly a vlekli je ke své pevnosti na kopci. V této fázi jsem váhavě opustil bojiště, protože se mezitím natolik setmělo, že jsem přestával vidět.

Brzy příštího jitra jsem se tam vrátil, abych zjistil, že válka skončila. Město černých mravenců s výjimkou mrtvých a raněných všichni opustili. Po černé i rudé armádě nebylo vidu ani slechu. Spěchal jsem vzhůru do kopce k mraveništi červených, kde jsem ještě zastihl poslední vracející se otrokáře s válečnou kořistí v kusadlech. V branách města je vzrušeně vítali jejich černí nevolníci, tykadly ohmatávali ukořistěné kukly a radostně obklopovali své pány, viditelně nadšeni loupežným úspěchem, kterého otrokáři dosáhli vítězstvím nad jejich svobodnými soukmenovci. Na celé té věci bylo cosi až nechutně lidského…

Snad je nespravedlivé hovořit o zvířatech jako o válečnících, protože velká většina z nich je příliš rozumná na to, aby se pouštěla do válčení v lidském slova smyslu. Výjimkou jsou, pochopitelně, mravenci, a otrokářští zvlášť. Ale pro většinu ostatních živočichů se jakýkoli boj omezuje na obranu proti nepříteli či na útok za účelem získání potravy.

Když jsem viděl, jak otrokářští mravenci vedou válku, pocítil jsem obdiv k jejich strategickým schopnostem, ale jinak jsem k nim nepřilnul. Po pravdě řečeno mě uspokojovalo, když jsem zjistil, že jsou nuceni čelit podzemnímu hnutí, usilujícímu o jejich zkázu, to jest mravkolvům. Dospělý mravkolev se podobá vážce a vypadá vcelku nevinně. Ale v raném dětství je to strašlivá příšera, která ovládá neobyčejně rafinovaný způsob, jakým se zmocňuje své kořisti, převážně mravenců.

Larva mravkolva je kulaťoučká a má velikou hlavu vyzbrojenou zuby, které vypadají jako kleště. Najde si místo, kde je půda sypká a písečná, zavrtá se do ní a vytvoří tak kolem sebe trychtýř podobný sopečnému kráteru, na jehož dně čeká pískem zakrytá larva na svoji kořist. Dříve nebo později spěchá kolem svým rychlým a shánčlivým způsobem mravenec, který zabloudí až na okraj písečného trychtýře. Okamžitě si uvědomí svůj chybný krok a snaží se vycouvat, ale jde mu to ztuha, protože půda je sypká a ujíždí mu pod nohama. A jak tak usiluje dostat se zpátky, shazuje dolů písečná zrna, která probudí nestvůru číhající na dně kráteru. Mravkolev okamžitě zahájí akci. Svou velkou hlavu s mohutnými čelistmi užije jako lopatový bagr a zasype mravence, jenž se zoufale snaží dostat přes okraj kráteru, rychlým deštěm písečných zrn. Pod mravencem nakonec definitivně ujede půda, v písečném dešti ztratí rovnováhu a skutálí se až na dno, kde se rozhrne písečná opona a mravenec skončí přímo v mohutných zahnutých čelistech mravkolva. Zmítá se a pomalu mizí v jeho útrobách, jako by byl strháván plovoucími písky, a během několika vteřin je kráter zase prázdný, zatímco pod jeho nevinně vyhlížejícím písečným dnem se mravkolev sytí životními šťávami své oběti.

Jiným živočichem, který užívá rychlopalné střelby, aby se zmocnil kořisti, je střikoun. Je to pohledná ryba žijící v asijských tocích. Své oběti – zpravidla mouchy, motýla, můry či jiného hmyzu – se zmocňuje úžasně vynalézavým způsobem. Zvolna pluje pod hladinou a čeká, až hmyz usedne na některou nízko se sklánějící větévku nebo list. Opatrně se k němu přiblíží. Když ho má na dostřel, zamíří a pak náhle vyplivne na svou oběť vodní sprškou. Ta je tak neomylně přesná, že hmyz je tímto proudem okamžitě stržen a sražen do vody, kde ho střikoun pozře.

Kdysi jsem byl zaměstnán v jednom londýnském obchodě se zvířaty. Došla nám zásilka zboží, která mimo jiné obsahovala i jeden exemplář

střikouna. Měl jsem z něj nesmírnou radost a se svolením vedoucího jsem na kusu papíru popsal nezvyklé schopnosti této rybky a umístil ji do akvária, které jsem postavil do středu výkladní skříně. Vzbudila velký zájem, až na to, že většina kolemjdoucích chtěla vidět střikouna přímo v akci, a to se nedalo tak jednoduše zařídit. Nakonec jsem dostal přímo geniální nápad. O pár dveří dál byla rybí prodejna, a tak jsem si řekl, že by snad mohli postrádat několik vypasených masařek, kterými se to tam jen hemžilo. Nad hladinu akvária se střikounem jsem upevnil kus náležitě smradlavého masa a dveře krámu jsem nechal otevřené. O tom všem pan vedoucí nevěděl, protože jsem ho chtěl překvapit.

Tak to se mi doopravdy povedlo!

Ve chvíli, kdy přišel do krámu, tam muselo být už přinejmenším několik tisíc masařek. Střikoun se měl jako Pánbůh ve Frankrajchu, a kromě mne jeho plivací produkci zvenku sledovalo ještě nějakých padesát či šedesát lidí, kteří úplně ucpali chodník před výlohou. V patách za vedoucím dorazil i strážník, který nejevil nejmenší zájem o můj vědecký experiment, ale zato chtěl vědět, co má znamenat to srocení před krámem. K mému úžasu se pan vedoucí, místo aby byl nadšen skvělou výlohou, postavil na stranu strážníka. Ale vrchol všeho byl, když se vedoucí rozhodl odstranit kus masa visící nad akváriem. Naklonil se do výlohy a koupil od střikouna, který ho zřejmě pokládal za nějakou obzvlášť vypasenou masařku, přímý zásah do obličeje. Můj šéf sice o téhle záležitosti později nikdy nehovořil, ale když následujícího dne střikoun zmizel, aranžovat výlohu už mi nikdy nedovolil.

Jeden z nejoblíbenějších triků volně žijících zvířat spočívá v tom, že jinak bezbranný a zcela neškodný živočich přesvědčí svého potenciálního nepřítele, že je krvelačnou a životu nebezpečnou bestií. Snad nejzábavnější ukázku tohoto umění mi v době, kdy jsem v Britské Guyaně prováděl odchyt zvěře, předvedl slunatec nádherný. Tohoto křehkého ptáka vznešeně pomalých pohybů s jemným, zašpičatělým zobákem vlastnoručně odchoval jeden indián, a byl tedy naprosto ochočený. Přes den se zcela volně potuloval po mém tábořišti, a jen noci trávil uzavřen v kleci. Slunatci mají půvabné peří v barvách podzimního lesa, takže stojí-li nehnutě na pozadí spadaného listí, stávají se téměř neviditelnými. Ale jak říkám, byl to křehký ptáček, o kterém byste na

první pohled řekli, že je proti jakémukoli nepříteli zcela bez šance. A přece tomu tak není.

Jednoho odpoledne navštívil náš tábor člověk, který přišel v doprovodu tří velkých a ostrých loveckých psů. Netrvalo dlouho a jeden z nich si na kraji mýtiny všiml zadumané postávajícího slunatce. Blížil se k němu se staženýma ušima a zlověstně vrčel. Dva zbývající se vzápětí připojili a společně postupovali proti slunatci. Ten je nechal dojít až na nějakých sto třicet centimetrů, než se uráčil vzít je vůbec na vědomí. Pak se ohlédl, vrhl na ně zničující pohled a obrátil se k nim čelem. Psi se zastavili, protože zřejmé nevěděli, co si mají myslet o ptákovi, který před nimi zděšeně neuletěl. Udělali ještě pár kroků. Náhle slunatec sklonil hlavu a roztáhl křídla, takže před trojicí psů se rozvinul vějíř peří. Uprostřed každého křídla se skvěla nádherná kresba, kterou při složených křídlech nebylo vidět, a která vypadala jako dvojice děsivých oči nějaké obrovské sovy. Proměna drobného neškodného ptáčka v rozzuřeného výra, který se ocitl v úzkých, byla tak rychlá a nenadálá, že psy dokonale ohromila. Zastavili se, ještě jednou pohlédli na hrozivě se chvějící křídla, pak stáhli ocasy a utekli. Slunatec složil křídla, urovnal si je zobákem a znovu se oddal svému snění na okraji mýtiny. Bylo vidět, že si ze psů absolutně nedělal hlavu.

S nejvynalézavějšími formami obrany se ovšem setkáme v hmyzí říši. Najdeme tam mistry v převlecích, v kladení pasti a nástrah i v ostatních obranných či útočných metodách. K nejoriginálnějším patří bezesporu brouk prskavec.

Byl jsem druhdy hrdým vlastníkem černého krysího samce, kterého jsem chytil, když byl ještě nedospělé mládě. Byl to nádherný exemplář s ebenově lesklou srstí a zářivě černýma očima. Čas trávil střídavě péčí o sebe a jídlem. Nejraději měl hmyz všech tvarů a velikostí: motýly, kudlanky nábožné, pakobylky, švábы – ty všechny dokázal spořádat, jakmile se dostali do jeho klece. Ani ta největší kudlanka neměla proti němu šanci, i když se některé třeba i podařilo mu zatnout své zalomené údy do čumáčku a způsobit mu krvavý šrám, dřív než ji krysáček sežral. Ale jednoho dne jsem našel hmyz, na který nestačil. Byl to velký černý brouk, kterého jsem nalezl pod kamenem, pod nějž jsem zvědavě nahlédl, a protože jsem brouka pokládal pro svého krysáčka za vynikající dárek, nacpal jsem ho do krabičky od zápalek a odnesl domů. Tam jsem vylákal

krysího samce z jeho domečku a brouka jsem mu pustil do klece. Krysák měl dvě metody, kterými se zmocňoval kořisti. Když šlo o rychlou a bojovnou kudlanku, bleskurychle se na ni vrhl a zneškodnil ji, ale s něčím tak bezmocným a pomalým, jako jsou brouci, zacházel docela jinak. Uchopil svou oběť do předních tlapek a ukusoval z ní, jako by to byl nějaký toast.

Jakmile uviděl tuhle tlustou lahůdku, jak se bezbranně zvolna prochází po podlaze jeho klece, popadl ji růžovými tlapkami a s výrazem labužníka, hotovícího se ochutnat prvé sousto jarního ovoce, si pohodlně sednul na zadeček. Vousiska se mu chvěla vzrušením, když zvedal brouka k tlamičce, jenže hned nato se stala velice podivná věc. Krysáček zuřivě odfrkl, odhodil brouka a uskočil, jako by ho cosi uštklo, znovu se posadil na zadní a předními tlapkami si začal zuřivě otírat čumáček. Nejdřív jsem si myslel, že jen tak mohutně kýchl právě ve chvíli, kdy si chtěl začít pochutnávat na předloženém hmyzu. Když si otřel čumák, přiblížil se k broukovi tentokrát mnohem opatrněji, uchopil ho a zvedl k tlamičce. Hned nato úzkostně zakvičel, odhodil sousto, jako by to byl kus rozžhaveného uhlí, a znovu si začal rozhořčeně otírat čumák. Tenhle druhý pokus mu dal nejspíš dokonale za vyučenou, protože od té chvíle se už k broukovi ani nepřiblížil, a dokonce to vypadalo, že se ho tak trochu bojí. Kdykoli zabloudil do rohu klece, kde brouk seděl, krysí hrdina odtamtud rychle vycouval. Uložil jsem brouka zpět do krabičky od zápalek, abych ho později identifikoval. Brzy jsem zjistil, že jsem chudákovi kryse předhodil prskavce. Ten, je-li napaden, vystřikuje tekutinu, která s jemným praskotem exploduje a vyvíjí štiplavý, protivný plyn, dostatečně odpudivý na to, aby každý živočich, který s ním přijde do styku, nechal příště prskavce hezky na pokoji.

Bylo mi mého černého krysího samečka v podstatě líto. Říkal jsem si, že to pro něj musila být dost drsná zkušenost, když se mu něco, co pokládal za vítanou lahůdku, přímo v tlapkách proměnilo v granát s bojovým plynem. Měl z brouků hotový komplex, protože ještě po několik dalších dní jakmile nějakého uviděl, okamžitě před ním zalézal do své boudičky, i kdyby to byl jen docela neškodný chrobák. Byl však ještě krysí mladík, a tak si myslím, že mu docela prospělo, poučil-li se jednou provždy o známé pravdě, že nikoho nesmíme soudit jen podle vnějšího vzhledu.

Zvířecí Vynálezci

Svého času jsem se vracel z Afriky lodí, které velel jeden irský kapitán. Ten neměl rád zvířata. Bylo to svým způsobem neštěstí, protože většina mých zavazadel, uskladněných v prostorách přední nástavbové paluby, sestávala z asi dvou set klecí a přepravek s odchycenými zvířaty. Kapitán (spíš žertem než ve zlém) nevynechal během plavby jedinou příležitost, aby se mne nepokusil svými hanlivými poznámkami o zvířatech – a o těch mých zvlášť – vyprovokovat k hádce. Té jsem se naštěstí pokaždé úspěšně vyhnul. Zaprvé by se, podle mého názoru, člověk zásadně neměl přít s kapitánem, a je-li jím ještě ke všemu Irčan, pak by si určitě hádkou koledoval o pořádný malér. Ale když se naše plavba chýlila ke konci, rozhodl jsem se využít nejbližší příležitosti, abych mu uštědřil pořádnou lekci.

Jednoho večera, když jsme se už blížili k Lamanšskému průlivu a nevlídné počasí nás všechny zahnalo do společenské místnosti, zaposlouchali jsme se do populárně vědeckého rozhlasového pořadu, ve kterém kdosi vysvětloval princip radaru, který byl tou dobou ještě pořád technickou novinkou. Kapitán sledoval přednášku s rozzářenými zraky, a když skončila, obrátil se rovnou na mě.

„Vidíte?“ řekl, „pořád tvrdíte, jak jsou ta vaše zvířata chytrá, ale uznejte, že na něco takového se zmůže jen a jen člověk.“

Tímhle prostoduchým tvrzením mi ovšem pan kapitán nahrál na smeč, a mně bylo jasné, že ho tentokrát musím vybrat.

„Oč se vsadíte,“ zeptal jsem se, „že vám popíšu přinejmenším dva zásadní vědecké objevy, o kterých vám zároveň dokážu, že jejich princip zvířata využívala daleko dřív, než něco takového člověka vůbec napadlo?“

„Místo dvou mi řekněte o čtyřech, a když mě přesvědčíte, máte u mě láhev whisky,“ navrhl kapitán, který se už těšil, jak mě doběhne. Souhlasil jsem.

„Tak fajn,“ zaradoval se mořský vlk, „spusťte.“

„Musíte mi dát aspoň minutu na rozmyšlenou," zaprotestoval jsem.

„A hele," triumfoval kapitán, „už berete zpátečku, co?"

„Ale vůbec ne," opáčil jsem. „Jenže mě napadá tolik příkladů, že nevím, kterým bych měl začít."

Kapitán mě zpražil zdrcujícím pohledem.

„Proč nezačnete rovnou radarem?" zeptal se sarkasticky.

„To by šlo," připustil jsem. „Jenže zrovna tohle mi připadá příliš snadné. Ale proč ne, když si to přejete?"

Měl jsem štěstí, že kapitán byl v přírodopise naprostý jelimánek, protože jinak by mi právě radar nikdy nenavrhl. Byl jsem ve výhodě, protože mi stačilo popsat docela obyčejného netopýra.

Spousta lidí už zažila, že jim večer do obýváku či do ložnice vletěl netopýr, a pokud se ho k smrti nevyděsili, musel je fascinovat obratný způsob, kterým se tenhle tvoreček dokáže bleskurychlými obraty vyhnout jakékoli překážce, včetně bot, které po něm v takových případech lidé házejí, a ručníku, kterým se ho snaží zasáhnout. Navzdory příslovečnému rčení nejsou netopýři slepí. Mají perfektní oči, ale tak maličké, že jsou v husté srsti téměř k nenalezení. Ty oči však nejsou zase zdaleka tak perfektní, aby netopýrům umožňovaly leteckou akrobacii, ve které si libují. Byl to italský přírodovědec Spallazani, který v osmnáctém století začal jako první zkoumat netopýří let. Zbytečně krutým pokusem, při kterém oslepil několik netopýrů, zjistil, že tato zvířata se i bez očí dokáží spolehlivě vyhnout všem překážkám. Ale jak to dělají, na to nepřišel.

Teprve před nemnoha lety se podařilo alespoň částečně tenhle problém vyřešit. Objev radaru, založeného na vysílání zvukových vln a zaznamenávání jejich odrazu, přivedl některé vědce na myšlenku, že netopýři by mohli využívat podobného systému. Byla zahájena série pokusů, které vedly k udivujícím výsledkům. Nejdřív ze všeho experimentátoři některým netopýrům zakryli kousíčky vosku zrak, a jak se dalo čekat, pokusná zvířata se nadále v letu bezpečně vyhýbala všem překážkám. Posléze se přišlo na to, že ucpou-li se jim voskem uši, nedokáží se netopýři vyhnout srážce – a v podstatě ztratí zájem

O létání. Ucpete-li netopýru jen jedno ucho, dokáže sice s jakýmstakýms úspěchem létat, ale čas od času do něčeho narazí. Tím bylo dokázáno, že tato zvířata se orientují podle zvukových vln, odrážených jednotlivými objekty. Pak vědci zakryli netopýrům nos i ústa, a opět se ukázalo, že

pokusná zvířata nejsou schopna létat. Tím bylo nade vší pochybnost prokázáno, že v jejich radarovém systému hrají uši, nos a ústa zcela rozhodující roli. Nakonec se za pomoci nejcitlivějších přístrojů podařilo zjistit, že netopýr během letu vysílá řadu ultrazvukových signálů, tak vysokých, že je lidské ucho není schopno zaznamenat. Odraz těchto signálů zachycují netopýři ušima a – alespoň u některých druhů – také pomocí zvláštního masitého výčnělku okolo nosu, takže malý letec bezpečně pozná, co mu stojí v cestě, i jak je překážka daleko. Což je – doslova a do písmene – princip radaru. Ale jedna otázka nedávala badatelům pokoj: Pokud pomocí radaru vysíláte zvukové vlny, musíte mít vypnutý přijímač, abyste vzápětí zaznamenali jen echo. Jinak by váš přijímač registroval jak vámi vysílaný signál, tak jeho odraz, čímž by vznikl nepředstavitelný zmatek. Toto střídavé vypínání a zapínání se dá snadno zajistit u elektrického přístroje, ale nikdo si nedokázal představit, jak se s tímhle problémem vypořádávají netopýři. Brzy se však zjistilo, že tuto službu obstarává maličký sval v uchu. V okamžiku, kdy netopýr piští, tenhle sval se stáhne a vyřadí sluch z provozu. Jakmile netopýr zmlkne, sval se uvolní a ucho je připraveno plnit svou funkci přijímače.

Nejúžasnější na celé věci není sám radarový systém, kterým netopýři vládnou – zabýváte-li se přírodními vědami, pak vás hned tak něco neudiví – ale zjištění, jak dlouho před člověkem už tohoto principu využívali. V eocénních vrstvách se našly netopýří fosilie, které se jen nepatrně liší od svých dnešních příbuzných. Je tedy docela dobře možné, že netopýři využívali radaru už před nějakými padesáti miliony let. Člověk jen pár desítek roků…

Je jasné, že můj první příklad donutil milého kapitána k zamyšlení. Zdálo se, že si svým vítězstvím v sázce už není zdaleka tak jistý. Když jsem mu však řekl, že mým dalším příkladem bude využití elektřiny, poněkud se rozveselil. Nevěřícně se zasmál a poznamenal, že ho asi těžko přesvědčím o tom, že existuje nějaké zvíře, které si na cestu svítí elektrickou lampou. Připomněl jsem mu, že jsem nehovořil o elektrickém světle, ale o elektřině jako takové, a že existuje více živočichů, kteří ji dokáží využívat. Tak například rejnok elektrický je podivný tvor, který vypadá jako parním válcem přejetá pánev na smažení. Tahle ryba se dokáže skvěle maskovat. Nejen že elektrický rejnok svým zbarvením perfektně napodobuje písčité mořské dno, ale navíc má protivný zvyk zavrtávat se

do písku, čímž se stane prakticky neviditelným. Vzpomínám si, jak jsem jednou byl svědkem účinku elektrických orgánů, které má umístěny na zadní části těla. Svého času jsem v Řecku pozoroval vesnického kluka, jak rybaří v mělčinách slunného zálivu. Brodil se po kolena ve vodě a byl vyzbrojen trojzubcem, jakého rybáři často užívají k nočnímu lovu. Když se tak pomalu brouzdal zátokou, všiml jsem si, že měl zřejmě šťastnou ruku. Podařilo se mu nabodnout pár větších ryb a malou chobotnici, která se ukrývala ve skupině kamenů. Když byl zrovna proti mně, stalo se něco zcela překvapivého. Kluk postupoval zvolna kupředu s napřaženým trojzubcem a pozorné hleděl do vody, ale zničehonic se křečovitě vzepjal a vzápětí se jako vystřelená raketa vymrštil nad hladinu a zaječel tak, že to muselo být slyšet na míle daleko. S cáknutím spadl zpět do vody, ale hned zařval znovu, vyskočil a zase upadl. Tentokrát se zdálo, že není schopen vládnout nohama, protože se začal bezmocně plazit směrem ke břehu. Když jsem k němu doběhl, třásl se po celém těle a supěl, jako by právě uběhl kdovíjak dlouhou trasu. Dodnes nevím, byl-li to důsledek šoku či přímého účinku elektrického proudu, ale do tohoto zálivu jsem se od té doby koupat nechodil.

Snad nejproslulejším živočichem, schopným produkovat elektřinu, je elektrický úhoř, který kupodivu není úhoř, ale druh ryby, která se úhoři podobá. Tito dlouzí černí tvorové obývají toky Jižní Ameriky, dosahují délky téměř dvou a půl metru a síly mužského stehna. Není pochyb, že řada historek, které se o elektrických úhořích vyprávějí, v mnohém přehání, ale nicméně nelze vyloučit, že větší exemplář dokáže srazit koně, který se brodí přes řeku.

Když jsem chytal zvířata v Britské Guyaně, velmi jsem toužil přivézt do Anglie i elektrické úhoře. V jednom místě, kde jsme tábořili, jich bylo v řece plno, ale žili v hlubokých jeskyních pod skalnatými břehy. U mnohých záplavy vymlely svislé jámy, takže byly svrchu otevřené, a na dně takové vodní jeskyně můžete občas narazit na elektrického úhoře. Když na tom místě prudce zadupete, úhoře to vydráždí, a on vám odpoví vrnivým zachrochtáním, jako by pod vašima nohama byl začarovaný vepř.

Ať jsem dělal co jsem dělal, žádného z těchto úhořů se mi nepodařilo chytit. Jednoho dne jsme se s mým společníkem vypravili v doprovodu dvou indiánů do několik kilometrů vzdálené vesnice, jejíž obyvatelé byli vyhlášenými rybáři. Od vesničanů jsme odkoupili několik zvířat a ptáků, včetně ochočeného dikobraza kuandu. Pak k mé veliké radosti kdosi vyrukoval s poněkud chatrným košem, ve kterém měl elektrického úhoře. Chvíli jsme trochu smlouvali, ale nakonec jsme koupili všechna zvířata včetně elektrického úhoře, naložili je do kánoe a vydali se na zpáteční cestu. Dikobraz seděl na přídi a zjevně se radoval z výhledu do krajiny, koš s elektrickým úhořem stál před ním. Byli jsme v půli cesty domů, když úhoř utekl.

Upozornil nás na to dikobraz. Myslím, že měl dojem, že je to had, protože pelášil z přídě a pokusil se vyšplhat mi na hlavu. Snažil jsem se vyprostit z pichlavého objetí, když tu jsem si všiml úhoře, jak se odhodlaně kroutí rovnou proti mně. Vybičoval jsem se k výkonu, o němž bych nikdy nevěřil, že jsem ho schopen. S dikobrazem v náručí jsem rovnou ze sedu vyskočil, postavil se, a když mě úhoř minul, zase jsem si sedl, aniž jsem kánoe převrhl. Měl jsem v živé paměti, co dokázal elektrický rejnok provést venkovskému chlapci, který na něj omylem šlápl, a neměl jsem nejmenší chuť udělat s úhořem podobnou zkušenost. Naštěstí nikdo z nás ránu nedostal, ale když jsme se snažili nahnat tohle živé dynamo zpátky do jeho košíku, úhoř se přesmykl přes okraj loďky a spadl do řeky. Nemohu říci, že by kdokoli z nás nějak zvlášť litoval, že jsme přišli o jeho společnost.

Kdysi jsem viděl v nádrži jedné velké zoologické zahrady krmení elektrického úhoře, a musím říci, že sledovat, jak si pora dil s kořistí, byla fascinující podívaná. Elektrický úhoř byl půl druhého metru dlouhý a dokázal hravě pohltit dvacet až pětadvacet centimetrů dlouhou rybu. Ty se mu házely živé, ale protože jsem věděl, že jejich smrt je bleskurychlá, nebylo mi jich nijak zvlášť líto. Úhoř už zřejmě věděl, kdy bývá doba krmení, a když se blížila, začal obeplouvat svou nádrž s pravidelností stráže u Buckinghamského paláce. Jakmile mu tam hodili rybu, strnul a nehnutě čekal, až se k němu přiblíží. Když se mu dostala „na dostřel“, což bylo v jeho případě asi tak třicet centimetrů, začal se rychle chvět, jako by po celé délce jeho dlouhého těla startovalo dynamo. Rybu proud zasáhl v jediném okamžiku, takže byla mrtvá dřív, než si uvědomila, že se něco

děje, a zvolna začala břichem vzhůru stoupat k hladině. Uhoř se k ní maličko přiblížil, otevřel papulu a vcucnul ji jako nějaký protáhlý vysavač, takže ryba v něm vzápětí celá zmizela.

Když jsem se vcelku úspěšně vypořádal s elektřinou v živočišné říši, přenesl jsem svou pozornost na jiné vědecké pole, totiž na medicínu. Anestetika, řekl jsem, budou mým dalším příkladem, a musím říci, že kapitán na mě koukal snad ještě skeptičtěji než předtím.

Vosa hrnčířka je v hmyzím světě vyhlášeným medicínským specialistou, protože dokáže uskutečnit operaci, která by i tomu nejkvalifikovanějšímu chirurgovi určitě vzala dech. Takových vos je řada druhů, ale skoro všechny mají stejné zvyky. Pro své potomstvo budují z jílu jakési společné jesle. Ty jsou rozděleny do protáhlých rourek, silných zhruba jako cigareta a asi zpola tak dlouhých. Sem klade vosa vajíčka. Ale dřív, než rourky utěsní, má ještě jednu povinnost. Z vajíček se totiž vylíhnou larvy, a ty se do doby, než dojde k jejich závěrečné proměně ve vosu, musí něčím živit. Vosa hrnčířka jim tam nemůže nechat mrtvou potravu, protože ta by, než larvy dospějí, podlehla zkáze, a tak se uchyluje k neobyčejně rafinované taktice. Její oblíbenou kořistí bývají pavouci. Vosa se přiřítí jako dravý jestřáb, vrhne se na nic netušící oběť a obratně ji bodne. Účinek je velice zvláštní, protože pavouk je žihadlem zcela paralyzován. Vosa ho pak odnese do připravovaných „jeslí“, kde ho umístí na dno jedné z rourek, a teprve na něj uloží vajíčko. Je-li pavouk příliš malý, vosa jich do jedné buňky nanosí sedm až osm. Teprve když si je jistá, že její potomstvo bude mít dostatečnou zásobu potravin, rourky utěsní a odletí. Uvnitř těchto hrůzostrašných jeslí leží pavouci nehnutě v některých případech až sedm neděl. Podle všech vnějších známek jsou zcela mrtví. Přemisťujete-li je, ani pod mikroskopem nejeví nejmenší známky života. Tak tedy čekají, dalo by se říci v podobě trvanlivých zásob, dokud se z vajíček nevylíhnou vosí larvy a nezačnou se živit jejich za živa konzervovanými těly.

Mám dojem, že i drsným kapitánem poněkud otřásla představa zcela paralyzovaného tvora, kterého něco kousek po kousku požírá, a tak jsem raději rychle přešel na veselejší téma. Tím je jeden z nejzábavnějších a také nejvynalézavějších pavoučků, který se jmenuje vodouch stříbrný. Není to tak dávno, co člověk vynalezl způsob, jak žít alespoň po určitý čas pod vodou, a jeho prvním krokem se v tomto směru stal potápěčský

zvon. Ale už tisíce let před člověkem objevil vodouch stříbrný metodu, jak proniknout do tajemného světa, který se skrývá pod vodní hladinou. Začněme konstatováním, že vodouch dokáže spokojeně plavat pod vodou, svíraje si nohama pod břichem svůj vlastní akvalung v podobě vzduchové bubliny, který mu umožňuje dýchání. To už je samo o sobě dost neobvyklé, ale vodouch stříbrný dokáže ještě mnohem víc: Buduje si pod hladinou obydlí v podobě pavučiny ve tvaru obráceného šálku, pevně přichyceného k vodnímu rostlinstvu. Pak vykoná několik cest na hladinu, při kterých si pokaždé nanosí další a další bubliny, které vypouští do své klenuté pavučiny, až je jich plná, takže v ní může přebývat stejně pohodlně, jako by byl venku na vzduchu. V době páření si vyhlédne domeček vodouší slečny, která se mu zalíbila, a vybuduje si svůj vlastní v těsném sousedství jejího. A protože je nejspíš romantické povahy, vyrobí také cosi jako tajnou chodbu, spojující vlastní obydlí s domovem dámy svého srdce. Pak proboural obě stěny, takže se vzduchové bubliny obou obydlí smísí, a v tomto prapodivném vodním příbytku se jí dvoří, spojí se s ní a žije s ní společně až do doby, kdy jeho choť naklade vajíčka z nichž se vylíhnou mláďata, o která pečují, dokud si každé z nich z rodičovského domu neodnese vlastní vzduchovou bublinku, na níž odpluje, aby začalo žít svým vlastním samostatným životem.

Měl jsem dojem, že i kapitána zaujalo a pobavilo mé vyprávění o vodouchu stříbrném, a nakonec musel – i když nerad – připustit, že jsem svou sázku vyhrál.

Mohlo to být asi o rok později, kdy jsem se náhodou dostal do řeči s dámou, která se plavila na stejné lodi s týmž kapitánem.

„Že je to skvělý člověk, viďte?“ zeptala se mne. Zdvořile jsem s ní souhlasil.

„Musel být stašně šťastný, že vás měl na palubě,“ pokračovala ta paní, „protože tenhle pan kapitán děsně miluje zvířata. Jednou večer nás nejmíň hodinu fascinoval vyprávěním o vědeckých vymoženostech – víte, jako je třeba radar a tak – i o tom, jak spoustu těchhle věcí zvířata využívala dávno před tím, než jsme je my objevili. Bylo to opravdu úchvatné. Řekla jsem mu, že by to všechno měl sepsat a udělat z toho populárně vědeckou přednášku pro B.B.C.“

Mizející Druhy

Před nějakým časem jsem se setkal s nejpodivnější skupinou azylantů, na jaké lze v naší zemi narazit. Od ostatních běženců se liší tím, že je z jejich vlasti nevyhnala náboženská či politická perzekuce, ale přišli sem náhodou, a tím se zachránili od totálního vyhubení. Jsou posledními příslušníky svého rodu, protože všichni jejich příbuzní byli už před mnoha lety uloveni, zabiti a snědeni. Mluvím o stádu jelenů milu, zvaných jeleni pátera Davida.

Jejich existenci objevil v první polovině devatenáctého století francouzský misionář otec David během svého pobytu v Číně. V té době byla Čína – alespoň ze zoologického hlediska – stejně neprozkoumanou zemí jako africké pralesy, a tak otec David, který byl nadšeným přírodovědcem, věnoval všechen volný čas sbírání vzorků tamní flóry i fauny a odesílal je do pařížského muzea. Roku 1865 ho jeho poslání přivedlo do Pekingu, kde se doslechl, že v císařské oboře jižně od města žije stádo zcela zvláštních jelenů. Tahle obora sloužila po celá staletí čínským císařům za loviště i rozsáhlý rekreační park. Celou oblast ohraničovala vysoká, skoro sedmdesát kilometrů dlouhá zeď, přísně střežená tatarskými vojáky, kteří za ni nikoho nepustili. Francouzského misionáře zaujaly zvěsti o podivné zvěři, která obývá císařskou oboru, a byl rozhodnut – stráže nestráže – se o její existenci přesvědčit na vlastní oči. Jednoho dne využil příležitosti a v nestřeženém okamžiku se vyšplhal na vrchol zdi, odkud pozoroval nejrůznější druhy lovné zvěře pod sebou. Mezi nimi bylo i velké jelení stádo, a v tu chvíli si otec David uvědomil, že hledí na zvířata, jaká dosud v životě neviděl, a která jsou s největší pravděpodobností současné vědě zcela neznámá.

Otec David brzy zjistil, že tato zvířata jsou přísně chráněna a že za jejich zranění či zabití je vyhlášen trest smrti. Věděl, že čínské úřady by na jakoukoli oficiální žádost o ukázkový exemplář odpověděly zdvořilým odmítnutím, a tak mu nezbylo, než aby se pokusil dosáhnout svého cíle méně legálními prostředky. Vypátral, že tatarští strážní si čas od času

vylepšují svůj hubený jídelníček porcemi zvěřiny, ale jelikož si uvědomovali přísný trest, který jim hrozil za pytlačení, odmítali mu prodat kůži či paroží zabité zvěře, i cokoli jiného, co by je mohlo usvědčit ze spáchaného zločinu. Otec David se však nevzdával, a po nějakém čase dosáhl svého. Našel strážného, který byl buď statečnější, nebo chudší než jeho kolegové, a ten mu prodal dvě jelení kůže, které misionář obratem poslal do Paříže. Ukázalo se, že měl pravdu, když se domníval, že jde o zcela neznámý druh, který byl posléze na jeho počest pojmenován jelenem pátera Davida (Eleaphurus davidianus).

Je pochopitelné, že když se evropské zoologické zahrady doslechly o tomto novém druhu, přály si mít ve svých sbírkách vlastní živé exempláře, a po zdlouhavých vyjednáváních čínské úřady zdráhavě svolily k odvozu několika kusů do Evropy. Ačkoli to v té době nikdo nemohl tušit, převoz zvířat zachránil tento zcela ojedinělý druh. Roku 1895, třicet let poté, co se svět seznámil s jeleny pátera Davida, došlo totiž v oblasti Pekingu k obrovským záplavám, které způsobily strašlivé škody, zničily úrodu a přivedly tamní obyvatelstvo na pokraj vyhladovění. Voda také podemlela základy zdi císařské obory, ta se na několika místech zřítila, a celé stádo jelenů se rozprchlo po okolí, kde bylo vyhladovělými vesničany do posledního kusu pobito a snědeno. Tak se stalo, že tato vysoká zvěř, dnes známá jako „jeleni milu“, v Číně zcela zmizela, a jedinými představiteli jejich druhu zůstala hrstka exemplářů roztroušená po evropských zoologických zahradách.

Krátce před pohromou v Číně dorazilo malé stádečko jelenů milu také do Anglie. Otec dnešního vévody z Bedfordu měl na svém panství ve Woburnu v hrabství Bedfordshire vynikající kolekci vzácné zvěře, a velice toužil i po vlastním stádu těchto čínských jelenů. Podařilo se mu po různých zoologických zahradách nakoupit celkem osmnáct kusů, které vypustil do své obory. Zvířata si tam zřejmě připadala úplně jako doma, protože se jim skvěle dařilo a brzy se začala množit. Dnes čítá toto druhdy osmnáctičlenné stádo celkem sto padesát kusů, a je jediným volně žijícím stádem jelenů milu na světě.

Když jsem pracoval ve whipsnadeské zoo, dostali jsme z Woburnu čtyři čerstvě narozená mláďata, abychom je uměle odchovali. Byla to rozkošná zvířátka, nejistě se pohybující na dlouhých vytáhlých nohou, s podivnýma sešikmenýma očima, které jim dodávaly poněkud orientální

výraz. Mláďata bohužel naprosto nechápala, k čemu je láhev s dudlíkem, a proto jsme je násilím svírali mezi koleny, abychom je donutili pít. Ale brzy tomu přišla na chuť, takže netrvalo dlouho, a museli jsme dveře jejich stáje otevírat jen s největší opatrností, pokud jsme nechtěli, aby nás smetla lavina koloušků, přetlačujících se o místo u láhve s dudlíkem.

Bylo třeba je krmit třikrát denně, z toho jednou o půlnoci, a tak jsme si spolu se třemi dalšími ošetřovateli vypracovali střídavý systém služeb. Přiznám se, že jsem se na svou noční službu vždycky těšil. Jak tak procházíte zahradou ozářenou měsíčním svitem, míjíte klece a ohrady, jejichž obyvatelé jsou stále v pohybu. Medvědi, kteří v polosvětle vypadají dvakrát tak velcí, vrčí, prodírajíce se ostružiním ve svém výběhu, a dají se snadno přesvědčit, že kostka cukru předčí i takové pochoutky, jako jsou šneci. Když se s předními tlapami na kolenou vzpřímeně posadí, vypadají v měsíčním svitu jako řada těžkopádných funících Buddhů. Zaklánějíce hlavy, chytají v letu kostky cukru, které chroupají a mlaskavě polykají, ale jakmile poznají, že už v kapsách další nemáte, žalostně zafuní a šmatlají zpět do svého ostružiní.

V jednom místě vede pěšina okolo vlčince, zhruba dvou akrů modřínového lesa, jehož měsíčními paprsky postříbřené kmeny vrhají tajemné stíny, mezi nimiž na rychlých a neslyšných nohou tančí, jako temně se vzdouvající příliv, vlčí smečka. Vlci jsou zpravidla zcela nehluční, ale občas je můžete slyšet tiše odfrknout, nebo zaslechnete náhlé cvaknutí čelistí a zavrčení, když se některý z nich nedůtklivě ožene po svém druhovi.

Pak dojdete ke stáji a rozsvítíte lampu. Jakmile vás kolouši uslyší, začnou se neklidně vrtět na slaměné podestýlce a chvějivě bečet. Když otevřete, vrhnou se kupředu, a vrávorajíce na nejistých nohách, náruživě vám cumlají prsty i cípy kabátu a trkají vás do nohou, takže vás div neporazí. Pak nastane vrcholný okamžik, kdy jim nacpete do tlamičky dudlík, ze kterého s vyvalenýma očima zuřivě sají vlahé mléko, až se jim v koutcích dělají bubliny jako nějaký bílý knír. Je to vždy obrovský požitek, máte-li možnost krmit z láhve zvířecí mládě, které se této činnosti věnuje celou svou bytostí.

Ale v případě těchto zvířat jsem cítil, že jde ještě o mnohem víc. Zatímco v mihotavém světle lampy zápolili o dudlík, občas jemným trknutím do prázdna odstrkujíce imaginární vemeno, uvědomoval jsem si přímo hmatatelně, že tato mláďata patří k posledním jedincům svého druhu.

Ve Whipsnade jsem měl na starosti ještě jednu skupinu zvířat, která už dnes volně nežijí, a která přitom patří k nejkouzelnějším a zároveň nejveselejším živočichům, s jakými jsem kdy přišel do styku. Bylo to malé stádečko pakoně běloocasého.

Pakůň běloocasý neboli gnu je fantasticky vyhlížející stvoření: Představte si zvíře s tělem a nohama křehce stavěného poníka, s tupě sraženou tváří a široko od sebe položenými nozdrami, hustou, bílou hřívou na šíji a dlouhým, bílým, huňatým chvostem. Bůvolí rohy se mu stáčejí přes oči do stran a vzhůru, takže zvíře vás sleduje jakoby trvale podezřívavým pohledem. Pokud se gnu chová normálně, není tento výraz tak patrný, ale gnu se moc málokdy chová úplně normálně. Právě naopak! Jeho pohyby lze jen velmi volně připodobnit směsici bebopu a klasického baletu, sem tam proloženého jóginskými pozicemi.

Ráno, kdy jsem je chodil krmit, zabrala mi práce většinou dvakrát tolik času než by měla, protože zvířata se přede mnou začala producírovat, a to bývala tak nádherná švanda, že jsem zcela ztrácel pojem času. Poskakovala a vzpínala se, klusala a vytáčela piruety, a přitom rozhazovala štíhlé nohy v anatomický zcela neuvěřitelných úhlech, mrskajíce bílými ocasy způsobem, který nápadně připomínal cirkusového drezéra, frajersky mávajícího dlouhým bičem. Uprostřed nejdivočejšího tance se náhle zastavila, civěla na mě, a když jsem se jim řehtal, dlouze pohoršeně odfrkávala. Jak jsem tak hleděl na jejich rychlý, divoký tanec na zelené louce, vzezřením i postoji mi připomínala jakoby zázrakem oživlá podivná heraldická zvířata na starobylých rytířských erbech.

Je těžké si představit, že někdo může mít srdce, zabíjet tyhle bujné a veselé antilopy. Faktem však zůstává, že gnu znamenal pro první jihoafrické osadníky významný zdroj potravy a že obrovská stáda těchto zvířat byla nemilosrdně vyvražděna. Tyhle antilopy však přispěly ke svému vyhubení vlastní povahou. Jsou totiž nenapravitelně zvědavé, a proto jakmile spatřily voly tažené kryté vozy pionýrů jedoucí jihoafrickou stepí, nedalo jim to, a musely si je jít pořádně prohlédnout. Tančily a

cválaly v kruzích kolem prérijních vozů, frkajíce a cvakajíce kopýtky, aby se vzápětí zastavily a bez hnutí zíraly na zábavné vetřelce. Je víc než přirozené, že jejich zvyk pobíhat bleskurychle sem a tam a pak se náhle zastavit na dostřel pušky, přímo lákal „sportovní“ střelce, aby si ověřili svou dovednost. A tak byly antilopy gnu zabíjeny tak dlouho, až se jejich počet snížil na hranici totálního vyhubení. Dnes jich žije sotva jedna tisícovka roztroušená po několika jihoafrických oblastech. Až docela vymřou, jižní Afrika ztratí jednoho z nejzábavnějších představitelů své fauny, který dosud svými veselými kousky oživoval tuto jinak nudnou a fádní krajinu.

Pohříchu nejsou jeleni milu ani pakůň běloocasý jedinými představiteli mizejícího světa zvířat. Seznam vyhynulých i vymírajících druhů je předlouhý a smutný zároveň. Rozšíření lidské populace do všech končin světa se pro volně žijící zvířata stalo hotovým neštěstím. Lidé je střílejí, chytají do pastí, kácejí a vypalují jim pralesy, a stupidně necitlivým způsobem zatahují nepřátelské druhy fauny tam, kde dříve žádné takové nežily.

Vezměte si třeba holuba dronte, dříve nazývaného blboun nejapný. Tento obrovský těžkopádný holub s kolébavou chůzí, dorůstající velikosti husy, obýval kdysi ostrov Mauricius. Protože ve své vlasti neměl nepřátel, před kterými by bylo třeba prchat, ztratil postupně schopnost letu, a ze stejného důvodu si zvykl budovat svá hnízda přímo na zemi. A jelikož po dlouhé generace nežil na ostrově žádný živočich, kterého by se musel obávat, vyvinulo se z blbouna nejapného neobyčejně krotké a důvěřivé stvoření. Když člověk roku 1507 objevil jeho rajský ostrov, přivedl s sebou i řadu nebezpečných zvířat, jako jsou psi, kočky, prasata, krysy a kozy. Blboun nejapný všechny tyto nové příchozí přivítal s nevinným zájmem. A začala jatka. Kozy spásaly podrost, ve kterém dobromyslný holub nacházel útočiště, psi a kočky ho pronásledovali a dávili, vepři zaplavili ostrov, požírajíce holubí vejce i mláďata, a krysy pak dílo zkázy dokonaly. Roku 1681 byl tlustý, nemotorný a dobrosrdečný blboun nejapný zcela a nenávratně vyhuben.

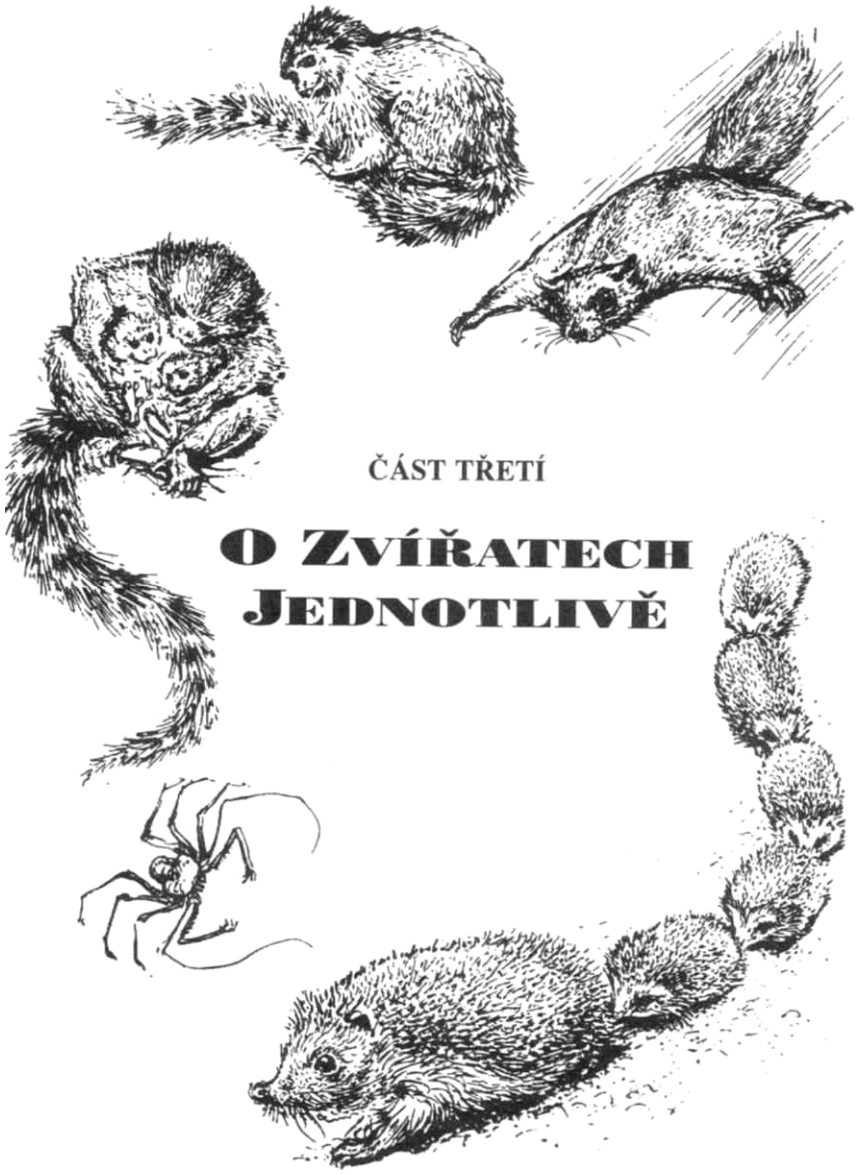
Stavy volně žijících zvířat se na celém světě trvale a nezadržitelně snižují, takže spousta krásných a zajímavých druhů je už dnes tak zdecimovaná, že jejich příslušníci nemají bez lidské pomoci a cílené ochrany naději na nové rozmnožení. Nenajdou-li rychle útočiště, kde by

mohli nerušeně žít, jejich počty se budou nadále ztenčovat, až nakonec skončí na seznamu vyhynulých druhů stejně jako dronte, zebra kvaga či alka velká.

Je pravda, že za poslední desetiletí se na ochranu divoké zvěře leccos dobrého udělalo. Vznikly chráněné oblasti i rezervace, do kterých se znovu vysazují jejich původní zvířecí obyvatelé. Tak například Kanaďané vypouštějí do některých oblastí bobry prostřednictvím letadel. Zvířata jsou ve zvláštních přepravkách na padácích shazována do míst, kde kdysi žila. Bobří pasažéři se tak bezpečně snesou na zem, a protože klece jsou vybaveny zvláštním mechanismem, který je po dopadu otevře, bobři se vydávají na pouť k nejbližšímu toku či jezeru.

Ale jakkoli mnoho se toho už udělalo, spoustu práce máme ještě před sebou. Bohužel se většina ochranářských aktivit soustřeďuje hlavně na druhy, které mají pro člověka ekonomický význam, ač existuje i řada jiných, třeba i poněkud obskurních živočichů, kteří sice také – alespoň na papíře – patří k ohroženým druhům, ale jejichž vymírání se mlčky toleruje, protože až na několik zoologů nestojí nikomu za námahu ani za finanční výdaje.

Přesto nám může být alespoň slabou útěchou, že současně s vražedným a pro přírodu zničujícím postupem lidské civilizace se vždycky najdou jedinci a instituce, kteří záchranu ohrožené fauny pokládají za důležitou a smysluplnou činnost. Tato práce je nutná z řady příčin, ale snad nejpádnějším argumentem zůstává skutečnost, že člověk navzdory vší své vynalézavosti nedokáže vytvořit živočišný druh, nebo znovu vzkřísit ten, který už jednou vyhubil. Nastal by patrně – a zcela právem – strašlivý poprask, kdyby někdo chtěl, dejme tomu, odstranit londýnský Tower, a přesto unikátní a pozoruhodný zvířecí druh, který se do dnešní podoby vyvíjel sta tisíce let, bývá z povrchu země smeten tak snadno, jako když zfouknete svíčku, a s výjimkou hrstky nadšenců se zpravidla nenajde nikdo, kdo by proti tomu protestoval. A tak pokud nebudeme životu zvířat přikládat alespoň tolik úcty a vážnosti, jakými zahrnujeme staré knihy, obrazy a historické památky, potud budou mezi námi žít hloučky zvířecích bezdomovců, potácející se na pokraji totální zkázy a odkázané na milosrdenství několika nadšenců.

ČÁST TŘETÍ

O Zvířatech Jednotlivě

Držení divokých zvířat pro vlastní potěšení, ať už v průběhu přírodovědné expedice či doma, může sice někdy být obtížnou, rozčilující a protivnou záležitostí, ale bývá také zdrojem mnoha radostí. Nesčíslněkrát se mne lidé ptali, proč mám rád zvířata, a pokaždé mi bylo zatěžko na tuto otázku odpovědět. Právě tak byste se mě mohli zeptat, proč rád jím. Ale krom zaujetí i požitku, který přináší styk se zvířaty, mohu uvést ještě jeden zcela specifický důvod. Domnívám se, že největší kouzlo zvířat spočívá v tom, že mají všechny základní lidské vlastnosti krom pokrytectví, které je v dnešním světě tak běžné. Se zvířetem vždycky tak či onak víte, jak na tom jste. Nemá-li vás rádo, dá vám to zcela jednoznačně najevo; miluje-li vás, nenechá vás o svých citech ani chvíli na pochybách. Ale láska zvířete se někdy může stát velice dvojznačným požehnáním. Nedávno jsem dostal africkou straku, která po půlročním uvažování, během kterého mě zcela ignorovala, došla nakonec k závěru, že jsem pro ni tím nejsprávnějším člověkem na světě. Kdykoli jsem se přiblížil k její kleci, dřepla si na podlahu a chvěla se v extázi, nebo mi přinášela obětiny v podobě kousku starých novin či barevného peříčka, které mi podávala mříží. Přitom cosi neustále krákavě vykládala a škytavě vykřikovala. To by ještě šlo, ale jakmile jsem ji vypustil z klece, okamžitě se mi usadila na hlavě, zaryla mi drápky do kůže, a poté, co mi samou radostí jaksepatří potřísnila kabát, začala mě láskyplně klovat do hlavy. Jelikož měla přes sedm centimetrů dlouhý a neobyčejně ostrý zobák, byl to, mírně řečeno, značně bolestivý projev přízně.

Samosebou, že by se láska ke zvířatům neměla přehánět. Nedáte-li si pozor, může se jejich držení stát značně výstředním koníčkem. Přesně to se mi přihodilo minulé Vánoce. Rozhodl jsem se, že své ženě dám jako dárek americkou poletuchu, roztomilého hlodavce z čeledi veverkovitých, kterou jsem si vždycky přál, a o níž jsem byl přesvědčen, že z ní manželka bude mít ohromnou radost. Zvíře v pořádku došlo a oba jsme jím byli okouzleni. A protože nám poletucha připadala značně nervózní, rozhodli jsme se, že si ji na pár týdnů vezmeme do ložnice, aby byla co nejvíc s námi a mohla si na nás zvyknout. Všechno by bylo v pořádku,

kdyby se poletucha neprohryzala z klícky a neusídlila se za naším šatníkem. Zpočátku nám to připadalo docela roztomilé. Sedávali jsme po večerech v posteli a pobaveně sledovali její akrobatické kousky na šatníku i to, jak cupitala po komodě, kam jsme jí pravidelně chystali lahůdky v podobě ořechů, jablek a podobně. Přišel silvestr a my byli pozváni na večírek, na který jsem si chtěl vzít smokink. Všechno klapalo až do okamžiku, kdy jsem otevřel zásuvku prádelníku. V tu chvíli jsem znal odpověď na otázku, jež mě už delší čas trápila: Kam si naše poletuška schovává všechny ty oříšky, jablka, kousky chleba i ostatních potravin, které jsme jí předkládali? V zadní části prádelníku zela prokousaná díra a moje zbrusu nová smokinková šerpa, kterou jsem dosud neměl ani jednou na sobě, připomínala jemnou madeirskou krajku. Z takto získaných cancourků si poletucha s neobyčejnou pečlivostí zbudovala na mých svátečních košilích malá hnízdečka, a do nich uložila sedmdesát dva lískových oříšků, pět vlašských ořechů, čtrnáct kousků chleba, šest moučných červů, dvaapadesát kousků jablka a dvacet kuliček hroznového vína. Víno i jablka samosebou časem shnily a jejich šťáva zanechala na náprsenkách mých košil vpravdě picassovské obrazce.

Na ten večírek jsem tehdy šel v obyčejném obleku. Naše poletucha je nyní v paigntonské zoologické zahradě.

Když má žena svého času poznamenala, že by bylo moc pěkné mít doma vydru, rychle jsem převedl řeč na jiné téma.

Zvířecí Rodiče

Mám velikou úctu ke zvířecím rodičům. Už za mlada jsem se mnohokrát pokoušel odchovat všelijaká opuštěná mláďata, a během svých sběratelských expedicí po nejrůznějších končinách světa jsem často musel zvířecím miminkům nahradit mateřskou péči, takže vím, jak je tato činnost obtížná i napínavá zároveň.

Prvně v životě jsem zkusil stát se náhradní maminkou čtyřem ježečkům. Ježčí samice je vynikající matkou. Buduje pro své potomstvo podzemní obydlí, kulatou, listím měkce vystlanou noru asi třicet centimetrů pod povrchem. Tam vrhne mláďata, která jsou zprvu slepá a bezmocná. Jsou sice od narození pokryta bodlinami, ale ty jsou bílé a měkké, jako by byly z gumy. Teprve po několika týdnech jim ztmavnou a ztuhnou. Když jsou mláďata dostatečně vyspělá, matka je vyvede z nory a učí je hledat si potravu. Kráčejí husím pochodem, připomínajíce dětského dřevěného krokodýla na špagátku, protože mládě vpředu pevně svírá mámin ocásek, a každé další se tlamičkou drží ocásku toho před sebou. Tak si ježčí rodina, jako podivná štětinatá stonožka, razí cestu příšeřím mezi křovinami.

Zdá se, že pro paní ježkovou nepředstavuje odchov mláďat žádný problém. Ale když jsem stál před úkolem postarat se o čtveřici slepých bílých ježečků s gumovými bodlinami, nevěděl jsem jak do toho. Tou dobou jsme žili v Řecku, a jejich jako fotbalový míč velké a dubovým listím vystlané hnízdo vykopal na svém poli jeden venkovan. Prvním problémem bylo, jak ježčata odkojit, protože dudlík běžné dětské láhve je pro jejich drobné tlamičky příliš veliký. Naštěstí měla dcerka jednoho mého kamaráda lahvičku na krmení panenek, a tak se mi po delším smlouvání podařilo ji přesvědčit, aby mi svou hračku pronajala. Brzy si ježčata na tenhle způsob krmení zvykla a zředěné kravské mléko ráda přijímala.

Zprvu jsem je přechovával v mělké lepenkové krabici, kam jsem je i s listím přestěhoval z jejich mateřského hnízda. Ale časem se tohle útočiště

stalo tak nehygienickým, že mi nezbylo, než jim listnatou podestýlku vyměňovat deset až dvanáctkrát denně. Zajímalo by mé, jestli ježčí maminka tráví taky tolik času tím, že neustále vyměňuje svým potomkům listí, a jestli ano, kde pak, u všech všudy, ještě najde čas, aby uspokojila jejich věčně hladové krky. Ta moje mláďata byla schopna a ochotna cpát se v kteroukoli denní či noční hodinu. Stačilo se dotknout jejich krabice, a už vám odpověděl chór pisklavých hlásků vycházející ze špičatých tlamiček, které čouhaly z hromady listí; na každé hlavě věneček bodlin, připomínající sestřih vlasů čerstvého rekruta; s černými čumáčky náruživě šmejdícími sem a tam, aby našly dudlík mé láhve.

Většina zvířecích mláďat ví, kdy má dost, ale tohle se – alespoň podle mých zkušeností – ježků netýká. Vrhali se na dudlík jako smečka vyhladovělých trosečníků a sáli a dumlali, jako by po celé týdny nejedli. Kdybych to připustil, vypili by nejmíň dvakrát tolik, než jim bylo zdrávo. I tak si myslím, že jsem je spíš trochu překrmoval, protože jejich drobné nožky sotva unesly váhu tlustých tělíček, takže se valili směšně kolébavou chůzí, vlekouce naducaná bříška po koberci mého pokoje. Ale bylo vidět, že jim strava svědčí, protože nohy jim časem zesílily, očka se otevřela a ježčata se vydávala na průzkumné výpravy až patnáct centimetrů od své krabice.

Byl jsem na svou ostnatou rodinku nesmírně pyšný a nemohl jsem se dočkat okamžiku, kdy je vezmu na první podvečerní vycházku do přírody a najdu jim pár zvlášť vybraných lahůdek, jako jsou plži nebo lesní jahody. Můj sen se bohužel nikdy nesplnil. Stalo se, že jsem musel na den odjet z domova, a věděl jsem, že se nevrátím dřív než nazítří ráno. Ježčata jsem s sebou vzít nemohl, a tak mi nezbylo, než je svěřit do péče své sestry. Před odchodem jsem ji mnohokrát upozorňoval na jejich nenasytnost a varoval ji, aby jim za žádných okolností nedávala víc než každému jednu lahvičku, ať budou jakkoli žadonit o nášup.

Ale měl jsem lépe znát svou sestru.

Když jsem se příštího dne vrátil a zeptal se jí, jak se vede mým ježčatům, obdařila mě vyčítavým pohledem a prohlásila, že já bych ty chuděry málem k smrti vyhladověl. Se zlou předtuchou jsem se zajímal, kolik mléka dovolila mým ježkům vypít během jednoho krmení. „Každý měl čtyři lahvičky," odpověděla hrdě. „To budeš koukat, jak nádherně přibrali." V tom měla bohužel stoprocentní pravdu. Ježčata měla bříška

tak nafouklá, že nožkami vůbec nedosáhla na zem. Vypadala jako podivné nahuštěné míče, ke kterým někdo omylem přidělal čtyři nožičky a hlavu. Udělal jsem pro ně co se dalo, ale přesto všichni čtyři ježečci do čtyřiadvaceti hodin pomřeli na akutní střevní katar. Nikdo je nelitoval víc než má sestra, ale myslím, že z ledového tónu, kterým jsem přijal její omluvu, pochopila, že už jí v životě žádná zvířecí mláďata do péče nesvěřím.

Ne všechna zvířata jsou tak vynikající mámy jako ježkové. Některé samice zaujímají ke svému mateřství značně velkorysý a moderní postoj. K takovým patří klokani. Malí klokánci se rodí velice nezralí. Ve skutečnosti to jsou napůl embrya, uvážíte-li, že velký klokan rudý dosahuje, dřepí-li na zadních, výšky přes sto padesát centimetrů, zatímco jeho čerstvě narozené mládě bývá dlouhé něco přes jeden centimetr. A tenhle slepý a holý drobeček si musí vlastními silami najít cestu do mámina vaku. To už je sám o sobě na jeho primitivní vývojové stádium nesmírně obtížný úkol, který však navíc komplikuje skutečnost, že klokaní novorozenec má k dispozici jen přední nohy, protože zadní jsou pevně zkříženy za ocáskem. Po celou tu dobu jeho matka dřepí na zadních a nejeví nejmenší snahu svému mláděti pomoci, i když si tu a tam ulízne srst, a tím je jakžtakž naviguje správným směrem. A tak je drobné, zcela nezralé novorozeně nuceno prodírat se hustou matčinou srstí, dokud – spíš šťastnou náhodou, než v důsledku cílevědomého vedení – nenajde mateřský vak, nevleze dovnitř a nepřilne k matčinu straku. To je výkon, proti kterému je zdolání Mount Everestu hotovou hračkou.

Nikdy mi nebylo dopřáno vlastnoručně odkojit mládě velkého klokana rudého, ale mám aspoň jistou zkušenost s mládětem malého klokana z rodu Macropus, který vypadá jako jeho miniaturní napodobenina. Tehdy jsem pracoval jako ošetřovatel ve whipsnadeské zoologické zahradě. Tam umožňují malým klokanům volný pohyb po celém parku, a tak se stalo, že parta mladých uličníků začala honit samici s mládětem. Ve strachu a panice udělala matka to, co klokani v takových případech dělají – vyhodila svého potomka z vaku. Brzy nato jsem mládě našel ležet v trávě, kde křečovitě škubalo nohama a tlamičkou dělalo chabé sací pohyby. Bylo to, po pravdě řečeno, to nejnepřitažlivější mládě, jaké jsem kdy viděl. Asi třicet centimetrů dlouhé, slepé, holé a světlerůžové.

Zdálo se, že není s to koordinovat jakékoli pohyby, s výjimkou mohutných zadních nohou, kterými v pravidelných intervalech kopalo. Pádem se škaredě potlouklo, takže jsem vážně pochyboval, podaří-li se mi je zachránit. Přesto jsem je vzal domů a po krátké hádce s bytnou jsem je umístil ve své ložnici.

Z láhve dokázalo klokaní mládě pít celkem bez potíží, problém ovšem byl, jak je udržet po celý den v teple. Zabalil jsem je do flanelové osušky a obklopil gumovými láhvemi s teplou vodou, ale ta pokaždé rychle vystydla, a já jsem se bál, aby se mi klokánek nenachladil. Jediná možnost byla, nosit ho rovnou na těle, a tak jsem si ho nakonec strčil za košili. Teprve tehdy jsem pochopil, co všechno taková klokaní máma zkusí. Krom nepřetržitého cumlání a čenichání, klokaní mimino strašlivě kope zadníma nožkama vyzbrojenýma ostrými drápky, takže jsem nejednou dostal pořádnou ránu přímo na solar. Po několika hodinách jsem si připadal, jako bych měl za sebou jedno tréningové kolo v ringu s Primo Carnerou. Bylo mi jasné, že nechci-li dostat rakovinu žaludku, budu muset vymyslet nějaké jiné řešení. Zkoušel jsem si klokánka umístit na zádech, ale on se mi pokaždé s chrutím a bolestivým čutáním znovu přesunul na břicho. Spaní s ním byl hotový očistec, protože kromě kopanců, kterými mě po celou noc častoval, se co chvíli odrazil tak silně, že se katapultoval z postele, takže jsem ho několikrát za noc musel sbírat ze země. Bohužel ve dvou dnech zahynul, nejspíš na následky vnitřního krvácení. Jeho smrt jsem přivítal se smíšenými pocity, i když mě připravila o vzácnou příležitost odchovat tak nezvyklé zvířecí mimino.

Jestliže klokan žádnou zvlášť významnou péčí o potomstvo nevyniká, je naopak trpasličí kosman – alespoň sameček – přímo vzorem všech rodičovských ctností. Tahle opička, která je jen o málo větší než obyčejná myš, vypadá se svým zeleně žíhaným kožíškem a drobným obličejíkem s hnědýma očima jako nějaký chlupatý trpaslík či vodní skřítek. Když skončí námluvy a samička porodí, změní se její drobounký nápadník v přímo ideálního manžela. Hned od prvního okamžiku se ujímá novorozenců – zpravidla dvojčat – a nosí je jako dva sedlové vaky stále na hýždích. V jednom kuse je čistí a opečovává, tiskne je k sobě, aby jim nebyla zima, a své nepříliš pečlivé manželce je půjčuje výhradně na krmení. Ale i tak hledí, aby je už už měl zpátky a vypadá, že by je, kdyby

to šlo, nejraději sám i odkojil. Trpasličí kosman je skutečně manžel k pohledání.

Je to zvláštní, ale opičky patří zpravidla k těm nejpitomějším mláďatům, kterým trvá nekonečně dlouho, než se vůbec naučí pít z láhve. A když si na to konečně zvyknou, nastane další martirium, chcete-li je, až poněkud povyrostou, naučit pít z misky. Jediný způsob, jak se o to většinou pokoušejí, spočívá v tom, že ponoří celý obličej pod hladinu a drží ho tam tak dlouho, dokud nemusí lapat po vzduchu, nebo se nezačnou topit.

Jedním z nejkouzelnějších opičích mláďat, jaká jsem kdy měl, byl kočkodan muido. Boky i záda měl mechově zelená, a bříško i vousiska mu zářila pryskyřníkově žlutou barvou. Nad horním rtem se mu rozprostírala bílá plocha ve tvaru banánu, která vypadala jako frajerský knír britského gardového vysloužilce. Napoprvé odmítal pít z láhve, pokládaje všechny mé pokusy vnutit mu dudlík za jakési ďábelské mučení, které jsem si na něj vymyslel, ale když tomu nakonec přišel na chuť, mohl se zbláznit radostí, jakmile láhev jen spatřil. Ústy se náruživě chopil dudlíku, rukama objal láhev a překulil se na záda. A jelikož láhev byla nejmíň třikrát tak velká jako on, připomínal trosečníka, který se zoufale drží obrovské bílé vzducholodi.

Když se po svízelném období, kdy se v nápoji čvachtal jako plískavice, konečně naučil pít z misky, nastala další potíž. Posadil jsem ho na stůl a uchopil misku s mlékem. Jakmile ji uviděl, pronikavě zaječel a vzrušením i vztekem se začal třást, jako by trpěl tancem svatého Víta. Vzrušením z pohledu na mléko, a vztekem, že jsem mu je nikdy nedokázal přisunout dostatečně rychle. Řval a mlátil sebou tak, že vyskakoval do vzduchu jako luční kobylka. Pokud jsem nebyl dostatečně prozíravý a nepřidržel ho včas za ocásek, triumfálně zaječel a vrhl se hlavou napřed do misky, a než jsem si stačil protřít oči, jak mě přitom pocákal, seděl opičáček uprostřed prázdné misky a vřeštěl vzteky, že nemá co pít.

Při umělém odchovu mláďat bývá největší problém, jak je udržet v teple i přes noc, což se, kupodivu, týká i tropického klimatu, kde teplota po setmění zpravidla prudce klesá. V přírodě se obvykle mláďata přitulí k matčině hustému kožíšku, který jim skýtá teplo i pohodlí. Láhve s horkou vodou bývají jen chatrnou náhražkou, protože zpravidla rychle vychladnou, a vám nezbude, než je několikrát za noc vyměňovat, což je

činnost značně vyčerpávající, máte-li se krom mláďat starat ještě o dospělé jedince. Ve většině případů bývá nejjednodušší vzít si je rovnou k sobě do postele. Brzy si zvyknete spát ve strnulé poloze a vždycky se napůl probudit, chcete-li si lehnout jinak, protože musíte dávat pozor, abyste své spolunocležníky nezalehli.

Nesčíslněkrát jsem sdílel lože s mláďaty nejrůznějších živočichů, často s více druhy najednou. Jednou jsem dokonce ve svém úzkém polním lůžku měl současně se třemi promykami dva opičáčky, veverčí mládě i jednoho mladého šimpanze, a ještě tam zbylo místo pro mě. Po tolika trápeních byste čekali alespoň trochu vděčnosti, ale často tomu bývá právě naopak. Za jednu ze svých nejhlubších jizev vděčím maličké promyce, protože jsem si dovolil se o pět minut opozdit s láhví na krmení. Když se mne dnes lidé ptají, jak jsem k tomu škaredému zranění přišel, bývám nucen předstírat, že jsem čelil útočícímu jaguárovi. Nikdo by mi totiž nevěřil, že mi je způsobila maličká promyka pod dekou mé vlastní postele.

Loupežníci

Poprvé jsem se s podivným malým zvířetem, kterému se říká promyka kusimanse, seznámil v londýnské zoologické zahradě. Navštívil jsem tam oddělení hlodavců, abych si zblízka prohlédl několik roztomilých západoafrických veverek. Právě jsem se chystal na svou prvou sběratelskou výpravu, a věděl jsem, že čím podrobněji se seznámím s živočichy, které nejspíš potkám ve velkém deštném pralese, tím snazší tam budu mít práci.

Když jsem si veverky prohlédl, procházel jsem rozlehlým pavilonem a nahlížel do ostatních klecí. Na jedné z nich byla cedulka, která hlásala, že ji obývá promyka kusimanse (Crossarchus obscurus), původem ze západní Afriky. Všechno, co se v té kleci dalo vidět, byla hromada slámy, která se rytmicky zdvíhala, a z níž se ozývalo slabé chrápání. Protože jsem tušil, že v Africe na tohle zvíře docela určitě narazím, cítil jsem právo je probudit, aby se mi předvedlo.

V každé zoologické zahradě platí pravidlo, které vždy dodržuji (a měli by ho dodržovat všichni návštěvníci), že spící zvířata se nemají vyrušovat, protože mají právo na trochu soukromí. Avšak tenkrát jsem toto pravidlo porušil a nehtem palce jsem začal brnkat na mříže. Vlastně jsem ani moc nedoufal, že tím něčeho docílím. Ale pod hromadou slámy náhle cosi drobně explodovalo a vzápětí se z ní vysunul dlouhý, jakoby gumový, vzhůru zahnutý nosík, následovaný krysím obličejíčkem s malými roztomilými oušky a zvídavýma očima. To trvalo sotva minutu, protože jakmile si zvíře všimlo, že taktně držím mezi železnými tyčkami kostku cukru, jemně kníklo a začalo se drápat ze svého slaměného brlohu.

Dokud jsem viděl jen jeho hlavu, myslel jsem, že jde o poměrné malé zvíře, ne větší než fretka, ale když se konečně vyhrabalo celé, překvapilo mě jeho relativně mohutné, téměř kulovité tělo. Na krátkých nohou přicupitalo k mřížím a sluplo nabízenou kostku cukru, jako by to bylo první slušné jídlo po mnoha letech.

Šlo o cibetkovitou šelmičku z rodu promyk, i když svým vzhůru obráceným čumáčkem a jiskřivýma, téměř fanatickýma očima se lišila od

jakéhokoli jiné promyky, jakou jsem kdy spatřil. Byl jsem si náhle jist, že za své tvary nevděčí matce přírodě, ale soustavnému přejídání. Měla velmi krátké nožky a drobné jemné tlapky, kterými při pohybu klecí kmitala tak rychle, že se jí pod vypaseným bříškem měnily v jednu jedinou čmouhu.

Tohle zvířátko mi tak učarovalo, že dřív, než jsem si uvědomil, co dělám, zkrmil jsem mu všechny kostky cukru, které jsem měl u sebe. Jakmile promyka kusimanse poznala, že už ze mě další lahůdky nevymámí, dlouze a bolestně kníkla a šla se opět zahrabat do své hromady slámy. Během několika vteřin už zase spala jako dudek. Tehdy jsem se pevné rozhodl, že budou-li se v místech, kam jsem se chystal, tyhle promyky vyskytovat, udělám všechno, abych nějaké odchytil.

O tři měsíce později jsem byl už hluboko v kamerunském deštném pralese, kde jsem měl bohatou příležitost se s tímto druhem promyk blíže seznámit. Ve skutečnosti byly nejčastějšími zástupci svého rodu, a často jsem je pozoroval, když jsem skryt v houští čekal na nějaké úplně jiné zvíře.

První jsem si všiml, jakmile se vynořila z podrostu poblíž břehu úzkého potoka. Dlouhou dobu jsem se bavil pohledem na to, jak loví sladkovodní kraby. Brouzdala se mělčinou a pomocí dlouhého, vzhůru zahnutého čumáčku (musela patrně pokaždé zadržet dech) tak dlouho nadzvedávala kameny, dokud pod některým nenalezla velkého černého kraba. Aniž vteřinu zaváhala, popadla kraba do tlamy a mrštila jím na břeh. Pak k němu běžela, pištěla radostí, tančila kolem své oběti a chňapala po ní tak dlouho, dokud ji nezabila. Když se jednou zvlášť mohutnému krabovi podařilo štípnout promyku kusimanse do jejího pršáčku, přišlo mi to natolik směšné, že jsem tu chuděru svým přidušeným smíchem zahnal zpátky do lesní houštiny.

Při jiné příležitosti jsem pozoroval, jak se jedno z těchto zvířat pokouší uplatnit tutéž metodu lovu na žábu, ale tentokrát zcela bez úspěchu. Bylo patrně ještě mladé, takže nemělo s lovem žab žádné zkušenosti. Po mnoha pracných pokusech se promyce podařilo jednu chytit a vyhodit na břeh, ale ještě dřív, než k ní doběhla, žába se k jejímu údivu vzpamatovala a hupla zpět do vody, takže chudák promyka mohla celou akci začít znovu od začátku.

Jednou ráno mé v mém táboře navštívil domorodý lovec s malým košíkem z palmového listí, ve kterém jsem uviděl tři nejpodivnější mláďata, jaká si jen lze představit. Byla velká jako čerstvě narozená koťata, měla hubené nožky a poněkud opelichané ocásky. Pokryta byla jasně zrzavou kožešinou, která jim odstávala jako štětiny, takže mláďata připomínala spíš nějaké podivné ježky. Jak jsem tak civěl do košíku a snažil se je identifikovat, zvedla náhle hlavy a zahleděla se na mne. V tom okamžiku jsem si všiml dlouhých zahnutých čumáčků, a hned jsem věděl, že to jsou mláďata promyky kusimanse, patrně ještě velice nezralá, protože sotva prohlédla a také jim chyběly zuby. Ohromně jsem se z nich radoval, ale když jsem za ně lovci zaplatil a pokusil se je nakrmit, začal jsem se sám sebe ptát, byl-li to skutečně tak náramné výhodný obchod. Mezi spoustou lahví i lahviček, kterými jsem byl zásoben, jsem nenašel dost malou, jejíž dudlík by se vešel do drobných tlamiček, takže jsem nakonec musel použít starého triku, který spočívá v tom, že na sirku namotáte kousek vaty, namočíte ji do mléka a necháte mláďata, aby ji cumlala. Nejdřív mě pokládala za jakousi příšeru, která se je snaží udusit. Bránila se, pištěla, a pokaždé, když jsem některému nacpal koneček vaty do tlamičky, okamžitě ho vztekle vyplivlo. Naštěstí mláďata zanedlouho zjistila, že vata obsahuje mléko, a od té chvíle bylo po potížích, až na to, že občas některé sálo tak zaníceně, že se vata ze sirky odmotala a zmizela v jeho útrobách.

Nejdřív jsem je nechával v malém košíku vedle své postele. To bylo nejvýhodnější, protože jsem je v noci musel krmit. Přibližně týden všechno jaksepatří klapalo, mláďata trávila většinu dne stočená na pelíšku z listí, naducaná bříška se jim dmula a pacičky jim škubaly ze spaní. Jen v době krmení se zcela pro brala, pištěla, motala se po košíku a vzájemně po sobě nelítostně šlapala.

Netrvalo dlouho a mladým promykám narostly přední zoubky (kterými se daleko pevněji chytaly vatových cumlů), a jak jim zároveň sílily i nožky, jevily stále živější zájem o okolní svět. První krmení se krylo s dobou, kdy i já jsem popíjel svůj ranní čaj; tehdy jsem je vyjímal z košíku a dovolil jim procházet se mi po posteli. Od tohoto zvyku jsem však byl nucen upustit ode dne, kdy jedno z mláďat – zatímco jsem v klidu usrkával čaj – objevilo mou bosou nohu trčící zpod přikrývky, a usoudilo, že zahryzne-li se do ní dostatečně silně, poteče z ní mléko.

Stisklo mě tedy svými jako jehličky ostrými zoubky, a jeho učenliví sourozenci, kteří měli strach, aby o něco nepřišli, je hbitě následovali. Když se mi podařilo je znovu bezpečně uzavřít do jejich košíku a osušit sebe i přikrývku od vybryndaného čaje, došel jsem k definitivnímu závěru, že tohle ranní skotačení musí jednou provždy skončit. Mělo totiž příliš bolestivé následky.

To však byl jen první náznak potíží, které mě ještě čekaly. S mláďaty začaly takové trable, že jsem je brzy překřtil na bandu loupežníků. Loupežníci rostli jako z vody, a jakmile jim zoubky zesílily, začal jsem je krom mléka krmit ještě vejci a kousíčky syrového masa. Měli zcela neukojitelnou chuť k jídlu, a jejich život se změnil v nekonečnou sháňku po žrádle. Dokud se nepřesvědčili o opaku, pokládali za jedlé všechno na světě. Jednou z věcí, do které se loupežníci pustili nejdřív, bylo víko jejich košíku. Když je zdemolovali, podnikli průzkumnou výpravu po mém tábořišti. Bohužel se s neomylnou jistotou vydali rovnou tam, kde se dala v nejkratším čase natropit co největší spoušť: do skladiště léků a potravin. Než jsem je tam objevil, dokázali rozbít tucet vajec, a podle toho, jak vypadali, celí se v nich i vyváleli. Pustili se i do lítého zápasu s několika banánovými trsy, a soudím, že zvítězili, jelikož všechny banány byly tak leda k vyhození. Po této bitvě zvrhli dvě lahvičky s vitaminovým preparátem. Pak ke svému nadšení objevili dva velké balíčky s borovým zásypem. Oba roztrhli a jejich obsah rozfofrovali všude kolem, a spousta bílého prášku ulpěla také na jejich vaječným žloutkem obalených kožíšcích. V okamžiku, kdy jsem je nachytal, chtěli se zrovna napít z kbelíku se čpavou a prudce jedovatou dezinfekcí, od které jsem je odtrhl právě včas. Každý z nich vypadal jako kus nějakého prapodivného vánočního cukroví, opatlaného těstíčkem z vajec a borového zásypu. Zabralo mi tři čtvrtě hodiny, než jsem je očistil. Pak jsem je umístil do většího a pevnějšího košíku, o kterém jsem si byl jist, že se z něj nedostanou. Za dva dny zničili i ten.

Tentokrát se rozhodli, že učiní zdvořilostní návštěvu u ostatních čerstvě odchycených zvířat. Návštěva mé malé zoologické zahrady je zřejmě náramně uspokojila, protože všude kolem klecí a přepravek se povalovaly kousky lecčeho k snědku.

Tou dobou jsem měl ve své sbírce překrásnou velkou opici, které jsem říkal Colly. Colly byla colobus, tedy příslušnice snad nejhezčího

afrického druhu. Měla uhlově černou a sněhobílou kožešinu, jejíž hedvábný vlas jí v dlouhých pruzích spadal kolem těla jako přepychová šála, a dlouhý chundelatý, rovněž černobílý ocas. Colly byla tak trochu marnivá, a tak většinu času trávila úpravou zevnějšku a pózováním v různých částech své klece. Onoho odpoledne se rozhodla trávit siestu na dně klece a čekat, až jí přinesu nějaké ovoce. Hověla si tam se zavřenýma očima jako nějaká kráska na pláži, paže apartně zkřížené na prsou. Ocas bohužel prostrčila mřížemi, takže ležel na zemi jako vzácná černobílá kožešinová štóla, kterou tam kdosi upustil. Právě sladce usnula, když se na scéně objevila banda mých loupežníků.

Jak už jsem zdůraznil, loupežníci byli hluboce přesvědčeni, že každá věc na světě – ať sebepodivnější – je tak či onak k snědku. Byli toho názoru, že vše je třeba přinejmenším ochutnat. Když nejstarší loupežník uviděl na zemi Collyin ocas, usoudil, že nikomu nepatří, a že je to nejspíš nějaké lahodné sousto, které mu sama prozřetelnost nachystala do cesty. Vyrazil tedy a zahryzl se. Oba jeho sourozenci viděli, že jídla je dost pro všechny, a bez váhání ho následovali. A tak byla chudák Colly vytržena ze sladkého a osvěžujícího spánku třemi ostrými a bolestivými kousanci do ocasu. Hrůzou divoce zaječela a v mžiku byla u stropu své klece. Ale loupežníci se odmítali vzdát lákavé pochoutky bez boje, a tak drželi a nepustili se. Čím výš se Colly šplhala, tím výš zvedala i trojici útočníků, kteří, jak tak viseli za zuby metr nad zemí, vypadali jako skupina miniaturních cirkusových artistů. Trvalo pět minut, než se mi je podařilo donutit, aby se pustili, a to jen díky cigaretovému kouři, který jsem na ně foukal tak dlouho, dokud se nezakuckali. Než jsem je ovšem dostal bezpečně pod závoru, chudák Colly se ze svého děsivého zážitku málem nervově zhroutila.

Rozhodl jsem se, že loupežníkům je třeba přidělit důkladné a naprosto bezpečné obydlí, nechci-li, aby ostatní zvířata při jejich spatření dostávala hysterické záchvaty. Zbudoval jsem jim tedy pěknou klec se všemi moderními vymoženostmi. V jedné části byla pohodlná ložnice, zbytek sloužil za rozlehlé hřiště i za jídelnu. Klec měla dvoje dvířka; jedna, kterými jsem se dostal rukou do ložnice, a druhá, kterými jsem jim mohl podávat potravu. S tou byla ale největší potíž. Jakmile mě loupežníci viděli přicházet s miskou, nacpali se ke dvířkům, vzrušeně kníkali, a když jsem otevřel, vyrazili mi misku z ruky a mleli se v jednom chumlu ve

změti rozlitého mléka, syrového masa i vaječného žloutku. Skoro pokaždé, když jsem je vzal do ruky, mě pokousali; ne ve zlém, ale jednoduše proto, že si moje prsty spletli s něčím jedlým. Krmení mých loupežníků se stalo nejen marnotratným, ale i dost bolestivým úkonem. Než jsem je v pořádku dopravil do Anglie, pokousali mě častěji, než kterékoli jiné zvíře, o jaké jsem kdy pečoval. A tak jsem pociťoval značnou úlevu, když jsem je mohl předat do zoologické zahrady.

Hned následujícího dne jsem se šel na své loupežníky podívat, abych zjistil, jak se jim daří. Bloudili po rozlehlé kleci, a měl jsem dojem, že jsou trochu poplašeni z přemíry nových zvuků i zážitků. Tak takhle chudinkové dopadli! Připadali mi smutní a sklíčení. Začal jsem litovat, že jsem se jich vzdal. Prostrčil jsem prst mřížemi a kýval na ně, abych je přilákal. Myslel jsem, že budou rádi, mohou-li si popovídat se starým kamarádem. Ale jako bych je neznal! Loupežníci vyrazili v sevřeném šiku a zakousli se mi do prstu jako smečka bulteriérů. S bolestným zaječením se mi podařilo prst osvobodit, a když jsem od nich odcházel, držel jsem si zkrvavenou ruku a došlo mi, že to, koneckonců, zase není taková škoda, že jsem se jich zbavil. Život bez mých loupežníků je snad trochu fádní, ale rozhodně méně bolestivý.

Wilhelmina

Většina lidí, když se dozví, že chytám divoká zvířata pro zoologické zahrady, klade mi zhruba stejné otázky. Nejdřív se ptají, je-li má práce nebezpečná. Na to odpovídám, že nikoli, pokud se nedopouštíte hloupých chyb. Když pak chtějí vědět, jak se taková zvířata chytají, bývá už odpověď složitější. Často totiž neexistuje ustálený způsob, takže jste nuceni na místě improvizovat. Třetí otázka, kterou mi lidé v té či oné podobě kladou, zní: Nepřilnete ke svým zvířatům natolik, že je vám zatěžko se s nimi po skončené expedici rozloučit? Odpovídám ano, je to tak, loučení s některým zvířetem, se kterým jste strávili osm měsíců, se může stát doslova srdceryvným zážitkem.

Někdy si zamilujete podivné stvoření, zdánlivě odporného živočicha, o kterém byste za normálních okolností nevěřili, že k němu lze přilnout. Taková byla, pokud si vzpomínám, právě Wilhelmina.

Wilhelmina byl štír z rodu bičovců, a kdyby mi kdokoli řekl, že si jednoho dne oblíbím škorpiona, nikdy bych mu nevěřil. Ze všech tvorů tohoto světa je bičovec snad nejméně přitažlivý. Pro lidi, kteří nemají rádi pavouky (a já k nim patřím), může se bičovec stát oživlým přízrakem. Pavouka připomíná svým jako oplatka placatým tělem, které má velikost vlašského ořechu přejetého parním válcem. Z něj vyrůstá cosi, co vypadá jako nespočetné množství dlouhých, tenkých a zahnutých nohou, jež zabírají prostor velký jako polévkový talíř. A na dovršení všeho, na přední straně (dá-li se vůbec u takového stvoření hovořit o nějakém předku) má pár enormně tenkých a dlouhých nohou, připomínajících biče, které mohou u zdatného jedince dosahovat délky až třiceti centimetrů. Dokáže zjevně bez velkého úsilí skákat a pohybovat se neuvěřitelnou rychlostí dopředu, dozadu i do stran, a své rotující tělo protlačit škvírou tak tenkou, že by jí stěží prošel piják.

Tak takhle vypadá bičovec, který je pro každého, kdo se štítí pavouků, vtělením samotného ďábla. Naštěstí je neškodný –pokud ovšem nemáte slabé srdce.

Měl jsem tu čest seznámit se s Wilhelmininou rodinou během své západoafrické sběratelské expedice. Odchyt zvěře je v tamním tropickém pralese z nejrůznějších příčin dost obtížný. Stromy jsou obrovské, některé skoro padesát metrů vysoké, s kmeny silnými jako tovární komín. Listoví jejich korun je husté, bujné a prorostlé popínavými rostlinami; větve bývají tak plné nejrůznější parazitické vegetace, že vypadají jako podivné visuté zahrady. Ale to vše začíná nějakých pětadvacet či třicet metrů nad zemí, a jedinou cestou, jak se tam dostat, je vyšplhat po kmenech hladkých jako pryčna, ze kterých prvních dvacet metrů nevyrůstá jedna jediná větev. Proto je vrchní podlaží pralesa bohatě obydleno, neboť skýtá relativně bezpečné pohostinství řadě živočichů, kteří jen velice zřídka – pokud vůbec –sestupují na zem. Kladení pastí v lesní klenbě je obtížná a neobyčejně vyčerpávající činnost. Vyšplhat se na strom a umístit v jeho větvích past, vám může zabrat celé dopoledne. Pak, když se konečně dostanete zpět na zem, past nad vaší hlavou triumfálně sklapne, a vy můžete začít znovu od začátku. A proto, i když kladení pastí bývá nezbytnou nutností, ohlížíte se i po nějaké snazší metodě, jak získat zvíře, které chcete polapit. Jeden z nejúspěšnějších triků spočívá v tom, že obrovské stromy vykouříte.

Někteří z lesních velikánů, i když jsou na první pohled zdraví, bývají buď částečně, nebo i po celé délce dutí. Takové stromy musíte najít, ačkoli to nebývá zcela jednoduché. Po celodenním hledání jich naleznete, dejme tomu, šest, ze kterých ale jen jeden slibuje možný úspěch, pokusíte-li se ho vykouřit.

Vykouřit dutý strom je svým způsobem umění. Nejdřív tedy, pokud je to nutné, zvětšíte spodní otvor do dutiny a nakladete do něj pár otýpek suchého klesti. Pak dva domorodci vylezou nahoru se sítěmi, jimiž v horní části stromu zakryjí všechny škvíry i otvory, a sami zaujmou taková stanoviště, ze kterých mohou snadno pochytat zvířata, která se snaží uniknout. Když je vše připraveno, zapálíte oheň, ale jakmile vzplane, hodíte na něj hromadu čerstvého zeleného listí. V tom okamžiku přestanou šlehat plameny, a místo nich se začne vzhůru valit sloup hustého dusivého dýmu. Dutina stromu funguje jako obrovský komín, takže kouř ji brzy zcela zaplní. Dokud nezapálíte oheň, nikdy byste nevěřili, kolik děr a škvír má takový lesní velikán. Díváte-li se dost pozorně, uvidíte tenký proužek kouře, jak se magicky prodírá puklinou v

kůře nějakých šest metrů nad zemí; chvíli se nic neděje, až posléze o tři metry výš vyrazí ze tří malých otvorů, jako z ústí miniaturních kanonů, drobné obláčky kouře. Tak můžete sledovat postup vykuřování. Pokud jste trefili na správný strom, máte brzy plné ruce práce, protože drobná havěť začne opouštět své úkryty už ve chvíli, kdy kouř dorazí sotva do poloviční výše.

Je-li dutý strom obydlen, připomíná skutečný činžák. V nejnižším podlaží najdete takové obyvatele, jako jsou obří hlemýždi, velcí jako jablko, ti opouštějí své příbytky maximální rychlostí, jakou je šnek – byť v ohrožení – schopen vyvinout. Za nimi pochodují další obyvatelé, kteří buď dávají přednost přízemnímu bydlení, nebo nedokáží šplhat: například obrovské lesní ropuchy, jež mají boky i tváře mahagonově červené, ale kresba na jejich zádech vypadá jako uschlý list. Se směšně pohoršeným výrazem vylézají zpod spleti kořenů, dřepnou si na zadeček a s uboze bezmocným výrazem se rozhlížejí po volném prostoru, ve kterém se ocitly.

Když jste vypudili obyvatele přízemí, musíte chvíli počkat, aby i nájemníci z vyšších pater měli šanci slézt dolů k otvoru. Téměř vždycky jsou mezi prvními obrovské mnohonožky, nádherná stvoření, která vypadají jako dlouhé hnědé klobásy na spoustě noh. Jsou zcela neškodné a dost hloupoučké, a musím se přiznat, že mám pro ně jistou slabost. Dáte-li mnohonožku na stůl, předvede vám jeden ze svých klaunských výstupů: S pomocí všech svých nohou se zuřivě rozběhne, ale dojde-li k hraně stolu, jaksi ji nezaregistruje a metelí si to dál, dokud nezačne přepadávat. Teprve když už zpola visí přes okraj, zarazí se, jako by jí teprve teď došlo, že něco není v pořádku. Chvíli uvažuje a pak zabere mohutným párem zadních nohou, vycouvá zpátky na stůl a vykročí opačným směrem, aby svůj komický výstup vzápětí zreprizovala.

Po obřích mnohonožkách dojde k hromadné evakuaci ostatních obyvatel horních podlaží; někteří z nich prchají vzhůru do koruny, jiní dolů. Mohou mezi nimi být veverky s černýma ušima, zeleným tělem a nádherně ohnivým chvostem; obrovští šedí plchové, kteří za sebou táhnou své chundelaté ocásky jako obláčky kouře; snad i komby ušaté s velkýma, nevinnýma očima a křehkými, tenounkými, roztřesenými pažemi, které se tolik podobají pažím vetchých starců. A dále ovšem netopýři: velcí a tlustí hnědí netopýři se zvláštní, jakoby květinovou kresbou na čenichu a

s velkýma průsvitnýma ušima; potom světle rezaví netopýři s černýma, přes hlavu zatočenýma ušima a téměř prasečími rypáčky. A na dovršení tohoto barvitého procesí se vyhrnou i bičovci, kteří kmitají s hrůzu nahánějící neslyšností vzhůru i dolů po kmeni a zalézají, máchnete-li po nich síťkou, do nejtenčích škvír, aby se vzápětí znovu vynořili o tři metry níže, tváříce se, jako by vám už už chtěli skočit pod košili. Rychle ustoupíte, a oni zmizí v nejbližší puklince, ne větší než navštívenka, takže jen nepatrně vyčuhující špičky bičovitých tykadel prozrazují jejich úkryt. Z ohromného množství západoafrické fauny to byli právě neškodní bičovci, kteří mou expedici nejčastěji šokovali. Nikdy nezapomenu na den, kdy mi poprvé jeden velký a obzvlášť nohatý exemplář přeběhl po holé paži, kterou jsem se opíral o strom. Tohle leknutí mě stálo nejmíň rok života.

Ale abych se vrátil k Wilhelmině. Byla to způsobná škorpioní dívenka, se kterou jsem se seznámil, když jsem chytil její maminku. Stalo se to vlastně docela náhodou.

Po celou řadu dní jsem vykuřoval stromy, snaže se odchytit těžko polapitelnou šupinoocasou veverku. Je to drobný savec, který vypadá jako myš s dlouhým péřovitým ocasem. Mezi loktem a zápěstím má zvláštní koženou blánu umožňující mu plachtit lesem se snadností vlaštovky. Šupinoocasé veverky žijí v koloniích v dutinách stromů, potíž je jen v tom, narazit na ten správný strom. Když se mi konečně po nekonečném marném pachtění podařilo najít skupinku těchto úžasně vzácných zvířat, a dokonce jich několik polapit, byl jsem tak šťasten a spokojen, že jsem s nevinným zájmem začal sledovat počínání nesčetných bičovců, kteří se všemi směry prohánělí po kmeni. Náhle jsem si všiml jednoho, jenž vypadal zcela odlišně a choval se tak divně, že okamžitě upoutal mou pozornost. Zaprvé se zdálo, že má na sobě jakýsi zelený kožíšek téměř zcela pokrývající jeho čokoládově hnědé tělo. Zadruhé kráčel pomalu a rozvážně, bez oněch náhlých přeskoků a prudkých zastavení, tak příznačných pro bičovce.

Napadlo mě, že ta zelená barva a pomalá chůze by snad ve světě štírů mohly být znakem extrémního stáří a rozhodl jsem se, že si tenhle exemplář prohlédnu hezky zblízka. Ke svému úžasu jsem zjistil, že to, co zdálky vypadalo jako kožíšek, jsou štíří miminka, ne větší než nehet palce. Na rozdíl od své tmavé matky byla jasně zelená se žlutým nádechem; takovou barvu s oblibou používají cukráři ke zdobení slavnostních dortů. Pomalý a skoro důstojný pohyb matky byl nejspíš vyvolán obavami, aby některého potomka neztratila. Náhle jsem si uvědomil, že jsem se pohříchu nikdy nezamýšlel nad rodinným životem bičovců, a že by mě patrně ani ve snu nenapadlo, že jejich matka tak obětavě nosí všechny své ratolesti na hřbetě. Hnán výčitkami svědomí jsem se rozhodl, že se pokusím doplnit své znalosti o životě těchto nepříliš vábných tvorečků. Opatrně – abych neztratil ani jedno z mláďat – jsem matku odchytil a odnesl do svého tábora.

Tam jsem ji i s potomstvem umístil do prostorné krabice vystlané kůrou a listím. Každého jitra jsem – připouštím, že velice opatrně – chodil kontrolovat, jak se mé rodince vede. Zprvu to vypadalo tak, že kdykoli jsem přizvedl kus kůry, pod kterým se skrývala, matka tak bleskově vyrazila a přikrčila se v rohu krabice, že jsem se vždycky lekl a rychle zase přibouchl víko. Měl jsem pokaždé strach, abych jí nepřiskřípl některou nohu nebo jedno z dlouhých tykadel, ale naštěstí si na mne po nějakých třech dnech natolik zvykla, že jsem jí mohl občas vyměnit podestýlku z listí, aniž mi věnovala sebemenší pozornost.

Staral jsem se o ni a o její potomstvo po celé dva měsíce. Během té doby mláďata opustila matčina záda a rozprchla se po krabici, rostla a sílila a jejich zelené zbarvení se zvolna měnilo v hnědé. Kdykoli vyrostla tak, že jim už byla jejich kůže malá, svlékla ji a vystoupila z ní, podobně jako pavouci. Pokaždé pak vypadala o trochu větší a hnědší. Zjistil jsem také, že zatímco matka dokázala slupnout téměř cokoli od luční kobylky až po velkého brouka, mláďata byla daleko vybíravější a vyžadovala malé pavoučky, slimáky a podobné jemné a výživné lahůdky. Všem se skvěle dařilo a začínal jsem na ně být jaksepatří hrdý. Až jsem se jednoho dne vrátil po několika hodinách z lesa, abych zjistil, že došlo k tragédii.

Krotký kočkodan husarský, kterého jsem měl uvázaného před svým stanem, přehryzal vodítko a vydal se na průzkum tábořiště. Dřív, než se kdo nadál, spořádal svazek banánů, tři manga a čtyři vejce na tvrdo, rozbil

dvě láhve s dezinfekcí a dílo zkázy dovršil tím, že srazil na zem krabici s mými bičovci, které ten nevycválanec začal okamžitě jíst. Když jsem se vrátil do tábora, byl už zase uvázán a tvářil se spokojeně, až na to, že měl příšernou škytavku.

Sebral jsem své štíří jesle a nadával sám sobě, že jsem je nechal na tak snadno dostupném místě, proklínaje zároveň i nenasytnost svého opičáka. A tu jsem si náhle s radostným překvapením všiml, že v rohu krabice na kousku kůry dřepí jedno mládě, které snad zázrakem přežilo strašlivý rodinný masakr. Opatrně jsem je přemístil do menší, ale daleko lépe zajištěné bedničky, zásobil je slimáčky a jinými dobrůtkami a – sám dodnes nevím proč – pokřtil je na Wilhelminu.

V době, kdy jsem měl Wilhelminu a předtím i její matku a sourozence, dozvěděl jsem se mnohé o životě bičovců. Zjistil jsem, že mají-li právě hlad, vydávají se na lov i přes den, ale nejaktivnější bývají v noci. Ve dne byla Wilhelmina vždycky trochu apatická, ale k večeru – smím-li použít tohoto výrazu – přímo rozkvétala. Běhala sem a tam po své krabici, kusadla v pohotovosti, dvojicí dlouhých bičovitých nohou bystře tápala po vhodné trase. Ač těmto neobyčejně dlouhým končetinám bývá přisuzována funkce pouhých tykadel, mám dojem, že jsou něčím víc. Viděl jsem, jak jimi Wilhelmina mává směrem, kde byl nějaký hmyz, aby vzápětí strnula, skoro jako by těmi tykadly čichala či viděla možnou kořist. Někdy se jí zmocňovala náhlým útokem, jindy zase nehnutě čekala, až jí nebohá oběť sama vběhne do náručí a dá se rozdrtit jejími kusadly.

Jak rostla, předkládal jsem Wilhelmině stále větší potravu, a pokaždé jsem obdivoval odvahu, s níž se jí zmocňovala. Byla jako rvavý teriér, jehož chuť do pranice je tím větší, čím větší je jeho protivník. Odvaha i obratnost se kterou se vrhala na kořist stejně velkou, jako byla sama, mě tak fascinovala, že jsem jí jednou – připouštím, že dost nerozumně – dal do krabice obrovité saranče. Wilhelmina ani na okamžik nezaváhala a zaťala kusadla do jeho mohutného těla. K mému leknutí však saranče tak prudce koplo silným párem zadních nohou, že se oba i s Wilhelminou vznesli ke stropu, až pod jejich nárazem drátěná síť víka zadrnčela, a pak znovu dopadli na podlahu krabice. To však Wilhelminu ani v nejmenším neodradilo. Začala saranče honit sem a tam, nutit je, aby znovu a znovu skákalo na sítěný strop i zpět tak dlouho, až se zcela vyčerpalo. Pak s ním

udělala krátký proces. Ale od té doby jsem jí předkládal jen menší hmyz, protože jsem se obával, že by při podobně drsném zápase mohla snadno přijít o některou nohu či bičovité tykadlo.

Tou dobou jsem si už Wilhelminu skutečně zamiloval a byl jsem na ni náležitě pyšný. Byla, pokud je mi známo, jediným bičovcem drženým v zajetí. A co víc, stávala se čím dál tím ochočenější. Stačilo, abych zaťukal na stěnu její krabice, a už vylézala zpod kousku kůry a mávala na mě tykadly. Když jsem jí pak nastavil ruku, vlezla mi na dlaň a klidně tam seděla, zatímco jsem ji krmil slimáky, které měla ze všeho nejraději.

Když se blížil čas převozu mé rozmanité a bohaté sbírky úlovků do Anglie, začal jsem si dělat o Wilhelminu značné starosti. Čekala nás čtrnáctidenní plavba, a bylo vyloučeno, abych se na tak dlouho zásobil dostatečným množstvím živého hmyzu. Rozhodl jsem se tedy, že Wilhelminu naučím jíst syrové maso. Dalo mi dost práce, než jsem to dokázal, musel jsem kousíčkem masa třepat tak, aby ji to vydráždilo, pak po něm chňapla, a časem se zdálo, že jí tato nezvyklá dieta jde k duhu. Cestu k pobřeží absolvovala Wilhelmina na nákladním voze jako zkušený cestovatel, nedala se ničím vyrušit a téměř po celou dobu žužlala ve své bedničce kousek syrového masa, který jsem jí tam dal. První den na palubě byla trochu zaražená, ale protože jí zdravý mořský vzduch zjevně svědčil, začala být brzy vesele rozmarná. A to se jí také stalo osudným.
Jednoho večera jsem ji přišel nakrmit. Vyšplhala mi až k lokti, a než jsem se nadál, hupla na palubní poklop a začala se sou kat do jeho škvíry, aby se vydala na inspekční výpravu po lodi. Naštěstí jsem se vzpamatoval dost rychle, abych se po ní vrhl a vrátil ji do bedničky. Několik následujících dní jsem byl při krmení daleko opatrnější, ale zdálo se, že i Wilhelmina se poněkud ukáznila a začala se znovu chovat spořádaně.

Pak nastal večer, kdy na mě tak svůdné mávala tykadly, že jsem se nad ní smiloval, vzal ji na dlaň a z ruky ji krmil několika posledními slimáky, které jsem pro ni vzal s sebou do plechovky. Slupla dva za sebou a způsobně dál seděla na mé dlani, až náhle skočila. Horší chvíli si zvolit nemohla, protože přesně v okamžiku, kdy byla ve vzduchu, strhl ji ostrý poryv větru, jenž se přehnal přes lodní pažení. Ještě jsem ji v letu zahlédl živě mávat tykadly, vzápětí však zmizela v širých vzedmutých vlnách oceánu. Letěl jsem k pažení a hleděl za ni, ale bylo vyloučené, abych ve zpěněné tříšti zahlédl tak nepatrné stvoření. Rychle jsem za ní hodil její

bedničku, hnán pošetilou nadějí, že ji najde a užije jako voru. Vím, že to byl bláznivý nápad, ale nemohl jsem snést pomyšlení, že tu jen tak stojím a nedělám nic pro její záchranu. Byl bych si nejraději nafackoval pro svůj idiotský nápad vyndat ji z bedničky a zároveň jsem si uvědomoval, nakolik se mě dotkla ztráta tohoto tvorečka. Velice jsem si ji zamiloval a myslím, že i ona mi svým způsobem důvěřovala. Náš vztah přervala tragická nehoda. Ale jednu výhodu mi tahle zkušenost přece přinesla: Věděl jsem, že – co jsem poznal Wilhelminu – už nikdy nebudu na bičovce hledět s dřívějším odporem.

Adopce Mravenečníka

Starost o sbírku dvou set ptáků, savců i plazů je zcela srovnatelná s péčí o dvě stovky nemluvňat. Obé si žádá píli i nekonečnou trpělivost. Znovu a znovu se musíte ujišťovat, že vaši svěřenci dostávají vhodnou stravu, mají dostatečně prostorné klece, že jim v tropech není příliš horko, a že netrpí zimou, blížíte-li se s nimi k Anglii. Musíte je odčervovat, zbavovat je klíšťat, a jejich klece i nádoby na krmení udržovat bezvadně čisté.

Ale ze všeho nejdůležitější je, aby vaše zvířata byla šťastná. Divoké zvíře i při nejdokonalejší péči v zajetí nepřežije, není-li v něm šťastné. Mám pochopitelně na mysli taková zvířata, která byla odchycena v dospělosti. Někdy však najdete v přírodě zatoulané mládě, jehož matce se nejspíš přihodilo nějaké neštěstí. Ujmete-li se ho, musíte se připravit na spoustu těžké práce i starostí, ale ze všeho nejdůležitější je, abyste mu věnovali láskyplnou péči, bez které nepřežije, a za jeden či dva dny vám zvířecí miminko začne důvěřovat a viset na vás jako na vlastních rodičích.

To může být někdy dost obtížné. Byla i období, kdy jsem vystupoval v roli adoptivního rodiče až šesti zvířat současně, a ujišťuji vás, že to není žádná legrace. Představte si – kdyby už o nic jiného nešlo – že musíte vstávat ve tři hodiny v noci, v polospánku nachystat šest rozdílných lahviček s mlékem, s víčky klesajícími únavou odpočítat do každé správný počet kapek vitaminového preparátu i množství cukru, a přitom víte, že za další tři hodiny vás znovu čeká tentýž vyčerpávající úkol.

Před nějakým časem jsme s manželkou podnikli sběratelskou expedici do Paraguaye, země v samém středu Jižní Ameriky.
V odlehlé části provincie Chaco se nám podařilo sestavit pozoruhodnou kolekci živých zvířat. Během takové výpravy často narazíte na nejrůznější trable i těžkosti, které sice se zvířaty nesouvisejí, ale dokáží vám jaksepatří ztrpčit život. Mezi věci, které se nám až do té doby stavěly do cesty, politika chválabohu nepatřila. Tentokrát se však Paraguayci

rozhodli uspořádat revoluci, v důsledku které nám nezbylo, než opustit svou pracně získanou sbírku, a v chatrném čtyřsedadlovém letadélku prchnout do Argentiny.

Těsně před odchodem navštívil náš tábor indián, který nesl pytel, z jehož nitra se ozývaly nejpodivnější zvuky, jaké si dovedete představit. Bylo to něco mezi úpěním týraného violoncella a nářkem osla, trpícího laryngitidou. Indián nám ukázal obsah svého zavazadla a my jsme poznali nejrozkošnější zvířecí mládě, jaké jsem kdy spatřil – ani ne týden starou holčičku mravenečníka. Byla velká asi jako menší jezevčík, měla černou, šedě popelavou a bílou srst, dlouhý úzký čenich a malé uslzené oči. Indián tvrdil, že ji našel, když se s nářkem potulovala lesem. Podle jeho názoru zabil její matku jaguár.

Její příchod mě uvedl do rozpaků. Věděl jsem, že brzy odletíme, a že letadlo, které budeme mít k dispozici, je tak malé, že většinu svého vybavení budeme muset zanechat na místě, abychom pobrali alespoň pět nebo šest nejvzácnějších úlovků, o něž jsme nechtěli přijít. Přibírat v této situaci ještě mimino mravenečníka, které také něco váží a které je navíc třeba pravidelně krmit z láhve, to vypadalo jako holé šílenství. Nemluvě o tom, že se dosud nikdo – alespoň pokud je mi známo – o umělý odchov mravenečníka nepokusil. Tahle věc zcela jasně nepadala v úvahu. A právě ve chvíli, kdy jsem se takto rozhodoval, naříkající mrně objevilo mou nohu a s radostným zakvičením mi skočilo do klína, kde se stočilo a vzápětí sladce usnulo. Mlčky jsem tedy indiánovi zaplatil cenu, kterou požadoval, a stal se tak adoptivním otcem jednoho z nejlíbeznějších mláďat, o jaká jsem se kdy staral:

První potíže na sebe nedaly dlouho čekat. Měli jsme sice kojeneckou láhev, ale zásobu dudlíků jsme už vyčerpali. Následovalo tedy zoufalé hauzírování dům od domu, až se nám v blízké vesnici podařilo sehnat jeden značně opotřebovaný a dost nehygienicky vyhlížející dudlík. Po jednom či dvou marných pokusech se mládě dudlíku úspěšně zmocnilo a začalo pít z láhve daleko lépe, než jsem čekal, i když jeho kojení se stalo dosti bolestivou operací.

Mládě mravenečníka je zvyklé se v raném věku vozit na mámině hřbetu, a jelikož naše chlupatá holčička nás teď uznala za rodiče, trvala na tom, že po nás v jednom kuse poleze. Drápky měla dobrých sedm centimetrů dlouhé a dokázala je zatnout hezky pevně. Během krmení se

třemi tlapami vášnivě držela vašeho stehna, zatímco čtvrtou vám svírala prst, který v pravidelných intervalech pevně mačkala, protože se nejspíš domnívala, že tak urychlí proud mléka, řinoucí se z láhve. Po skončeném krmení člověk vypadal, jako by ho zvalchoval grizzly, a prsty mu někdo přibouchl do dveří.

Prvních pár dní jsem ji nosil na zádech, aby si na mě zvykla. Nejraději se mi věšela kolem krku, takže vpředu mi z jedné strany visel její protáhlý čenich a z druhé dlouhý ocásek, jako kdybych měl nějaký vzácný kožešinový límec. Kdykoli jsem se pohnul, dostala strach, že spadne, a bolestně do mě zaťala ostré drápky. Když mi úplně rozervala čtvrtou košili, rozhodl jsem se, že je načase, aby si zvykla držet se něčeho jiného. Posadil jsem ji na slámou vycpaný vak, který bez námitek přijala, a od té doby trávila čas spokojeně v kleci, držíc se svého slaměného polštáře. Tou dobou jsme jí už říkali Sarah, ale teď si vysloužila i příjmení, takže jí od té doby nikdo v táboře neřekl jinak, než slečna Sarah Slamníkomilná. Sarah byla vzorným dítětem. Mezi krmeními si spokojeně hověla na svém polštářku, občas zívla a vyplázla šedorůžový, skoro třicet centimetrů dlouhý, lepkavý jazyk. Při krmení sála tak náruživě, že původně červený dudlík dostal bleděrůžovou barvu a dírka v něm se natolik zvětšila, že by jí prošla zápalka. Někdy se Sarah tak zabrala do pití, že celý dudlík strhla z hrdla láhve.

Když jsem byli nuceni prchat značně nejistým čtyřsedadlovým letadlem z Paraguaye, Sarah po dobu letu spokojeně spala na klíně mé manželky, jemně chrápala a tu a tam se jí u čumáčku udělala bublina lepkavých slin.

Po příchodu do Buenos Aires jsme se chtěli o Sarah co nejlépe postarat. Pořídili jsme jí zbrusu nový dudlík. Dali jsme si nekonečnou práci s výběrem té nejsprávnější barvy, tvaru i velikosti, nasadili ho na láhev a nabídli své chovance. Byla pobouřena. Při pouhém pomyšlení na nový dudlík vztekle vřeštěla a dobře mířeným úderem tlapy mi vyrazila láhev z ruky tak, že letěla až do protějšího rohu pokoje. Neuklidnila se, dokud jsme jí nedali její starý oblíbený dudlík. Zůstala mu věrná a odmítala se ho vzdát ještě dlouho po příchodu do Anglie.

Svá zvířata jsme po příjezdu do Buenos Aires umístili v jednom prázdném domě na předměstí. Z centra, kde jsme bydleli, to tam taxíkem trvalo půl hodiny, a tuhle cestu jsme museli absolvovat dvakrát, někdy i třikrát denně. Brzy jsme zjistili, že mládě mravenečníka nám dokáže značně zkomplikovat společenský život. Už jste se někdy pokoušeli vysvětlit laskavé hostitelce, že musíte vpůli večeře odejít, abyste nakrmili mravenečníka? Všichni naši přátelé to nakonec vzdali a dřív, než vyslovili pozvání, se vždycky zeptali, kdy musí Sarah večeřet.

Časem Sarah vyrostla a stala se poměrně nezávislou. Po večerním krmení se sama vydávala na procházku po pokoji. To byl úžasný pokrok, protože do té doby ječela strachy, jakmile jste se od ní na půl metru vzdálili. Když všechno v místnosti řádně zvizitýrovala, museli jsme si s ní hrát. To vypadalo tak, že kolem nás chodila se vztyčeným čenichem a škádlivě za sebou vlekla svůj huňatý ocas. Chtěla, abychom ji za něj zatahali, na což reagovala prudkým obratem a žertovně po nás sekla packou. Poté, co jsme tuhle hru dvacetkrát či třicetkrát zopakovali, lehla si na záda a dala se nějakých deset minut drbat na bříšku. Přitom slastně přivírala oči a slintala blahem, až se jí u tlamičky dělaly lepkavé bubliny. Pak šla spát bez námitek. Ale jakmile jsme se ji někdy pokusili uložit bez tohoto večerního rituálu, vřískala a vyváděla tak, že připomínala ty nejnevychovanější a nejrozmazlenější děti.

Když jsme se nakonec nalodili, Sarah si vůbec nebyla jistá, má-li s plavbou souhlasit. Tak zaprvé loď moc podivně páchla, pak tu byly prudké nárazy větru, které ji co chvíli hrozily smést přes palubu, a konečně – a to bylo na celé věci nejprotivnější –paluba chvíli nepostála. Nejdřív se naklonila na jednu stranu, pak na druhou, takže Sarah vrávorala sem a tam, zděšeně kňourala a narážela čumákem na pažení a palubní poklopy. Počasí se však umoudřilo, a jí se plavba začala líbit. Někdy, měl-li jsem čas, brával jsem ji odpoledne na promenádní palubu, sedávali jsme spolu na lehátku a opalovali se. Na kapitánovo osobní pozvání dokonce navštívila i velitelský můstek. Myslel jsem si, že mu učarovala svou osobitou krásou, ale jak se mi kapitán posléze přiznal, chtěl se jen přesvědčit, který konec toho zvířete je předek.

Nepopírám, že jsme byli na Sarah náležitě hrdí, když nás v Londýně vítala skupina fotografů od novin a ona pózovala před jejich kamerami s ležérností rozené hvězdy. Šla dokonce tak daleko, že jednomu reportérovi

milostivě olízla kabát. Zatímco jsem mu pomáhal zbavit se obrovské lepkavé skvrny, snažil jsem se mu vysvětlit, jak velikou čest mu tímto činem Sarah prokázala. Každého ona hned tak neolizuje, zdůrazňoval jsem, ale měl jsem dojem, že ten člověk si toho stejně moc neváží.

Přímo z přístavu putovala Sarah do devonshirské zoologické zahrady. Připouštím, že to bylo těžké loučení. Avšak informovali jsme se na ni a bylo nám řečeno, že se jí vede skvěle. Svého ošetřovatele si zamilovala.

O několik týdnů později jsem měl přednášku ve Festival Hall, a pořadatel se mě zeptal, byl-li bych ochoten na její závěr předvést posluchačům nějaké zajímavé zvíře. Okamžitě mě napadla Sarah. Jak ředitelství zoologické zahrady, tak pořadatelé souhlasili, ale jelikož byla zima, trval jsem na tom, že Sarah musí dostat ve Festival Hall vlastní šatnu.

Sarah a jejímu ošetřovateli jsem šel naproti na paddingtonské nádraží. Sarah byla v obrovské přepravní kleci, protože za dobu, co jsme se neviděli, vyrostla do velikosti irského setra a na nástupišti budila hotovou senzaci. Jakmile zaslechla můj hlas, vrhla se k mřížím a prostrčila jimi přes třicet centimetrů dlouhý jazyk k vášnivě vlhkému pozdravu. Lidé poblíž klece spěšně ustoupili, protože si v první chvíli mysleli, že z ní vylézá nějaký podivný had, a trvalo nám dost dlouho, než jsme přesvědčili jednoho z drážních zřízenců, aby nám pomohl vyvézt přepravku a naložit ji do krytého náklaďáku.

V době našeho příjezdu do Festival Hall tam právě končila zkouška symfonického orchestru. Tlačili jsme velkou přepravní klec na kolečkách dlouhými chodbami k šatnám umělců, a když jsme došli k určeným dveřím, právě z nich vycházel Sir Thomas Beecham s dlouhým doutníkem v ústech. Pokorně jsme počkali až projde a pak jsme do uvolněné šatny zavezli klec s mravenečníkem.

Zatímco jsem byl na pódiu, má žena a Sarah spolu v šatně laškovaly a dováděly tak, že vyděšený zřízenec, který čekal na chodbě, se podle hluku domníval, že Sarah prolomila mříže a zaútočila na mou manželku. Nakonec nadešel ten velký okamžik, kdy Sarah za nadšeného aplausu vkročila na jeviště. Byla – jako všichni mravenečníci – značně krátkozraká, a tak pro ni publikum neexistovalo. Letmo pohlédla směrem, odkud zvuk přicházel, ale nakonec usoudila, že to nestojí za pozornost, a tak zatímco jsem vychvaloval její báječné vlastnosti, nedbale se

procházela po prknech, hlasitě očichávala všechny rohy a rychlými pohyby jazyka olizovala mikrofon, který jsme tak svému nástupci zanechali ve značně lepkavém stavu. Právě ve chvíli, kdy jsem posluchačům vysvětloval, jak je Sarah společenská a dobře vychovaná, objevila uprostřed jeviště stůl, o jehož nohu si s rozkoší začala drbat hřbet. Měla obrovský úspěch.

Po vystoupení přijala Sarah ve své šatně několik vybraných hostů a tak se rozparádila, že se i několikrát proběhla sem a tam po chodbě. Pak jsme ji konečně znovu zapakovali a poslali i s jejím ošetřovatelem nočním vlakem zpátky do Devonu.

Ukázalo se, že po návratu do zoo se Sarah chovala jako rozmarná zkažená hvězda. Krátká sláva jí stoupla do hlavy. Tři dny nechtěla zůstat ani na okamžik sama, běhala po kleci, vztekle hýkala a odmítala přijímat potravu jinak, než přímo z ruky svého ošetřovatele.

O několik měsíců později jsem se rozhodl, že ji předvedu v jednom pořadu, který se mnou natáčela televize, a tak Sarah znovu okusila lesk showbusinessu. Na zkoušce zachovávala vznešené dekorum, až na to, že se rozhodla podrobně prozkoumat jednu z kamer, od kteréhožto úmyslu musila být odvrácena násilím. Ale po natáčení se odmítala vrátit do klece, takže teprve spojeným úsilím mé ženy, mne, ošetřovatele a asistenta režie se nám podařilo ji tam nasoukat. Sarah už tou dobou měřila od čenichu k ocasu skoro dva metry, v kohoutku měla devadesát centimetrů a předloktí silná jako mé stehno.

Pak jsme Sarah dlouho neviděli. Až nedávno jsme ji navštívili v její zoologické zahradě. Od našeho posledního setkání uplynulo přes půl roku, a tak jsem, upřímně řečeno, předpokládal, že na nás už zapomněla. Ač velký milovník mravenečníků, musím připustit, že tato zvířata bůhvíjakou inteligencí neoplývají, a šest měsíců je dlouhá doba. Ale jen jsme na ni zavolali, vyběhla ze svého doupěte a řítila se k mřížím, aby nás olízla. Dokonce jsme pak vstoupili do její klece a hráli si s ní, což byl neklamný důkaz, že nás bezpečně poznala, protože něco takového si krom jejího ošetřovatele nikdo jiný nesměl dovolit.

Nakonec jsme se s ní neradi rozloučili. Seděla na hromadě sena a vyfukovala za námi bubliny lepkavých slin. „Je to skoro jako bychom zanechávali vlastní dítě v nějakém internátu," poznamenala má žena. Byli

jsme skutečně jejími adoptivními rodiči – alespoň Sarah byla o tom skálopevně přesvědčena.

Včera jsme dostali radostnou zprávu. Sarah bude mít ženicha. Je na ni zatím příliš mladý, ale jistě brzy zesílí. Kdo ví? Třeba se za rok touhle dobou staneme prarodiči boubelatého mravenečníčka!

Pavlův Portrét

Je to zvláštní, ale chováte-li zvířata pro vlastní potěšení, dříve či později propadnete pokušení dívat se na ně jako na malé lidičky a přisuzovat jim zcela lidské vlastnosti. Není snadné se této antropomorfizaci vyhnout. Vlastníte, dejme tomu, zlatého křečka a často ho pozorujete, jak se cpe oříšky, které svírá v růžových tlapkách, třese se vzrušením a tvářičky se mu nadouvají, jak si v nich skladuje potravu, kterou není schopen naráz pozřít. Jednoho dne nutné dojdete k závěru, že vypadá úplně jako strýc Amos, když sedí ve svém oblíbeném klubu a láduje se portským a buráky. A od toho okamžiku začnete soudit zcela falešně. Křeček sice dál jedná jako křeček, ale pro vás se stává miniaturou strýčka Amose, dřepícího v zrzavém kožíšku v klubovce. Existuje jen velice málo zvířat, která jsou tak silnými osobnostmi, že podobným lidským postojům dokáží čelit prosazením své vlastní neopakovatelné individuality a donutit nás, abychom je pokládali za je samé, a ne za nějaké lidské karikatury. Z mnoha stovek zvířat, jež jsem za život odchytil pro zdejší zoologické zahrady, i ze spousty těch, která jsem choval pro vlastní potěšení, se dokážu rozpomenout sotva na tucet takových, jejichž originalita je nejen odlišovala od ostatních příslušníků stejného druhu, ale ani mně nedovolovala vidět v nich cokoli jiného než je samé.

Takovou silnou osobností byl navzdory svým drobným rozměrům i Pavlo, černouchý opičák z čeledi kosmanovitých, jehož příběh ve skutečnosti začal kdysi dávno během mé expedice do Britské Guyany. Seděl jsem tehdy skryt křovím na kraji lesního paloučku a pozoroval otvor v břehu potoka, o němž jsem se domníval, že v něm sídlí určité zvíře. Slunce zapadalo, a proti obloze, která dostávala lososové růžový nádech, se rýsovaly obrovité stromy pralesa, jejichž mohutné větve se prohýbaly pod tíhou lián, takže vypadaly, jako by je kryla nějaká gigantická pavučina. Neznám nic tak líbezně klidného, jako je tropický prales v tuto denní hodinu. Seděl jsem a opájel se obrazy krajiny i jejími

barvami, a zvolna se nořil do stavu, o kterém buddhisté tvrdí, že je prvním krokem k nirváně. Najednou mě z poklidného snění vytrhl pronikavě ostrý zvuk, který byl tak hlasitý, že jsem měl v prvním okamžiku dojem, že mě kdosi bodl jehlou do ucha. Opatrně jsem se rozhlédl, abych zjistil původce toho křiku. Rosničku či nějaký hmyz to nepřipomínalo, a na ptáka to zase bylo příliš nemelodické. Vtom jsem na velké větvi, necelých deset metrů nad svou hlavou, uviděl pravý zdroj onoho vřeštění: drobounkého kosmana, který se pyšně procházel po větvi a promenoval se mezi trsy orchidejí a jiných parazitických rostlin, vyrážejících zpod kůry starého stromu, jako by se pohyboval po pohodlné široké dálnici. Náhle se drobný opičák zastavil, sedl si a znovu pronikavě zavřeštěl; tentokrát se však z určité vzdálenosti ozvala odpověď a vzápětí dorazili dva další kosmani. Za neustálého žvatlání a klábosení pak všichni tři pilné prohledávali orchideje i ostatní parazitující květy, jásajíce a nadšeně komentujíce objev každého jednotlivého švába či broučka. Jeden z nich se s ustaraným výrazem v obličeji usilovně probíral okvětními lístky obrovské orchideje, mezi nimiž mu stále unikal jakýsi hmyz. Kdykoli je rozevřel, brouček se mu mazaně skryl za dalším pestrobarevným plátkem. Nakonec – spíš díky náhodě než vlastní obratnosti – se opičáčkovi podařilo s triumfálně radostným výkřikem dvěma prsty ulovit tučného švába. Byl tak velký a tak se mu mlel v ruce, že si jej drobounký opičák pro jistotu raději nacpal do pusy vcelku. Pak chvíli seděl a slastně přežvykoval, a když spolkl poslední sousto, pečlivě si prostudoval vlastní ruce, aby se přesvědčil, jestli mu v nich čirou náhodou ještě něco nezbylo.

Příležitost pozorovat zblízka život drobounkých kosmanů mě natolik zaujala, že jsem na ně civěl tak dlouho, dokud mi nezmizeli ve zšeřelém lese. Teprve pak jsem si uvědomil, že mi strnula šíje a „usnula“ noha.

Uplynula dost dlouhá doba, než jsem čirou náhodou znovu narazil na kosmany. Vyřizoval jsem cosi u jednoho londýnského obchodníka se zvířaty, kde mi hned po příchodu padla do očí klec plná těchto miniaturních opiček. Naskytl se mi žalostný pohled na zaneřáděnou, přecpanou klícku, ve které se na příliš malém bidýlku tísnila desítka opičích ubožáků. Většinou byli dospělí, takže nejhůř se mělo jediné mládě, které ostatní soustavně vystrkovali a utiskovali. Bylo hubené, zanedbané a tak drobounké, že jakmile se někde uchytilo, ostatní je

odtamtud snadno vystrnadili. Jak jsem tak pozoroval tuhle politováníhodnou skupinu, vytanula mi na mysli vzpomínka na šťastnou rodinku, kterou jsem viděl hodovat mezi rozkvetlými orchidejemi, a v tu chvíli jsem se rozhodl, že alespoň jednu z těchto roztomilých opiček vysvobodím. Během pěti minut jsem zaplatil výkupné, a vzápětí se nejmenší a nejubožejší obyvatel klece s křikem přestěhoval do papírové krabice.

Po návratu domů jsem dal malému opičáčkovi jméno Pavlo a představil ho poněkud nedůvěřivé rodině. Jakmile se však Pavlo zabydlel, rychle si získal přízeň členů domácnosti, a zanedlouho už nás měl všechny omotané kolem svého drobounkého prstíku. Navzdory malým rozměrům (vešel by se pohodlně do většího čajového šálku) byl Pavlo vysloveně vůdcovský, řekl bych až napoleonský typ, kterému nebylo radno odporovat. V jeho hlavě, velikosti většího vlašského ořechu, se skrývala silná a sebevědomá inteligence. Zprvu jsme ho chovali ve velké kleci v obývacím pokoji, kde měl stále dostatek společnosti, ale byl po svém příchodu tak zbídačelý a sklíčený, že jsme se rozhodli ho denně na jednu či dvě hodiny pouštět volně po pokoji. Tím jsme si jednou provždy podepsali ortel. Klec, o níž nás Pavlo brzy přesvědčil, že je zcela zbytečná, putovala na smetiště, a opičáček se od té doby stal nejmenším členem naší rodiny, který se v domě brzy choval tak, jako by mu tam všechno patřilo, a my ostatní byli jen jeho trpěnými hosty.

Na první pohled Pavlo připomínal nějakou podivnou veverku, ale to jen tak dlouho, dokud jste si nevšimli jeho dokonale lidského obličeje s jiskrnýma, chytrýma hnědýma očima. Měl měkký, oranžově, černě a šedě melírovaný kožíšek, a černobíle pruhovaný chundelatý ocásek. Na krku a na hlavě měl čokoládově hnědou srst, která mu jako třásně spadala přes hruď a po ramenou. Velké uši mu kryly bohaté chomáče hnědých chlupů. Přes čelo, oči a úpatí aristokratického nosíku se mu táhla široká bílá skvrna.

Všichni mí návštěvníci, kteří se jen trochu vyznají ve zvířatech, mě ujišťovali, že ho dlouho mít nebudeme. Říkali, že kosmani, pocházející z teplých tropických lesů Jižní Ameriky, v našem klimatu dlouho nepřežijí. Už to vypadalo, že se tahle málo povzbudivá proroctví vyplní, protože po půl roce Pavlo na spodní část těla zcela ochrnul. Usilovně jsme bojovali o jeho život, zatímco sýčkové nám radili, abychom ho utratili. Ale zdálo se,

že Pavlo bolestmi netrpí, a tak jsme je neposlechli. Čtyřikrát denně jsme mu teplým rybím tukem masírovali drobné nožky, záda i ocásek, a rybí tuk jsme mu přidávali i do stravy, která obsahovala takové lahůdky jako broskve a vinné hrozny. Ležel smutně na polštáři, kvůli teplu zabalený do vatičky, zatímco celá rodina se střídala při jeho obsluhování. Nejvíc mu chyběl sluneční svit, a toho je bohužel v Anglii pramálo. A tak nás udivení sousedé mohli pozorovat, jak v jednom kuse přenášíme po zahradě našeho malého invalidu, abychom ho na jeho polštářku vystavili co nejhojnějšímu působení sporých slunečních paprsků. To trvalo celý měsíc, a na jeho konci byl již Pavlo schopen maličko pohybovat nohama a ocáskem; o dva měsíce později už kulhal po bytě a pomalu se vracel do své původní formy. Byli jsme šťastni, i když celý dům ještě dlouhé měsíce páchl po rybím tuku.

Místo aby ho nemoc zkrušila, Pavlo se jejím překonáním stal tvrdším a odolnějším, takže působil téměř nezdolně. Nikdy jsme ho také nerozmazlovali, a jediný ústupek, jímž jsme mu vycházeli vstříc, byla gumová láhev s horkou vodou, kterou jsme mu na noc dávali do pelíšku. Tu tak miloval, že i uprostřed léta bez ní odmítal usínat. Za ložnici mu sloužila zásuvka prádelníku v maminčině pokoji, a jeho postel se skládala ze starého županu a útržku kožešiny. Ukládání Pavla se vyvinulo ve skutečný obřad: Nejprve se musela ohřívací láhev zabalit do županu, aby se o ni nepopálil. Pak bylo třeba z kožešiny vytvořit tunýlek, do kterého si Pavlo zalezl, tam se stočil do klubíčka a slastně zavřel oči. Zprvu jsme zásuvku přivírali tak, že jsme ponechávali jen malou škvíru, aby Pavlo mohl uvnitř dýchat, ale aby ráno nemohl předčasně utéci. Jenže náš mrňous se brzy naučil nacpat do škvíry hlavu, rozšířit ji a uniknout tak na svobodu.

Okolo šesté ráno se probouzel, a jakmile zjistil, že jeho gumová láhev mezitím vystydla, vydával se hledat náhradní tepelný zdroj. Cupkal po koberci až došel k noze postele, vydrápal se vzhůru a přistál na maminčině prošívané dece. Pak jí s radostnými výkřiky přehopsal k hlavě a zavrtal se pod polštář, kde v teple a pohodě přečkal až do doby, kdy maminka vstávala. Když ho nakonec opustila, Pavla to pokaždé děsivě rozzuřilo; to se na polštáři postavil a řval a nadával, až se hory zelenaly. Když viděl, že to nepomůže a že maminka se už do postele nevrátí, přecupital po chodbě do mojí ložnice a zalezl ke mně. Rozkošnicky se mi

uvelebil na prsou a vytrval tak dlouho, dokud jsem se taky nerozhodl vstávat. Pak se postavil na můj polštář a spílal zase pro změnu mně. Tvářil se u toho tak pobouřeně, že jeho obličej nabýval lidsky mrzutého vzezření. Poté, co mi hezky od plic vynadal, vyrazil z ložnice a šel navštívit mého bratra. Když vstal i ten, zašel si Pavlo ještě před snídaní alespoň na chvíli zdřímnout do postele naší sestry. Tahle ranní lůžková turistika se časem stala pravidelným každodenním rituálem.

Dole v obytné části nalezl Pavlo spoustu dalších tepelných zdrojů. V obýváku byla velká stojací lampa, kterou si zcela přisvojil. V zimních měsících sedával přímo pod stínítkem a vyhříval se v blízkosti žárovky. Měl i svou vlastní stoličku s polštářkem přímo u krbu, ale stojací lampě dával přednost, a tak jsme mu ji nechávali po celý den rozsvícenou, i když nám tím nepříjemně rostl účet za elektřinu. Za prvních teplých jarních dnů Pavlo chodíval do zahrady, kde se nejraději zdržoval na plotě. Tam se slunil, nebo lajdal oběma směry a lovil pavouky a podobné dobrůtky. Asi v polovině plotu stál primitivní laťkový altánek, hustě porostlý popínavými rostlinami, kam se Pavlo uchyloval, cítil-li se ohrožen. Po celá léta panovalo válečné napětí mezi ním a obrovskou sousedovic bílou kočkou, která ho nejspíš pokládala za jakousi podivnou velkou krysu, kterou je třeba zakousnout. Číhávala na něj celé dlouhé hodiny, ale protože byla nenápadná jako Eskymák na plovárně, jaktěživo se jí nepodařilo Pavla zaskočit. Vždycky počkal, až byla blízko u něj, oči jí žlutě svítily a mlsně se olizovala, a v ten moment Pavlo odfrčel po plaňkách plotu a zmizel v popínavém houští besídky. Tam se cítil v bezpečí a odtud uličnicky povykoval na zcela frustrovanou kočku, jež se marně snažila prodrat své vypasené tělo spletí popínavek.

Poblíž plotu, zhruba mezi domem a Pavlovým altánkem, jsme zasadili dva mladé fíkovníky, a kolem nich jsme vykopali hluboký rigol, který jsme v horkých letních dnech napouštěli vodou. Pavlo se jednoho takového dne poflakoval na plotě, chytal pavouky a vedl nekonečnou samomluvu, když tu náhle vzhlédl a ke své hrůze zjistil, že jeho úhlavní nepřítel, tlustá sousedovic kočka, sedí taky na plotě – přesně v poloviční vzdálenosti mezi ním a „jeho“ altánkem. Jedinou možností bylo vrátit se zpátky, a tak se Pavlo bleskurychle otočil a se zoufalým řevem se řítil směrem k domu.

STRAWBERRY

Tlustá kočka nebyla zdaleka tak obratným provazochodcem jako Pavlo, ale přesto ho začala dohánět. Byla už nebezpečně blízko, když opičák úplné zpanikařil, šlápl vedle a s výkřikem spadl z plotu – rovnou do vodního příkopu kolem fíkovníků. Vyplaval na hladinu, cákal, čváchal, mlel sebou na všechny strany a ječel u toho tak, že užaslá kočka jen zírala, protože v životě neviděla plavající opičku. Naštěstí jsem se objevil na scéně dřív, než se kočka vzpamatovala, a Pavla jsem před ní zachránil. Ten se třásl zimou i vzteky, a zbytek odpoledne strávil zabalený do teplého šátku u krbu, kde si po celou dobu sám pro sebe tiše nadával. Strašlivé dobrodružství na něj patrně silně zapůsobilo, protože si celý týden netroufl na plot, a kdykoli uviděl tlustou bílou kočku, dostával hysterické záchvaty a trval na tom, abychom ho okamžitě brali do náručí.

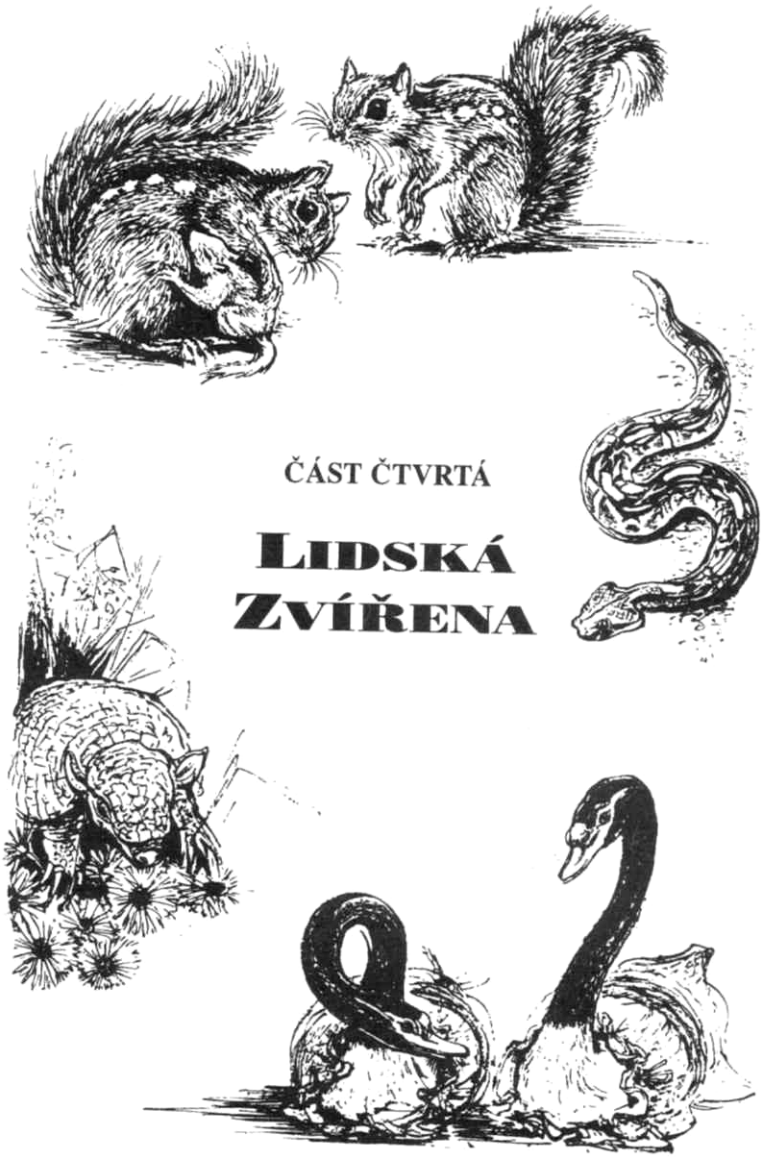
Pavlo s námi žil osm let a po celou tu dobu plnil funkci skutečného rodinného skřítka. Nikdy nikdo nedokázal předem odhadnout, jak se zachová. V životě ho nenapadlo, že by se nám měl jakkoli přizpůsobit, ale s odzbrojující samozřejmostí vyžadoval, abychom se my přizpůsobovali jemu. Tak například trval na tom, že bude jíst s námi, a to táž jídla co my. Na okenním parapetu měl svůj vlastní talířek. Snídal ovesné či kukuřičné vločky s cukrem a teplým mlékem; v poledne jedl zeleninu s brambory a lžící nákypu, byl-li ten den jaký; při odpoledním čaji jsme ho musili násilím odhánět od stolu, protože se s nadšeným vřískotem po hlavě vrhal do sklenice s jahodovým džemem, o kterém byl přesvědčen, že jsme ho tam nachystali výhradně pro něho, a tvářil se značné znechuceně, pokud jsme byli jiného mínění. Patřilo k našim povinnostem uložit ho ke spánku přesně o šesté; pokud jsme se byť jen o minutu opozdili, soptil vzteky a netrpělivě přecházel sem a tam po prádelníku. Bylo na nás, abychom se naučili řádně si prohlédnout dveře předtím, než jsme je zabouchli, protože si z jakéhosi důvodu zvykl sedat a meditovat na jejich horním okraji. Ale nejhorším zločinem, kterého jsme se na něm mohli dopustit, bylo, když jsme si někdy dovolili všichni na celé odpoledne odejít. Po našem návratu nás ani na okamžik nenechával na pochybách o svém mínění: byli jsme, stručně řečeno, v nemilosti. Pokud jsme si troufli na něj promluvit, obracel se k nám ostentativně zády, nebo se zasmušile kabonil kdesi v rohu místnosti. Po půl hodině nám zpravidla váhavě odpustil a s vladařskou velkodušností se uráčil přijmout od nás před spaním kostku cukru či trochu teplého mléka. Dokázal být zcela lidsky rozmarný. Měl-li

špatnou náladu, pak se mračil a hudroval, a museli jste počítat i s tím, že se po vás tu a tam ožene. Byl-li ovšem právě v milostivém rozpoložení, ukazoval vám vlídně naladěnou tvář, rychle mrskal jazykem a olizoval si rty, eventuálně vám skočil na rameno a vášnivě vám žužlal ušní lalůček.
Způsob, jakým se pohyboval po domě, uváděl každého v úžas. Protože Pavlo nenáviděl chůzi po podlaze, a snažil se jí za každou cenu, pokud to bylo jen trochu možné, vyhnout. Ve svém domovském pralese by se prohánět v korunách stromů z větve na větev, jenže civilizované bydlení mu tuto možnost nedávalo, a proto si vybudoval celý systém tras, po kterých se přemisťoval obratnými skoky z rámů obrazů, konzolí a garnýží, dokud se nedostal na svůj oblíbený okenní parapet. Dokázal se tímto způsobem pohybovat až neuvěřitelnou rychlostí tak, že se zavěsil za jednu ruku a nohu, nahrbil se jako nějaká chlupatá housenka a pak přeskočil na další stanoviště. Uměl se vyšplhat po sebehladší hraně dveří snáz, než my dokážeme vyběhnout po schodech. Čas od času si vymámil svezení na našem psu, jemuž sedal na hřbetě jako miniaturní mořský stařec. Pes, který dobře věděl, že Pavlova osoba je nedotknutelná, na nás hleděl s němou prosbou tak dlouho, dokud jsme ho nevítaného jezdce nezbavili. Pavla nesnášel hned ze dvou příčin: Zaprvé nechápal, jakým právem tenhle krysu připomínající tvoreček vládne našemu domu, a zadruhé proto, že mu opičák prováděl nejrůznější schválnosti. Tak se třeba zavěsil na opěradlo křesla právě ve chvíli, kdy šel pes okolo, a zlomyslně ho zatahal za huňaté obočí nebo vousy. Jindy si zase počkal, až pes usne, a pak nenadále zaútočil na špičku jeho ocasu. Někdy ovšem spolu uzavírali i cosi jako ozbrojené příměří: to si pak pes lehl u krbu, Pavlo se mu přitulil k hrudi a přátelsky se mu probíral v chundelatém kožiše.

I svou vlastní smrt Pavlo uspořádal v té nejlepší viktoriánské tradici. Už několik dní mu nebylo dobře, a tak většinu času trávil tím, že se slunil na svém kousku kožešiny na okenním parapetu v pokoji mé sestry. Jednoho dne na ni začal cosi zoufale povykovat. Sestra se dovtípila, že to s ním jde z kopce, a rychle svolala celou rodinu. Všichni jsme okamžitě nechali rozdělané práce a shromáždili se v sestřině ložnici kolem Pavlova lože na okenním parapetu, ale nezdálo se, že je to s ním tak zlé. Dokonce se i napil mléka a pak znovu ulehl na kožešinu, odkud nás sledoval jasným pohledem. Už jsme si mysleli, že šlo o planý poplach, když

opičáček náhle ztratil vědomí. V panice jsme mu násilím otevřeli ústa a vpravili do nich trochu mléka. Zvolna se probral a ležel ochable v mých nastavených dlaních. Chvíli na nás hleděl a pak si, na znamení přízně k nám, z posledních sil olízl rty. Poté se mu svezla hlava a Pavlo tiše umřel.

Dům i zahrada nám bez jeho hrdě si vykračující drobné postavičky připadaly pusté a opuštěné. Už nikdy se nebude při spatření pavouka ozývat domem volání: „Kde je Pavlo?“ Už nikdy nás v šest ráno neprobudí jeho chladné ruce na našich obličejích. Stal se členem naší rodiny víc než jakékoli jiné zvíře před ním, a my jsme jeho smrti upřímně želeli. I sousedovic tlustá bílá kočka vypadala zaraženě, jako by pro ni naše zahrada bez Pavla ztratila jakoukoli přitažlivost.

ČÁST ČTVRTÁ

LIDSKÁ ZVÍŘENA

Cestujete-li po světě, abyste sbírali zajímavá zvířata, nevyhnutelně si časem vytvoříte i sbírku zajímavých lidských exemplářů. Ačkoli jsem ke špatným lidským vlastnostem daleko méně tolerantní než ke zvířecím, měl jsem patrně štěstí, protože většina lidí, se kterými jsem se na svých cestách setkal, na mě udělala ten nejlepší dojem. V řadě případů mi jistě pomohl i fakt, že se zabývám odchytem zvěře, protože lidé většinou rádi vycházejí vstříc někomu, kdo má tak zajímavé povolám.

Jedna nesmírně distingvovaná šarmantní dáma mi svého času v samém centru Buenos Aires pomáhala nacpat do zavazadlového prostoru taxíku párek labutí; jen ten, kdo se někdy pokoušel převážet v buenosaireském taxíku jakékoli živé zvíře, si dokáže představit, co je to za výkon. Jeden milionář mi dovolil uskladnit klece se zvířaty na přední terase své přepychové vily, a dokonce nehnul ani brvou, když mi utekl pásovec, který se jako buldozer prohrabal jeho nejudržovanějším květinovým záhonem. Svého času se nám obětavě starala o domácnost madam, která jinak vedla místní nevěstinec (své dívky, pokud pro ně zrovna neměla práci v oboru, nám propůjčovala jako posluhovačky) a dokonce se kvůli nám střetla se šéfem městské policie. Jeden Afričan, jinak známý svou averzí k cizincům i ke zvířatům, nás nechal šest neděl bydlet ve svém domě i s hromadou žab, hadů, veverek a promyk. Zažil jsem lodního kapitána, který dokázal v jedenáct večer sejít do zavazadlového prostoru, sundat kabát, vyhrnout si rukávy a spolu se mnou čistit klece a krájet krmivo pro zvířata. Poznal jsem malíře, který cestoval tisíce mil jen proto, že chtěl namalovat pár obrazů ze života indiánů, a místo toho se ke mně přidal, aby všechen svůj vyhražený čas strávil odchytem zvířat, aniž u toho namaloval jediný obraz. To konečně ani nemohl, protože jsem všechna jeho plátna použil na výrobu hadích přepravek. Jeden rodilý Londýňan, se kterým jsme se dřív vůbec neznali, mě ve svém zbrusu novém austinu vozil stovky kilometrů po příšerných afrických silnicích jen proto, abych nalezl jedno gorilí mládě. On sám z toho měl jen bolení hlavy a zničený tlumič.

Občas jsem potkal tak zajímavé a zvláštní lidi, že jsem měl sto chutí nechat plavat zoologii a věnovat se antropologii. Narazil jsem však i na protivy. Na správního úředníka, který se kasal: „Jsme tady jen proto, abychom sloužili lidem," a pak dělal spoustu hloupých a úplně zbytečných potíží. Na oblastního správce v Paraguayi, který mi, jen proto, že jsem mu byl nesympatický, nevyřídil, že místní indiáni polapili krásné a neobyčejně vzácné zvíře, po kterém jsem toužil, a čekají, až si je vyzvednu. Když jsem nakonec dorazil do jejich vesnice, bylo zvíře tak zesláblé, že se neudrželo na nohou a do osmačtyřiceti hodin zašlo na zápal plic. Poznal jsem psychicky labilního námořníka, který v záchvatu sadistického rozmaru jednoho večera schválně převrhl celou řadu přepravních klecí, včetně jedné, ve které byl párek nesmírně vzácných veverek s novorozenětem. Mládě zahynulo.

Naštěstí jsou tyhle typy lidí dost vzácné, a těch slušných, které jsem potkal, je daleko víc. Ale i tak si myslím, že přece jen nakonec zůstanu u zvířat.

MacTootle

Když lidé prvně zjistí, čím se živím, chtějí slyšet o dobrodružstvích, jež jsem – jak se domnívají – musel prožít v místech, která tvrdošíjně nazývají „džunglí“. Po návratu ze své první západoafrické expedice jsem s nadšením vyprávěl o stovkách čtverečních mil deštného pralesa, ve kterém jsem po devět měsíců žil a pracoval. Když jsem ale tvrdil, že jsem za celou tu dlouhou dobu neměl jediný „hrůzný“ zážitek, moji posluchači z toho usoudili, že jsem buď nemístně skromný, nebo šarlatán.

Když jsem do západní Afriky cestoval podruhé, spřátelil jsem se na lodi s mladým Irčanem, který se jmenoval MacTootle a jel do Kamerunu pracovat na banánovníkovou plantáž. Přiznal se mi, že dosud v životě neopustil Anglii, a Afriku pokládal za nejnebezpečnější místo, jaké si jen lze představit. Měl jsem dojem, že největší starost mu dělá představa, že hadí populace celého kontinentu mu hned v přístavu vyjde v ústrety. Abych ho uklidnil, ujistil jsem ho, že za celé měsíce svého pobytu v pralese jsem viděl všeho všudy pět hadů, a ti byli tak rychlí, že jsem je nedokázal polapit. Nato se mě zeptal, jestli je chytání hadů nebezpečné, a já mu vcelku po pravdě odpověděl, že většina hadů se dá chytit neobyčejně snadno, pokud si zachováte jasnou hlavu a znáte jejich zvyky. Moje vyprávění MacTootla zjevně uklidnilo, takže mi na rozloučenou slíbil, že než se budu vracet do Anglie, obstará mi několik vzácných hadích exemplářů. Předem jsem mu poděkoval a vzápětí jsem na náš rozhovor zapomněl.

O pět měsíců později jsem se vracel se sbírkou asi dvou set živočichů, od lučních kobylek až po šimpanze. Dost pozdě ve čeř, poslední den před naloděním, zastavila u mého tábořiště dodávka, ze které vystoupil mladý Irčan s několika svými přáteli. S nadšením mi sdělil, že má pro mě ty hady, co mi slíbil. Pochopil jsem, že kdesi na plantáži, kde je zaměstnám, existuje jáma či díra, nejspíš stará drenážní jímka plná hadů, kteří budou všichni moji – pojedu-li si je ovšem hned vyzvednout.

MacTootle byl svým darem tak nadšen, že jsem neměl to srdce říci mu, že lézt o půlnoci do jámy s hady nepokládám, navzdory svému přírodovědeckému entuziasmu, za bůhvíjakou zábavu. Navíc mi bylo jasné, že svým přátelům leccos napovídal o mých loveckých schopnostech, a ti se teď nemohli dočkat, až mě uvidí v akci. A tak jsem nakonec s jistým váháním souhlasil, že si půjdu ty hady nachytat – rozhodnutí, kterého jsem brzy trpce litoval.

Vzal jsem tedy velký plátěný vak na hady a hůl s mosaznou vidlicí ve tvaru Y, vtlačil jsem se do dodávky a jeli jsme. O půl jedné jsme dorazili k bungalovu mého přítele, kde jsme si před cestou na plantáž dali malý drink.

„Budete asi potřebovat nějaký provaz, viďte?“ zeptal se mě MacTootle.

„Provaz?“ podivil jsem se. „Na co provaz?“

„No přece abyste se moh spustit do té jámy,“ opáčil vesele můj irský přítel. Cítil jsem, jak se mi lehce sevřel žaludek. Požádal jsem, aby mi tu jámu popsal přesněji. Dozvěděl jsem se, že je asi sedm a půl metru dlouhá, sto dvacet centimetrů široká a tři a půl metru hluboká. Všichni mě ujišťovali, že bez provazu se tam nedostanu. Zatímco se můj přítel šel po nějakém poohlédnout, a já tiše doufal, že žádný nenajde, dal jsem si ještě jednu sklenku a v duchu si nadával, že jsem se nechal tak stupidně vlákat do tohohle podniku. Hadi na stromech, na zemi či v mělkých prohlubních se dají poměrně snadno zvládnout, ale vyhlídka na blíže neurčený počet hadů v jámě tak hluboké, že se do ni musíte spouštět po laně, dvakrát lákavě nevypadala. Myslel jsem, že se mi podaří ze všeho elegantně vycouvat v okamžiku, kdy přišla na přetřes otázka osvětlení a ukázalo se, že nikdo z nás nemá baterku. Ale můj přítel, který se vzápětí vrátil s lanem, o svůj nápad s chytáním hadů za žádnou cenu nechtěl přijít, a brzy vyrukoval s tlakovou petrolejkou, kterou upevnil na konec provazu a slíbil všem účastníkům naší malé výpravy, že ji za mnou do jámy osobně spustí. Když jsem mu děkoval, měl jsem co dělat, aby se mi netřásl hlas.

„Nemáte zač,“ ujišťoval mě. „Přece bych vás nepřipravil o zábavu, na kterou se tak těšíte. Ta lampa bude mnohem lepší než baterka, protože těch potvor je tam opravdu spousta, takže budete potřebovat hodné světla.“

Ještě jsme chvíli čekali na bratra a švagrovou našeho hostitele, protože, jak nám vysvětlil, bůhví jestli ještě někdy v životě budou mít příležitost vidět, jak se odborně chytají nebezpeční plazi.

Nakonec jsme se v počtu osmi lidí, z nichž sedm se při vyhlídce na náramnou podívanou smálo a hlasitě bavilo, vydali na cestu banánovníkovou plantáží. Náhle mi došlo, že jsem oblečen tím nejnevhodnějším způsobem: tenké plátěňáky a tenisky. I ten nejmenší hádek by je bez námahy prokousl. Avšak dřív, než jsem to mohl komukoli vysvětlit, dorazili jsme k okraji jámy, která mi připadala jako obrovitý hrob.

Můj přítel ji popsal dost přesně, až na to, že zapomněl podotknout, že její stěny sestávají z vyschlé drobivé zeminy, přímo prošpikované dírami a skulinami, které mohou hadům skýtat dokonalé útočiště.Když jsem se naklonil přes okraj, podrželi mi ochotně nad jámou lampu, abych prozkoumal terén a identifikoval její obyvatele. Až do té chvíle jsem se utěšoval nadějí, že třeba půjde o nějaký neškodný druh, ale když světlo dopadlo na dno jámy, otřásl jsem se hrůzou, protože jsem zjistil že je plná mladých zmijí gabonských, které patří k nejjedovatějším hadům na světě.

Přes den bývají tito plazi leniví a dají se celkem snadno polapit, ale v noci, kdy se probouzejí a vydávají na lov, dokáží být bleskurychlí. Tihle mladí jedinci byli přes šedesát centimetrů dlouzí, v průměru měli několik centimetrů a – pokud jsem to mohl posoudit – byli nebezpečně bdělí. Rychle se vlnili na dně jámy, výhrůžně mrskajíce jazyky, a rozhořčeně zvedali své zašpičatělé hlavy proti spuštěné lampě.

Napočítal jsem osm gabonských zmijí, ale jejich ochranné zbarvení tak dokonale imitovalo zvadlé listí, že si nemohu být jist, nepočítal-li jsem některou dvakrát. Právě v tu chvíli šlápl můj přítel na okraj jámy, do které se přímo mezi hady sesypalo pár hrud suché zeminy. Plazi vzhlédli a vztekle zasyčeli. Všichni polekaně odstoupili, a tak mne napadlo, že teď nastala ta pravá chvíle, abych poukázal na své zcela nevhodné oblečení. Ale můj přítel mi s typicky irskou velkodušností nabídl, že mi půjčí své silné keprové kalhoty a pevné kožené polobotky. Tím padla má poslední výmluva a já už neměl odvahu dál protestovat. Diskrétně jsme zašli za blízký keř a prohodili si boty a kalhoty.

Přítel byl ovšem daleko mohutnější než já, takže jeho oblečení mi dvakrát nepadlo, avšak – jak správně podotkl – když si dole ohrnu nohavice, budu si tím ještě lépe chránit kotníky.

Zachmuřeně jsem přistoupil k jámě. Mí diváci stáli okolo a chvěli se radostnou nedočkavostí. Ovázal jsem si okolo hrudi smyčku, o které jsem dodatečně zjistil, že jsem ji udělal kluznou, a spustil se přes okraj. Rozhodně bych si netroufal tvrdit, že jsem se do jámy snášel s lehkostí pohádkové víly. Stěny se tak drolily, že kdykoli jsem se jich nohou dotkl, uvolnil jsem spoustu materiálu, který hadi vítali nenávistným syčením. Blimblal jsem na laně, jehož špatně uvázaná smyčka se mi při každém pohybu nelítostně svírala kolem hrudi, zatímco mí druzi mě zvolna spouštěli na dno prohlubně. Pohlédl jsem dolů a zjistil, že visím necelý metr nad zemí. Zavolal jsem, aby mě na chvíli přestali spouštět, protože jsem si chtěl dobře prohlédnout místo, kam dopadnu, abych měl jistotu, že přitom nešlápnu na některého hada. Po bedlivé prohlídce jsem hlasem, o kterém jsem doufal, že zní jaksepatří neohroženě, zvolal: „Jedeme dál!“ Ale jen co mě znovu začali spouštět, staly se hned dvě věci současně: Zaprvé mi z nohy sklouzla jedna z půjčených o dvě čísla větších bot, a zadruhé pohasla lampa, kterou nikoho nenapadlo včas připumpovat, takže se její svit podobal záři zapálené cigarety. V témže okamžiku jsem bosou nohou dopadl na zem, a nevzpomínám si, že bych se někdy v životě tak strašlivě bál, jako tenkrát.

Stál jsem bez hnutí a potil se strachy, zatímco mí společníci spěšně vytáhli skomírající lampu, rychle ji připumpovali a opět spustili. Nevěřil bych, že obyčejná tlaková petrolejka mi někdy v životě udělá takovou radost. Nyní, kdy byla jáma znovu osvětlená, začala se mi vracet odvaha. Našel jsem botu a vklouzl do ní, což posílilo můj pocit jistoty. Zpocenou dlaní jsem sevřel tyč, přistoupil k nejbližšímu hadovi, vidlicí na konci dřevěné násady jsem ho přidržel k zemi, sehnul se a strčil ho do pytle. Tenhle výkon mi potíže nedělal, protože je jednoduchý, a jste-li náležitě opatrní, nemůže se vám při něm nic stát. Důležité je, abyste hadovi přitiskli k zemi hlavu, a než ho zvednete, musíte ho pevně uchopit za krkem. Dělalo mi však starosti, že zatímco jsem se zabýval jedním hadem, druzí se vztekle vlnili okolo, takže jsem musel v jednom kuse dávat pozor, abych neměl některého za sebou a při zpětném kroku na něj nešlápl. Zmije byly perfektně maskované hnědými, stříbrnými, růžovými

a béžovými skvrnami, takže pokud se nehýbaly, splývaly s pozadím a stávaly se téměř neviditelnými. Jakmile jsem některou připíchl k zemi, začala syčet jako čajová konvice a ostatní se k ní hned přidávaly – zatraceně nepříjemný zvuk.

Zvlášť odporná chvíle nastala, když jsem se sehnul, abych sebral jednoho hada, a v tom okamžiku jsem zaslechl kousek od svého ucha ostré zasyčení. Zvedl jsem hlavu a z třiceticentimetrové vzdálenosti na mě hleděla dvojice hněvivě stříbřitých očí. Ale po krátkém zápase se mi i tohoto hada podařilo přidržet k zemi a dostat do pytle. Celkem vzato byli plazi neméně vyděšeni než já, a tak dělali všechno, aby se dostali z mého dosahu. Jen když jsem některého zahnal do kouta, začal se bránit a vztekle chňapat po tyči, ale vždycky od mosazného nástavce s cinknutím odskočil. Jen jeden z nich byl patrně zkušenější, protože se vyhnul mosazné vidlici, a vrhl se rovnou proti dřevěné násadě. Zakousl se jako buldok a nepustil, ani když jsem ho zvedl do výšky. Nakonec jsem ho setřásl tak mohutným máchnutím, že proletěl vzduchem, narazil na protější stěnu a se vzteklým syčením dopadl na zem. Když jsem na něj znovu zaútočil, už nekousal a dal se bez odporu chytit.

V jámě s hady jsem strávil asi půl hodiny a za tu dobu jsem nachytal dvanáct gabonských zmijí, ale ani pak jsem si nebyl jist, mám-li skutečně všechny. Zdálo se mi však, že zůstat tam déle by bylo trestuhodným pokoušením osudu. Mí společníci mě tedy špinavého a zplaveného potem vytáhli i s pytlem plným hlasitě syčících zmijí na povrch.

„Vidíte?“ kasal se můj irský přítel, zatímco já jsem lapal po dechu. „Slíbil jsem vám pár zajímavých exemplářů, a uznejte, že jsem slovo dodržel.“

Mlčky jsem přikývl, protože v tu chvíli jsem nebyl mocen slova. Seděl jsem na zemi, hladově bafal vytouženou cigaretu a snažil se zklidnit třas rukou. Teprve teď, když bylo po všem, jsem si plně uvědomil, jaká to byla stupidita, že jsem do té jámy vůbec lezl, a jaké jsem měl neuvěřitelné štěstí, že jsem z ní vyšel živ. V duchu jsem si předsevzal, že až se mě příště někdo zeptá, jestli je odchyt zvířat nebezpečná činnost, odpovím mu, že to záleží na míře tuposti, s jakou se do téhle práce pouštíte. Když jsem se dal trochu dohromady, rozhlédl jsem se a zpozoroval, že jeden z naší skupiny chybí.

„Kam šel váš bratr?“ zeptal jsem se svého irského přítele.

„Ach, ten…“ odtušil MacTootle s lehkým pohrdáním. „Už se na to nemoh‘ koukat; říkal, že se mu dělá nanic. Tamhle na nás čeká. Musíte ho omluvit – jednoduše na to neměl nervy. Upřímně řečeno, ono to chce opravdu dobrý žaludek, pozorovat vás, jak tam chytáte všechny ty syčící potvory.“

Sebastian

Není to tak dlouho, co jsem strávil několik měsíců v Argentině, kde jsem také poznal Sebastiana. Byl to gaučo, jihoamerická obdoba severoamerického kovboje. A podobně jako v dnešních časech vymírají praví kovbojové, tak i gaučové zvolna mizí z argentinských farem a dobytkářských estancií, které se kvapem mechanizují.

Argentinu jsem navštívil ze dvou příčin: Zaprvé abych pro anglické zoologické zahrady odchytil co nejvíc volně žijících zvířat, a zadruhé jsem měl v úmyslu táž zvířata filmovat v jejich přirozeném životním prostředí. Jeden můj přítel vlastní rozlehlou estancii asi sedmdesát kilometrů od Buenos Aires, právě v místech, která jsou proslulá bohatstvím divoké zvěře, takže jsem s radostí a bez váhání přijal jeho pozvání, abych tam na čtrnáct dní zajel. Bohužel měl však můj přítel právě v době, na kterou jsme se smluvili, jakési neodkladné jednání ve městě, takže mě pouze přivítal na své usedlosti a ještě týž den odcestoval do Buenos Aires.

Přijel mi naproti na místní nádraží, a zatímco jsme se jeho koleskou kodrcali po prašné venkovské cestě, oznámil mi, že už pro mě všechno zařídil.

„Svěřím vás Sebastianovi," řekl, „takže se nebudete muset o nic starat."

„Kdo je to, Sebastian?" zajímal jsem se.

„Jeden náš gaučo," zněla trochu vágní odpověď. „Ví o životě zdejší zvěře úplně všechno, co vás může zajímat. Bude mě v mé nepřítomnosti zastupovat, takže ho můžete směle o cokoli požádat."

Po obědě na verandě můj přítel navrhl, že mě seznámí se Sebastianem. Vsedli jsme tedy na koně a projížděli travnatou krajinou zlacenou paprsky odpoledního slunce, míjejíce obrovité bodláky, vyšší než jezdec na koni. Asi po hodině a půl jsme dorazili k eukalyptovému lesíku, v jehož středu stálo dlouhé, bíle omítnuté stavení. Na udusaném, sluncem vysušeném prostranství ležel postarší velký pes, který, když nás uviděl, zvedl hlavu,

znuděně štěkl, ale hned se zase uložil k dalšímu spánku. Sesedli jsme z koní a uvázali je.

„Sebastian si tenhle dům sám postavil," informoval mě přítel. „Nejspíš je teď někde vzadu a drží siestu."

Obešli jsme stavení, za kterým jsme uviděli mezi dvěma vysokými blahovičníky obrovskou houpací síť, v níž ležel Sebastian.

V prvním okamžiku jsem měl dojem, že je trpaslík. Později jsem zjistil, že měří sto padesát sedm centimetrů, ale v té obrovité houpačce vypadal jako skřítek z pohádky. Po stranách se mu pohupovaly neúměrně dlouhé, do bronzova opálené svalnaté paže, porostlé jemnými šedivými chloupky. Do obličeje jsem mu neviděl, protože mu jej kryl černý klobouk, který se v pravidelném rytmu pohupoval a zpod nějž se ozývalo nejmohutnější táhlé chrápání, jaké jsem kdy v životě slyšel. Můj přítel uchopil Sebastiana za jednu paži a prudce jí zatřepal; současně se naklonil a zařval spáči přímo do ucha: „Sebastiane! Sebastiane! Vstávej, přišla návštěva!" Ale tento hlučný pozdrav neměl na Sebastiana ani nejmenší účinek, protože chrápání nerušeně pokračovalo. Přítel na mě pohlédl a bezmocně pokrčil rameny.

„Takhle je to s ním vždycky, když usne," poznamenal. „Chytněte ho za druhou ruku a zkusíme ho zvednout."

Udělal jsem, co mi přikázal, a spojenými silami jsme Sebastiana posadili. Klobouk se mu svezl z tváře a odhalil kulatý osmahlý obličej, rozdělený na tři části obrovitým šedivým, od cigaret zarezlým knírem a párem mohutných obočí, která mu trčela zpod čela jako kozlí rohy. Můj přítel ho objal kolem ramen a zatřásl jím, znovu hlasitě zopakovav jeho jméno. Tu se náhle pod huňatým obočím pootevřela dvojice šibalských očí, které na nás ospale mžouraly. Jakmile Sebastian poznal mého přítele, omluvně zaúpěl a hrabal se ze sítě. „Seňore!" zvolal. „To je pro mě ohromná čest! Promiňte, že jsem tu chrápal jako prase v bukvicích, místo co bych vás přivítal… Moc se omlouvám, seňore. Nečekal jsem vás tak brzy, poněvadž jinak bysem vás uvítal, jak se sluší."

Když nás můj přítel představil, Sebastian mě popadl za ruku, otočil se k domu a zaječel jako tur: „Maria! Maria!" Na tenhle nervy drásající řev vyšla z domu pohledná třicátnice, kterou nám Sebastian hrdě představil jako svou manželku. Pak mě svalnatou tlapou popadl za rameno a zpytavě mi pohlédl do tváře.

„Dáte si kafe nebo maté, seňore?“ zeptal se nevinně. Naštěstí mne můj přítel včas předem upozornil, že Sebastian si tipuje lidi podle toho, pijí-li kávu či maté, oblíbený argentinský zelený rostlinný odvar, protože podle jeho mínění je káva odporná břečka, vhodná leda pro zkažené městské plemeno. Požádal jsem tedy o maté. Sebastian ze znovu otočil na svou ženu.

„Jsi hluchá?“ zeptal se výhrůžně. „Neslyšíš, že tady seňor chce maté? To chceš nechat naše hosty, aby tu vstoje umřeli žízní, že tu čučíš jako vycpaná sůva?“

„Voda se vaří,“ odsekla manželka, „a nabídni jim židli, když nechceš, aby stáli.“

„Ženo, neodmlouvej,“ zavrčel Sebastian a zapráskal kníry.

„Musíte ho omluvit, seňore,“ řekla Maria a láskyplně se na manžela usmála. „Takhle trojčí vždycky, když k nám přijdou hosti.“

Sebastian zrudl jako krocan.

„Trojčí?“ zahřměl dotčeně. „Řekla jsi trojčí?? Kdo tady trojčí? Já snad? Se mnou hned tak něco nehne! Já jsem klidnější než koňská mršina, ty pipino splašená! Posaďte se, seňorové… Omluvte mou ženu, vždycky ve všem tak děsně přehání, že kdyby byla chlap, mohla by v tu ránu dělat politickou kariéru.“

Usadili jsme se ve stínu blahovičníků a Sebastian si zapálil pronikavě páchnoucí doutník, zatímco dál dobromyslně láteřil na svou manželku.

„Nikdá už jsem se neměl znova ženit,“ ujišťoval nás. „Potíž je v tom, že mě žádná nedokáže přežít. Už jsem pochoval čtyři, a vždycky jsem si řek, Sebastiane, konec! A pak najednou – pickozudovazu, a už v tom zase lítám. Než se naděju, mám na krku další ženskou. Můj duch touží po svobodě, ale tělo je nakonec vždycky silnější.“ S těmi slovy lítostivě pohlédl na úctyhodné panděro, které se mu klenulo pod hrudí, a pak se na nás široce usmál, odhaliv růžové dásně, ze kterých mu trčely dva poslední vykotlané zuby. „Asi budu, seňorové, až do smrti taková měkota, ale říkám si, že chlap bez ženy je jako kráva bez vemene.“

Maria nám přinesla maté, konvice putovala z ruky do ruky, a zatímco jsme speciální stříbrnou násoskou usrkávali zelený nápoj, můj přítel vysvětlil Sebastianovi účel mé návštěvy. Gaučo se nadchl, a když navíc zjistil, že by mohl vystupovat i v některých filmových záběrech, nakroutil si kníry a frajerským pohledem změřil svou mladou ženu.

„Slyšíš to?“ zeptal se jí. „Budou mě ukazovat v biografu! Dávej si, holka, bacha, protože až mě uviděj Angličanky, tak se sem štandopéde pohrnou, aby mě poznaly živýho.“

„Nevím, proč by to dělaly,“ odsekla manželka. „Řekla bych, že mají doma dost vlastních plavajzníků, než aby je musely hledat po světě.“ Za tato slova ji Sebastian zpražil zničujícím pohledem a pak se otočil ke mně.

„Klídek, seňore,“ ujistil mě, „udělám pro vás všechno, co bude zapotřebí.“ A v tom ani trochu nelhal, protože od onoho večera, kdy můj přítel odjel do Buenos Aires, mě po celých čtrnáct dní Sebastian ani na okamžik neopustil. Jeho energie byla fenomenální, a brzy se vášnivě ujal všech mých záležitostí. Stačilo, abych se před nim zmínil, co potřebuji, a on to už zařídil. Někdy jsem měl dojem, že čím byl úkol, kterým jsem ho pověřil, obtížnější, tím větší radost mu dělalo jeho plnění. Z peonů a námezdných dělníků na estancii dokázal vyždímat víc námahy než kdokoli jiný, a co bylo nejpřekvapivější – dociloval toho nikoli prosbami či přemlouváním, ale výsměchem a urážkami, při kterých hýřil tak originálními příměry, že jeho podřízení se nejen necítili dotčeni, ale naopak propukali v salvy smíchu, po kterých se radostně pouštěli do další práce.

„Koukněte se na sebe,“ vyřvával sarkasticky. „Hejbete se jako šneci po lepidle… Je div, že ty herky pod váma nedostanou psotník, protože když klušete, tak vám oči chrastějí v makovicích jako rumbakoule! Jste blbí jako stoletý havrani… Navařit vám z mozku polívku, tak by nestačila ani na utopení štěnice, vy moulové nedopečený!“ A peoni se řezali smíchy a dřeli se, až se z nich kouřilo. Velmi dobře totiž věděli, že navzdory věčnému vtipkování by po nich Sebastian jakživ nechtěl něco, co by sám nedokázal. A toho, co nedovedl, bylo zatrachtile málo! Když chtěl některý z peonů zdůraznit nesplnitelnost nějakého úkolu, charakterizoval ho slovy, „to by nesved ani Sebastian.“ Na svém vysokém vraníku, s šarlatovým a modrým ponče přes ramena, vypadal Sebastian vskutku impozantně. Projížděje polnostmi estancie, předváděl mi nejrůznější metody, jak zalasovat mladého býčka. Existuje nejmíň šest způsobů, jak toho dosíci, a Sebastian ovládal všechny stejně bravurně. Čím rychleji pod ním jeho vraník uháněl, čím obtížnější byl terén, tím – alespoň to tak vypadalo – byly jeho vrhy přesnější; až to budilo dojem, že býček smyčku

Sebastianova lasa nějak zázračně přitahuje, takže je zcela nemožné, aby se mu podařilo jí uniknout.

Ale byl-li Sebastian mistrem v lasování, pak v nakládání s bičem, smrtelně nebezpečnou zbraní, bez které neudělal ani krok, sestávající z dlouhého tenkého řemínku na krátké rukojeti, byl jedním slovem geniální. Viděl jsem ho, jak dokázal v plném trysku špičkou biče utnout vrcholek bodláku, který právě míjel. Bylo pro něj dětskou hračkou ušvihnout komukoli bičem z úst cigaretu. Říká se, že loňského roku si jakýsi cizinec dovolil zapochybovat o jeho schopnostech, za což ho Sebastian ztrestal tím, že z něho špičkou biče serval košili, aniž se přitom dotkl kůže cizincova těla. Bič byl pro Sebastiana především zbraní, ale používal jej i jako prodloužené ruky, i když v hodu nožem či sekerou nebyl o nic méně obratný. Na deset kroků dokázal sekerkou přetnout krabičku zápalek. Ne, Sebastian jistě nepatřil k lidem, s nimiž by bylo radno se dostat do křížku. Většina loveckých výprav, které jsme se Sebastianem podnikli, se konala v době, kdy noční zvířata opouštějí své brlohy a vydávají se za potravou. Vyzbrojeni baterkami jsme krátce po setmění opouštěli estancii, abychom se vraceli kolem půlnoci, často i o druhé či třetí hodině, zpravidla se dvěma či třemi živými exempláři některého zvířete. Při těchto lovech nám pomáhal Sebastianův oblíbený pes, stařičký podvraťák se zuby věkem obroušenými až k dásním. Byl skvělým loveckým pomocníkem, protože když chytil nějaké zvíře, nedokázal mu už svými bezzubými dásněmi ublížit. Svůj úlovek buď aportoval, nebo jej hlídal tak dlouho, dokud nás občasným krátkým zaštěknutím nepřivolal.

Bylo to právě během těchto nočních lovů, kdy jsem měl příležitost poznat Sebastianovu fenomenální sílu. Pes vystopoval pásovce, a poté co ho pár set metrů pronásledoval, zvíře před ním zalezlo do díry. Tu noc jsme lovili tři: Sebastian, já a jeden peon. V běhu za pásovcem nám Sebastian, kterému jeho postava útěk ztěžovala, nestačil, takže jsme s peonem doběhli právě včas, abychom zahlédli zadek pásovce mizejícího v díře. Vrhli jsme se na zem a já chytil unikající zvíře za ocas, zatímco peon za zadní nohy. Pásovec se v díře zasekl dlouhými předními drápy, takže ač jsme se snažili, seč nám síly stačily, držel v ní jako zabetonovaný. Pak sebou náhle prudce škubl a peonovi se vytrhl. Zvíře zalézalo stále hlouběji, a já už cítil, jak se mi jeho ocas zvolna vysmekává. Přesně v tu chvíli dorazil udýchaný Sebastian. Odstrčil mě,

popadl pásovcův ocas, vzepřel se nohama v protisměru a zatáhl. Zem se zachvěla a pásovec vyletěl z díry hladce jako zátka z láhve. Na jedno ostré trhnutí dokázal Sebastian to, nač předtím nestačily ani spojené síly dvou mužů.

Jedním ze zvířat, která jsem toužil filmovat, byl nandu, jihoamerický pštros, který, podobně jako jeho africký bratranec, dokáže uhánět rychlostí závodního koně. Chtěl jsem natočit tradiční způsob lovu těchto ptáků, prováděný na koních s pomocí boleadoras, což je zbraň sestávající ze tří dřevěných koulí, velkých asi jako kriketové míčky, vzájemně spojených dlouhým provazem; ty se roztočí nad hlavou a hodí tak, že se ptákovi omotají kolem nohou a strhnou ho na zem, aniž mu vážněji ublíží. Sebastian celou loveckou akci zorganizoval, a tak jsme poslední den mého pobytu strávili filmováním. Protože se na snímku mělo objevit větší množství peonů, účastníci lovu toho rána vyrukovali ve svých nejlepších šatech, jako by se chtěli skvělými kroji vzájemně překonávat. Sebastian to ze sedla svého koně ironicky komentoval:

„Koukněte na ně, seňore," poznamenal a odplivl si. „Vyparádili se jako tetřeví vejce a natřásají se jako smečka čoklů na fotbalovým hřišti, protože už vidí ty svoje pitomý ciferníky na filmovým plátně… Dělá se mi z nich nanic."

Ale všiml jsem si, že i Sebastian se k filmování dostavil s frajersky nakroucenými kníry. Celý den jsme pak strávili pod žhnoucím sluncem, a když jsme v podvečer dotočili poslední záběry, měli jsme toho všichni dost – všichni, krom Sebastiana, který vypadal stejně svěží jako na začátku. Cestou domů mi oznámil, že pro mne zorganizoval večírek na rozloučenou, kterého se zúčastní všichni obyvatelé estancie. Bude tam spousta vína, zpěvu i tance, a jeho oči zářily, když mi to popisoval. Neměl jsem odvahu mu vysvětlovat, že jsem k smrti unaven a že bych si šel nejradši rovnou lehnout, a tak jsem jeho pozvání přijal.

Oslava se konala ve velké zakouřené kuchyni, osvětlené půl tuctem blikajících petrolejek. Kapela sestávala ze tří kytar, do kterých hráči s vervou třískali. Nemusím jistě zvlášť podotýkat, že hlavou i srdcem kytarového tria byl sám Sebastian. Vypil víc vína než kdokoli jiný, a přesto zůstával střízlivý; vyhrával sólo na kytaru; zpíval nejrůznější lidové písně, od vulgárních až po sentimentální; a spořádal neuvěřitelné množství jídla. Ale hlavně tancoval. Tancoval divoké tance

jihoamerických gaučů s jejich komplikovanými kroky, skoky a figurami; tancoval tak, že stropní trámy nad jeho hlavou vibrovaly a zpod ostruh, kterými brousil o dlažbu kuchyně, odskakovaly jiskry.

Můj přítel, který se toho večera vrátil z Buenos Aires, aby mé druhý den vyprovodil, se připojil k proudící zábavě. Seděli jsme spolu u rohového stolu, popíjeli víno a obdivovali Sebastianův tanec, zatímco peoni rytmicky tleskali a řvali nadšením.

„To je neuvěřitelná energie," poznamenal jsem. „Po celý den se honil víc než kdokoli jiný, a teď by nás tu ještě všechny utancoval k smrti."

„To dělá život na pampě," odtušil můj přítel. „Ale i tak je to v jeho věku skoro k nevíře, co říkáte?"

„Ano?" zeptal jsem se jen tak mimochodem. „Kolik mu vlastně je?" Můj přítel na mě vrhl překvapený pohled. „Vy to nevíte?" zeptal se. „Za dva měsíce bude Sebastianovi pětadevadesát."

Nikdy bych nechtěl žít ve světě bez ptáků, lesů a zvěře rozličných tvarů i podob.

Pokud se Vám tato má kniha (a snad i některá jiná, kterou jsem napsal) líbila, uvědomte si, prosím, že všechny vděčí za svou zábavnost právě zvířatům. Ta tvoří bezprávnou, němou většinu naší planety, neschopnou přežít bez lidské podpory.

Každý z nás může pomoci zabránit strašlivému zneuctění světa, ve kterém žijeme. Dělám proto vše, co je v mých silách a prosím Vás o spoluúčast.

Durrellova nadace pro záchranu volně žijící zvěře pokračuje ve své činnosti, kterou rozšiřuje o snahu zachovat našim potomkům zvířecí druhy i jejich přirozené prostředí.

Máte – li zájem dozvědět se o naší činnosti více, napište nám, prosím, na některou z uvedených adres:

Jersey Wildlife Preservation Trust
Les Augres Manor
Trinity Jersey
Great Britain

Wildlife Preservation Trust
International
3400 Girard Ave
Pennsylvania 19104
USA

Wildlife Preservation Trust
Canada
56 The Esplanade Suite 205
Toronto, Ontario
Canada M5E 1M7